

Poradnik dla OBROŃCY GRANICY

PAWEŁ SZAFRANIEC, MARIA PODŁODOWSKA

Poradnik dla
OBRÓŃCY GRANICY

Paweł Szafraniec
Maria Podlowska

Wydawnictwo Naukowe Instytutu na rzecz Kultury Prawnej Ordo Iuris

Warszawa 2025

Autor

Paweł Szafraniec

Maria Podlowska

Recenzja

Bartosz Zalewski

Stan prawny na dzień 10 grudnia 2024 r.

Korekta

Agnieszka Bernacińska

Opracowanie graficzne, skład i łamanie

Kamil Gorlicki

Wydawca

Wydawnictwo Naukowe Instytutu na rzecz Kultury Prawnej Ordo Iuris

ul. Zielna 39, 00-108 Warszawa

www.ordoiuris.pl

ISBN 978-83-68211-27-6

CIP – Biblioteka Narodowa

Poradnik dla obrońcy granicy / Paweł Szafraniec,

Maria Podlowska. – Warszawa : Wydawnictwo

Naukowe Instytutu na rzecz Kultury Prawnej

Ordo Iuris, 2025

Zdjęcie na okładce zaczerpnięte ze strony: Gov.pl, *Wojsko Polskie wzmocni bezpieczeństwo na granicy polsko-białoruskiej*, 22 sierpnia 2021 r., <https://www.gov.pl/web/obrona-narodowa/wojsko-polskie-wzmocni-bezpieczenstwo-granicy-polsko-bialoruskiej>, dostęp: 30 września 2024 r.

© Copyright 2025 by Fundacja Instytut na rzecz Kultury Prawnej Ordo Iuris

SPIS TREŚCI

Wykaz najważniejszych skrótów	6
Słowo wstępne	8
Rozdział I	
Zagadnienia wstępne	11
1. Obrona Rzeczypospolitej Polskiej obowiązkiem każdego obywatela	11
2. Proobronne organizacje pozarządowe	14
3. Granica Rzeczypospolitej Polskiej	20
4. Strefa nadgraniczna i czasowy zakaz przebywania	25
Rozdział II	
Obrońcy granicy i ich uprawnienia	32
1. Straż Graniczna.	32
2. Procedura zawracania cudzoziemców – tak zwane pushbacki	34
3. Uproszczona procedura a możliwość komunikowania się za pomocą translatorów	43
4. Żołnierze na granicy.	46
5. Policja na granicy	50
6. Broń palna na granicy	56
7. Pozwolenie na broń	63
Rozdział III	
Przestępstwa na granicy	68
1. Przestępstwo nielegalnego przekroczenia granicy	68
2. Przestępstwo organizowania nielegalnego przekroczenia granicy	72
3. Przestępstwa przeciwko mieniu na granicy – niszczenie zapory.	74
4. Przestępstwo utrudniania funkcjonariuszom straży granicznej obrony granicy	78

5. Przestępstwo znieważenia funkcjonariusza straży granicznej, policji lub żołnierza	81
6. Społeczny obowiązek zawiadomienia o przestępstwie	86
7. Ujęcie obywatelskie	91
8. Obrona konieczna	96
9. Aktywiści na granicy	103
10. Zakaz nagrywania obiektów obronnych	106
11. Nowe przepisy	109
Zakończenie	114

WYKAZ NAJWAŻNIEJSZYCH SKRÓTÓW

- **dyrektywa powrotowa** – Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2008/115/WE z dnia 16 grudnia 2008 r. w sprawie wspólnych norm i procedur stosowanych przez państwa członkowskie w odniesieniu do powrotów nielegalnie przebywających obywateli państw trzecich (Dz. Urz. UE L 348 z dnia 24 grudnia 2008 r.)
- **ETPC** – Europejski Trybunał Praw Człowieka z siedzibą w Strasburgu
- **kodeks graniczny Schengen** – rozporządzenie (WE) nr 562/2006 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 15 marca 2006 r. ustanawiające wspólnotowy kodeks zasad regulujących przepływ osób przez granice (kodeks graniczny Schengen) (Dz. Urz. UE L 77 z dnia 23 marca 2006 r.)
- **kodeks karny** lub **k.k.** – Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (Dz. U. nr 88 poz. 553 z późn. zm.)
- **kodeks postępowania karnego** lub **k.p.k.** – Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz. U. z 2024 r. poz. 37)
- **kodeks wykroczeń** lub **k.w.** – Ustawa z dnia 20 maja 1971 r. – Kodeks wykroczeń (Dz. U. z 2023 r. poz. 2119)
- **Konstytucja RP** – Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. Nr 78, poz. 483 z późn. zm.)
- **NSA** – Naczelny Sąd Administracyjny
- **post.** – postanowienie

- **rozporządzenie w sprawie organizacji proobronnych** – Rozporządzenie Ministra Obrony Narodowej z dnia 5 maja 2022 r. w sprawie wsparcia organizacji proobronnych (Dz. U. poz. 977)
- **SA** – Sąd Apelacyjny
- **TSUE** – Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej
- **ustawa o broni i amunicji** – Ustawa z dnia 21 maja 1999 r. o broni i amunicji (Dz. U. z 2024 r. poz. 485)
- **ustawa o cudzoziemcach** – Ustawa z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach (Dz. U. z 2024 r. poz. 769)
- **ustawa o obronie Ojczyzny** – Ustawa z dnia 11 marca 2022 r. o obronie Ojczyzny (Dz. U. z 2024 r. poz. 248)
- **ustawa o ochronie granicy państwowej** – Ustawa z dnia 12 października 1990 r. o ochronie granicy państwowej (Dz. U. z 2024 r. poz. 388)
- **ustawa o Policji** – Ustawa z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji (Dz. U. z 2024 r. poz. 145)
- **ustawa o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej** – Ustawa z dnia 24 maja 2013 r. o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej (Dz. U. z 2024 r. poz. 383)
- **WSA** – Wojewódzki Sąd Administracyjny
- **zarządzenie Komendanta Głównego Policji** – zarządzenie nr 36 Komendanta Głównego Policji z dnia 14 listopada 2017 roku w sprawie zadań realizowanych przez Policję w sytuacjach kryzysowych (Dz. Urz. KGP z 2017 r. poz. 73).

SŁOWO WSTĘPNE

Szeregowy Mateusz Sitek, 21-letni żołnierz 1. Warszawskiej Brygady Pancernej, zmarł 6 czerwca 2024 roku po tym, jak został raniony nożem 28 maja tegoż roku przez obcokrajowca nacierającego na polską granicę z Białorusią.

W dniu zadania śmiertelnej rany klutej szeregowemu Sitkowi na stronie internetowej Straży Granicznej pojawił się artykuł noszący tytuł: *Atak cudzoziemców na polsko-białoruskiej granicy*, którego fragmenty pozwolimy sobie przytoczyć:

„Dziś około 4:30 przy granicy w rejonie Placówki Straży Granicznej w Dubiczach Cerkiewnych poszkodowany został żołnierz Wojska Polskiego. Do zdarzenia doszło podczas ataku grupy około 50 cudzoziemców, którzy rzucali gałęziami, konarami drzew i kamieniami w stronę polskich patroli. Podczas próby siłowego przekroczenia granicy przez migrantów, jeden z nich nożem ugodził polskiego żołnierza. Pierwszej pomocy rannemu udzielała funkcjonariuszka Straży Granicznej. W tym czasie cudzoziemcy nadal zachowywali się agresywnie, atakowali rannego i udzielającą pomocy funkcjonariuszkę. Poszkodowanego i funkcjonariuszkę osłaniano samochodami. Żołnierz został przewieziony karetką do szpitala.

Inne niebezpieczne sytuacje miały miejsce przy granicy w rejonie Placówki Straży Granicznej w Białowieży. Funkcjonariusz Straży Granicznej został zaatakowany rozbitą butelką. Doznał obrażeń twarzy i trafił do szpitala. Wcześniej na terenie służbowej odpowiedzialności Placówki Straży Granicznej w Dubiczach Cerkiewnych, podczas próby nielegalnego przekroczenia granicy przez grupę 9 cudzoziemców, jeden z nich ranił w ramię funkcjonariusza Straży Granicznej. Do ataku wykorzystano kij, do którego przytwierdzony był nóż. Funkcjonariusz odebrał niebezpieczne narzędzie. W szpitalu został zaopatrzony medycznie.

Niemal codziennie funkcjonariusze Straży Granicznej mierzą się z agresją ze strony migrantów próbujących forsować polsko-białoruską granicę. W ostatnich miesiącach nasiliły się ataki cudzoziemców na służby ochraniające polsko-białoruską granicę, poszkodowanych zostało czterech strażników granicznych. Migranci rzucają kamieniami, gałęziami, butelkami, mają ze sobą niebezpieczne narzędzia

zakończone nożami, strzelają z procy. Uszkodzone są też pojazdy służbowe, w których m.in. wybijane są szyby i niszczona karoseria”¹.

Źródło: K. Szwed, *Nielegalne próby przekroczenia granicy*, Komenda Główna Straży Granicznej, 20 marca 2024 r., <https://www.strazgraniczna.pl/pl/aktualnosci/13090,Nielegalne-proby-przekroczenia-granicy.html>, dostęp: 30 września 2024 r.

Za powyżej opisaną sytuacją na granicy stoi Federacja Rosyjska. Równolegle jednak z atakiem zewnętrznym wymierzonym przeciwko polskim żołnierzom, strażnikom granicznym i policjantom prowadzona jest ofensywa wewnętrzna. Do czasu wyborów parlamentarnych w 2023 r. brali w niej udział liczni politycy obecnej koalicji rządzącej, dalej zaś jest ona prowadzona przez wielu celebrytów oraz organizacje pozarządowe niosące pomoc – rzekomo gnębiomym przez polskich mundurowych – imigrantom. W związku ze sprawą rosyjskiego szpiega Pawła Rubcowa jeszcze bardziej aktualne staje się pytanie, na ile również ten wewnętrzny atak na polskich funkcjonariuszy jest inspirowany przez rosyjskie służby specjalne i wywiadowcze – FSB i GRU.

Wewnętrzne działania wymierzone w polskich funkcjonariuszy broniących granicy Rzeczypospolitej nie tylko wpływają na ich morale, ale zdają się również oddzia-

¹ K. Zdanowicz, *Atak cudzoziemców na polsko-białoruskiej granicy*, Podlaski Oddział Straży Granicznej, 28 maja 2024 r., <https://www.podlaski.strazgraniczna.pl/pod/aktualnosci/60655,Atak-cudzoziemcow-na-polsko-bialoruskiej-granicy.html>, dostęp: 30 września 2024 r.

ływać na decyzje ich przełożonych skutkujące narażeniem zdrowia, a nawet życia ich podwładnych.

Źródło: X.com, profil Straży Granicznej, Opatrywanie rannego żołnierza – Mateusza Sitka, dostęp: 30 września 2024 r.

W tych okolicznościach Instytut Ordo Iuris zdecydował o uruchomieniu programu, w ramach którego będzie wspierał pomocą prawną, ale też analityczną obrońców granicy. Jednym z narzędzi tej pomocy jest właśnie niniejszy poradnik. Jego adresatami są w pierwszej kolejności służący na granicy: żołnierze, strażnicy graniczni oraz policjanci, ale także cywile – w szczególności miejscowa ludność również zaangażowana w obronę granicy, ale przede wszystkim chroniąca siebie i swój dobytek.

Niniejsze opracowanie w sposób przystępny przedstawia zawiłości prawne związane z sytuacją na granicy polsko-białoruskiej, ale przede wszystkim opisuje te aspekty prawne dotyczące jej obrony, które są istotne z perspektywy szeregowego funkcjonariusza.

Rozdział I

ZAGADNIENIA WSTĘPNE

1. Obrona Rzeczypospolitej Polskiej obowiązkiem każdego obywatela

Zgodnie z art. 85 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej² „[o]bowiązkiem obywatela polskiego jest obrona Ojczyzny”. Podstawowym sposobem spełniania obowiązku obrony Ojczyzny jest pełnienie służby wojskowej³. Obowiązkwowi obrony Ojczyzny podlegają obywatele polscy zdolni ze względu na wiek i stan zdrowia do wykonywania tego obowiązku⁴. Obrona Ojczyzny jest obowiązkiem powszechnym i absolutnym, tj. nie doznaje żadnych wyjątków. Przy czym należy zaznaczyć, że obrona Ojczyzny nie musi polegać jedynie na bezpośredniej walce, czyli takiej z bronią w ręku, ale obejmuje również szereg innych świadczeń na rzecz obronności państwa i porządku publicznego.

Jak zaznaczył Wojewódzki Sąd Administracyjny w Warszawie: „obrona kraju, czy też świadczenia na rzecz obronności kraju są obowiązkiem nie tylko sił zbrojnych, osób fizycznych, czy też podmiotów państwowych, ale również i podmiotów prywatnych. Obowiązek ten wynika wprost z Konstytucji. Podstawowym sposobem spełniania obowiązku obrony Ojczyzny jest pełnienie służby wojskowej”⁵.

„[O]brona kraju, czy też świadczenia na rzecz obronności kraju są obowiązkiem nie tylko sił zbrojnych, osób fizycznych, czy też podmiotów państwowych, ale również i podmiotów prywatnych”.

W innym orzeczeniu WSA podkreślił, że „zgodnie z art. 85 Konstytucji RP obowiązkiem obywatela polskiego jest obrona Ojczyzny, który to obowiązek wyko-

² Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. Nr 78, poz. 483 z późn. zm.), dalej: Konstytucja RP.

³ Zob. art. 4 ust. 1 ustawy z dnia 11 marca 2022 r. o obronie Ojczyzny (Dz. U. z 2024 r. poz. 248), dalej: ustawa o obronie Ojczyzny.

⁴ Zob. art. 3 ustawy o obronie Ojczyzny.

⁵ Wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Warszawie z dnia 20 kwietnia 2007 r., sygn. IV SA/Wa 68/07, LEX nr 337829].

nywany być może w różny sposób, w tym również poprzez świadczenia osobiste w czasie pokoju, o których mowa w ustawie o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej”⁶.

„Zgodnie z art. 85 Konstytucji RP obowiązkiem obywatela polskiego jest obrona Ojczyzny, który to obowiązek wykonywany być może w różny sposób, w tym również poprzez świadczenia osobiste w czasie pokoju, o których mowa w ustawie o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej”.

Obywatel, któremu przekonania religijne lub wyznawane zasady moralne nie pozwalają na odbywanie służby wojskowej, może być obowiązany do służby zastępczej na zasadach określonych w ustawie⁷. Jak już wspomniano wyżej i co wymaga szczególnego podkreślenia, obowiązek obrony Ojczyzny ma charakter absolutny, tzn. nie doznaje żadnych wyjątków, zaś klauzula sumienia obejmuje tylko i wyłącznie służbę wojskową, od której zwolniona może zostać osoba, której przekonania religijne lub wyznawane zasady moralne nie pozwalają na jej odbycie. Osoba taka nie może natomiast w żaden sposób uchylić się od wykonywania obowiązku innych świadczeń osobistych polegających na obronie Ojczyzny, powołując się na zasadę wolności sumienia.

Obowiązek obrony Ojczyzny ma charakter absolutny, tzn. nie doznaje żadnych wyjątków.

W orzecznictwie Naczelnego Sądu Administracyjnego przyjęto, że prawem do sprzeciwu sumienia nie są objęte inne formy powszechnego obowiązku obrony niż ten związany z odbywaniem służby wojskowej⁸. Naczelny Sąd Administracyjny oddalił skargę na wyrok WSA w Szczecinie oddalający skargę na decyzję wojewody w przedmiocie przeznaczenia do wykonania świadczeń osobistych na rzecz obrony w razie ogłoszenia mobilizacji i w czasie wojny, polegających na natychmiastowym

⁶ Wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Warszawie z dnia 21 października 2005 r., sygn. II SA/Wa 1216/05, LEX nr 188763.

⁷ Zob. art. 85 ust. 3 Konstytucji RP.

⁸ Wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 4 kwietnia 2023 r., sygn. III OSK 2062/21, LEX nr 3518702.

stawiennictwie w Komendzie Portu w celu ewakuacji osób. Tym samym decyzja wojewody nakładająca powyższy obowiązek pozostała w mocy, a sądy przypomniły, że obrona Ojczyzny jest obowiązkiem każdego obywatela. Wynika to przede wszystkim z relacji między art. 53 ust. 1 Konstytucji RP, który gwarantuje wolność sumienia – w tym prawo do sprzeciwu sumienia, a art. 85 ust. 3 ustawy zasadniczej, który statuuje bezpośrednio klauzulę sumienia w zakresie odnoszącym się do obowiązku obrony Ojczyzny: „[o]bywatel, któremu przekonania religijne lub wyznawane zasady moralne nie pozwalają na odbywanie służby wojskowej, może być obowiązany do służby zastępczej na zasadach określonych w ustawie”.

„Obywatel, któremu przekonania religijne lub wyznawane zasady moralne nie pozwalają na odbywanie służby wojskowej, może być obowiązany do służby zastępczej na zasadach określonych w ustawie”.

Obecnie na poziomie ustawowym powyższe kwestie reguluje ustawa o obronie Ojczyzny. Zgodnie z art. 559 tejże ustawy:

1. Służba zastępcza polega na:
 - 1) wykonywaniu prac na rzecz ochrony środowiska, ochrony przeciwpożarowej, ochrony zdrowia, pomocy społecznej, opieki nad osobami z niepełnosprawnościami albo bezdomnymi oraz na rzecz administracji publicznej i wymiaru sprawiedliwości przez podlegających obowiązkowi służby wojskowej, którym przekonania religijne lub wyznawane zasady moralne nie pozwalają na pełnienie tej służby;
 - 2) pełnieniu służby w formacjach uzbrojonych niewchodzących w skład Sił Zbrojnych, zwanych dalej „formacjami uzbrojonymi”.
2. Pełnienie służby zastępczej jest równoznaczne ze spełnianiem obowiązku zasadniczej służby wojskowej przez osoby podlegające jej odbyciu.
3. Służbę zastępczą można pełnić wyłącznie w okresie trwania obowiązku pełnienia zasadniczej służby wojskowej.

2. Proobronne organizacje pozarządowe

Ustawa o obronie Ojczyzny dopuszcza możliwość tworzenia proobronnych organizacji pozarządowych. Zgodnie z ustawą organizacją proobronną jest organizacja pozarządowa, z którą Minister Obrony Narodowej zawarł partnerską umowę proobronną⁹: „Minister Obrony Narodowej może zawrzeć partnerską umowę proobronną z organizacją pozarządową prowadzącą społecznie użyteczną działalność na rzecz wzmocnienia bezpieczeństwa państwa oraz narodowych zdolności obronnych, na wniosek tej organizacji”¹⁰.

„Minister Obrony Narodowej może zawrzeć partnerską umowę proobronną z organizacją pozarządową prowadzącą społecznie użyteczną działalność na rzecz wzmocnienia bezpieczeństwa państwa oraz narodowych zdolności obronnych, na wniosek tej organizacji”.

Członkowie i wolontariusze organizacji proobronnych, którzy nie pełnili czynnej służby wojskowej oraz służby w Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Służbie Kontrwywiadu Wojskowego, Służbie Wywiadu Wojskowego, Policji, Straży Granicznej, Centralnym Biurze Antykorupcyjnym, Służbie Ochrony Państwa, Służbie Więziennej, Straży Marszałkowskiej, Służbie Celno-Skarbowej lub Państwowej Straży Pożarnej i nie złożyli przysięgi wojskowej, w terminie do 12 miesięcy liczonym od dnia zawarcia umowy lub dnia uzyskania członkostwa w organizacji proobronnej mogą być powołani na szkolenie podstawowe w wymiarze do 28 dni zakończone przysięgą wojskową oraz wydaniem książeczki wojskowej i stają się żołnierzami aktywnej rezerwy, chyba że zostali uznani za niezdolnych do pełnienia służby wojskowej lub wyłączonych od obowiązku pełnienia służby wojskowej¹¹.

⁹ Zob. art. 2 pkt 20 ustawy o obronie Ojczyzny.

¹⁰ Zob. art. 114 ust. pkt 1 ustawy o obronie Ojczyzny.

¹¹ Zob. art. 114 w zw. z art. 143 ust. 2 pkt 1 ustawy o obronie Ojczyzny.

Zgodnie z przepisem art. 117 ustawy o obronie Ojczyzny: „Dowódcy jednostek wojskowych w ramach realizacji swoich zadań mogą współpracować z organizacjami proobronnymi w zakresie działalności dydaktyczno-instruktorskiej, kształtowania postaw patriotycznych i kapitału społecznego oraz wzmocnienia potencjału Sił Zbrojnych na rzecz obronności i bezpieczeństwa państwa”.

„Dowódcy jednostek wojskowych w ramach realizacji swoich zadań mogą współpracować z organizacjami proobronnymi w zakresie działalności dydaktyczno-instruktorskiej, kształtowania postaw patriotycznych i kapitału społecznego oraz wzmocnienia potencjału Sił Zbrojnych na rzecz obronności i bezpieczeństwa państwa”.

„Członkowie lub wolontariusze organizacji proobronnych mogą uzyskać uprawnienie do prowadzenia działalności instruktorskiej na rzecz osób trzecich w następujących obszarach szkoleniowych:

- 1) musztra;
- 2) strzeleckie;
- 3) medyczne;
- 4) przetrwania w warunkach środowiska naturalnego;
- 5) łączność;
- 6) obrona przed bronią masowego rażenia;
- 7) inżynierijno-saperskie;
- 8) terenoznawstwo;
- 9) taktyka;
- 10) rozpoznanie;
- 11) poszukiwanie i ratownictwo;
- 12) walki wręcz;
- 13) cyberbezpieczeństwo”¹².

Organizacja proobronna może uzyskać nieodpłatne wsparcie rzeczowe w postaci:

- 1) udostępnianie sprzętu wojskowego i powszechnego użytku, w tym środków transportowych, pomieszczeń, poligonów, hal sportowych, strzelnic oraz innych nieruchomości lub ich części niezbędnych do realizacji szkolenia w obszarach, o których mowa w § 2;

¹² § 2 rozporządzenia Ministra Obrony Narodowej z dnia 5 maja 2022 r. w sprawie wsparcia organizacji proobronnych (Dz. U. poz. 977), dalej: rozporządzenie w sprawie organizacji proobronnych.

- 2) szkolenie w specjalnościach przydatnych w Siłach Zbrojnych;
- 3) przekazanie elementów indywidualnego wyposażenia żołnierza wspomagających proces szkolenia członków i wolontariuszy organizacji proobronnej;
- 4) przekazanie sprzętu, którego wartość nie przekracza wartości środka trwałego, służącego do usuwania skutków klęsk żywiołowych oraz ich zapobieganiu, a także służącego do ratowania zdrowia lub życia ludzkiego;
- 5) wyposażenie członka lub wolontariusza organizacji proobronnej, który odbył szkolenie podstawowe, w ramach dobrowolnej zasadniczej służby wojskowej w jednolity ubiór określony tym organizacją;
- 6) przekazanie materiałów promocyjnych w celu kształtowania postaw patriotycznych i kapitału społecznego¹³.

Źródło: L. Dąbrowski, *Wyposażenie i infrastruktura*, Komenda Główna Straży Granicznej, 14 maja 2008 r., <https://www.strazgraniczna.pl/pl/logistyk/wyposazenie-i-infrastru/2561,Wyposazenie-i-infrastruktura.html>, dostęp: 30 września 2024 r.

Wsparcie finansowe udzielane organizacjom proobronnym może obejmować m.in.: dofinansowanie do 70% kosztów zakupu amunicji rodzaju odpowiadającego broni posiadanej przez organizację proobronną, na którą organizacja proobronna ma wydane pozwolenie; dofinansowanie w wysokości do 50% kosztów zakupu

¹³ Zob. § 3 rozporządzenia w sprawie organizacji proobronnych.

sprzętu służącego do usuwania skutków klęsk żywiołowych, zagrożenia zdrowia lub środowiska lub ich zapobieganiu; dofinansowanie w wysokości do 60% kosztów zakupu elementów jednolitego ubioru członka lub wolontariusza organizacji proobronnej, który obejmuje:

- a) bluzę w kamuflażu jednolitym dla organizacji proobronnej,
- b) spodnie w kamuflażu jednolitym dla organizacji proobronnej,
- c) koszulkę T-shirt w kolorze jednolitym dla organizacji proobronnej,
- d) nakrycie głowy w kamuflażu jednolitym dla organizacji proobronnej,
- e) zestaw oznak regulaminowych do ubioru,
- f) bluzę ocieplaną wykonaną z materiału typu polar w kolorze lub kamuflażu jednolitym dla organizacji proobronnej,
- g) plecak taktyczny o pojemności minimum 25 litrów w kamuflażu jednolitym dla organizacji proobronnej,
- h) rękawice zimowe w kolorze czarnym,
- i) czapkę zimową w kolorze czarnym¹⁴.

Obecnie w Resorcie Obrony Narodowej obowiązuje dziewięć partnerskich umów proobronnych z następującymi organizacjami proobronnymi:

- 1) Stowarzyszenie – Jednostka Strzelecka 4051 im. Generała broni Władysława Andersa z siedzibą we Włocławku,
- 2) Stowarzyszenie – Związek Strzelecki „Niepodległość” z siedzibą w Kamiennej (Gmina Opatowiec),
- 3) Fundacja na Rzecz Obronności i Bezpieczeństwa Kraju „Combat Alert” z siedzibą w Warszawie,
- 4) Stowarzyszenie – Związek Strzelecki „Strzelec” Józefa Piłsudskiego Jednostka Strzelecka 1001 im gen. Dyw. Janusza Głuchowskiego z siedzibą w Bełchatowie,
- 5) Związek Strzelecki „Strzelec” – Organizacji Społeczno-Wychowawczej w Nowym Sączu,
- 6) Stowarzyszenie – Grupa Ratownictwa Specjalistycznego Organizacja Proobronna BIZON im. Gen. Augusta Emila Fieldorfa z siedzibą w Solcu Kujawskim,
- 7) Stowarzyszenie – Związek Rezerwistów Rzeczypospolitej Polskiej z siedzibą w Chełmie,

¹⁴ Zob. § 4 rozporządzenia w sprawie organizacji proobronnych.

- 8) Związek Strzelecki „Strzelec” – Józefa Piłsudskiego z siedzibą w Rzeszowie,
- 9) Związek Strzelecki „Strzelec” z siedzibą w Warszawie¹⁵.

Źródło: Gmina Kolbuszowa, *Wyjdź z domu. Zostań Strzelcem! Związek Strzelecki „Strzelec” Józefa Piłsudskiego Rekrutuje*, <https://kolbuszowa.pl/20-aktualnosci/55-aktualnosci/9574-wyjdz-z-domu-zostan-strzelcem-zwiazek-strzelecki-strzelec-jozefa-pilsudskiego-rekrutuje.html>, dostęp: 30 września 2024 r.

Oczywiście organizacja prowadząca społecznie użyteczną działalność na rzecz wzmocnienia państwa oraz narodowych zdolności obronnych nie musi składać wniosku o zawarcie partnerskiej umowy o współpracy do Ministra Obrony Narodowej. W momencie zawarcia partnerskiej umowy staje się ona proobronną organizacją, o której mowa w ustawie o obronie Ojczyzny, a jej członkowie po odbyciu szkolenia stają się żołnierzami aktywnej rezerwy. Nie ma jednak przeszkód, aby organizacja, która nie zawarła partnerskiej umowy współpracy z Ministrem Obrony Narodowej, prowadziła społecznie użyteczną działalność na granicy na

¹⁵ Gov.pl, *Partnerskie umowy proobronne*, <https://www.gov.pl/web/obrona-narodowa/partnerskie-umowy-proobronne>, dostęp: 30 września 2024 r.

rzecz obronności. Każda bowiem organizacja zanim stanie się proobronną organizacją pozarządową w rozumieniu ustawy o obronie Ojczyzny powinna prowadzić tego typu działalność, aby wystąpić do Ministra Obrony Narodowej z wnioskiem o zawarcie partnerskiej umowy o współpracę, przy czym prowadzenie działalności proobronnej nie obliguje członków organizacji do zawarcia umowy z Ministrem.

W momencie zawarcia partnerskiej umowy z Ministrem Obrony Narodowej organizacja prowadząca społecznie użyteczną działalność na rzecz wzmocnienia państwa oraz narodowych zdolności obronnych staje się proobronną organizacją, o której mowa w ustawie o obronie Ojczyzny, a jej członkowie po odbyciu szkolenia stają się żołnierzami aktywnej rezerwy. Nie ma jednak przeszkód, aby organizacja, która nie zawarła partnerskiej umowy współpracy z Ministrem Obrony Narodowej, prowadziła społecznie użyteczną działalność na granicy na rzecz obronności.

3. Granica Rzeczypospolitej Polskiej

Zgodnie z definicją ustawową granicą Rzeczypospolitej Polskiej jest powierzchnia pionowa przechodząca przez linię graniczną, oddzielająca terytorium państwa polskiego od terytoriów innych państw i od morza pełnego. Granica państwowa rozgranicza również przestrzeń powietrzną, wody i wnętrze ziemi¹⁶.

Przekraczanie granicy państwowej jest dozwolone na podstawie dokumentów (dowodu osobistego/paszportu/wizy) uprawniających do jej przekroczenia¹⁷. Przekraczanie granic zewnętrznych Unii Europejskiej (np. granicy polsko-białoruskiej) dozwolone jest jedynie na przejściach granicznych i w ustalonych godzinach ich otwarcia. Na przejściach granicznych, które nie są czynne całą dobę, udostępnia się widoczne informacje o godzinach ich otwarcia¹⁸.

Przekraczanie granicy państwowej jest dozwolone na podstawie dokumentów uprawniających do jej przekroczenia¹⁹. Przekraczanie granic zewnętrznych Unii Europejskiej dozwolone jest jedynie na przejściach granicznych i w ustalonych godzinach ich otwarcia; przy czym na tych przejściach, które nie są czynne całą dobę, udostępnia się widoczne informacje o godzinach ich otwarcia.

¹⁶ Art. 1 ustawy z dnia 12 października 1990 r. o ochronie granicy państwowej (Dz. U. z 2024 r. poz. 388), dalej: ustawa o ochronie granicy państwowej.

¹⁷ Zob. art. 14 ustawy o ochronie granicy państwowej.

¹⁸ Zob. art. 5 ust. 1 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/399 z dnia 9 marca 2016 r. w sprawie unijnego kodeksu zasad regulujących przepływ osób przez granice (kodeks graniczny Schengen) (Dz. Urz. UE L 77 z dnia 23 marca 2016 r., s. 1), dalej: kodeks graniczny Schengen.

¹⁹ Zob. art. 14 ustawy o ochronie granicy państwowej.

Za ochronę granicy państwowej na lądzie i na morzu oraz kontrolę ruchu granicznego odpowiada minister właściwy do spraw wewnętrznych, a jego zadania w tym zakresie wykonuje Komendant Straży Granicznej. Minister Obrony Narodowej odpowiada za ochronę granicy państwowej w przestrzeni powietrznej Rzeczypospolitej Polskiej²⁰.

Minister właściwy do spraw wewnętrznych odpowiada za ochronę granicy państwowej na lądzie i na morzu oraz za kontrolę ruchu granicznego, a jego zadania w tym zakresie wykonuje **Komendant Straży Granicznej**. **Minister Obrony Narodowej** odpowiada za ochronę granicy państwowej w przestrzeni powietrznej Rzeczypospolitej Polskiej.

W celu ochrony granicy państwowej ustanawia się pas drogi granicznej i strefę nadgraniczną²¹. Pasem drogi granicznej jest obszar o szerokości 15 metrów, licząc w głąb kraju od linii granicy państwowej lub od brzegu wód granicznych albo brzegu morskiego. W pasie drogi granicznej umieszcza się w dobrze widocznych miejscach tablice z napisem:

- 1) „Granica państwa” – na granicy państwowej stanowiącej granicę wewnętrzną w rozumieniu przepisów rozporządzenia (WE) nr 562/2006 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 15 marca 2006 r. ustanawiającego wspólnotowy kodeks zasad regulujących przepływ osób przez granice (kodeks graniczny Schengen) (Dz. Urz. UE L 105 z 13.04.2006, str. 1, z późn. zm.)²²;
- 2) „Granica państwa przekraczanie zabronione” – na granicy państwowej stanowiącej granicę zewnętrzną w rozumieniu przepisów kodeksu granicznego Schengen.

W celu ochrony granicy państwowej ustanawia się **pas drogi granicznej** i **strefę nadgraniczną**.

Z kolei w myśl kodeksu granicznego Schengen:

- 1) „**granice wewnętrzne**” oznaczają:

²⁰ Zob. art. 7 ustawy o ochronie granicy państwowej.

²¹ Zob. art. 8 ustawy o ochronie granicy państwowej.

²² Zob. art. 9 ustawy o ochronie granicy państwowej.

- a) wspólne granice lądowe państw członkowskich, w tym granice na rzekach i jeziorach;
 - b) porty lotnicze państw członkowskich przeznaczone do lotów wewnętrznych;
 - c) porty morskie, rzeczne i porty na jeziorach państw członkowskich służące do regularnych wewnętrznych połączeń promowych.
- 2) „**granice zewnętrzne**” oznaczają granice lądowe, w tym granice na rzekach i jeziorach, oraz granice morskie państw członkowskich, a także ich porty lotnicze, porty rzeczne, porty morskie i porty na jeziorach pod warunkiem, że nie stanowią one granic wewnętrznych.

Granica polsko-białoruska stanowi granicę zewnętrzną w rozumieniu kodeksu granicznego Schengen.

Źródło: Beentree, Wikipedia.org, Granica polsko-białoruska w Białowieży, znak graniczny nr 1488, https://pl.wikipedia.org/wiki/Granice_Polski#/media/Plik:Border_pl-be_in_bialowieza_forest_beentree.jpg, dostęp: 30 września 2024 r., CC BY-SA 4.0, <https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/>.

Jeżeli wynika to bezpośrednio z potrzeb związanych z ochroną granicy państwowej lub kontrolą ruchu granicznego, wojewoda, na wniosek lub po zasięgnięciu opinii właściwego miejscowo komendanta oddziału Straży Granicznej, może wprowadzić zakaz przebywania na niektórych odcinkach pasa drogi granicznej na:

- 1) granicy państwowej stanowiącej granicę zewnętrzną w rozumieniu przepisów kodeksu granicznego Schengen (na granicy polsko-białoruskiej);
- 2) granicy państwowej stanowiącej granicę wewnętrzną w rozumieniu przepisów kodeksu granicznego Schengen – w razie tymczasowego przywrócenia lub przedłużenia kontroli granicznej osób przekraczających tę granicę, w okresie, na który kontrola została przywrócona lub przedłużona.

Pas drogi granicznej w miejscach, w których jest wprowadzony zakaz przebywania, oznacza się w dobrze widocznych miejscach tablicami z napisem „**Pas drogi granicznej – wejście zabronione**”.

Źródło: Straż Graniczna, Bieszczadzki Oddział SG, <https://www.bieszczadzki.strazgraniczna.pl/dokumenty/zalaczniki/14/14-231738.jpg>, dostęp: 30 września 2024 r.

WOJEWODA MOŻE WPROWADZIĆ ZAKAZ PRZEBYWANIA NA NIEKTÓRYCH ODCINKACH PASA DROGI GRANICZNEJ

Jeżeli wynika to bezpośrednio z potrzeb związanych z ochroną granicy państwowej lub kontrolą ruchu granicznego, wojewoda, na wniosek lub po zasięgnięciu opinii właściwego miejscowo komendanta oddziału Straży Granicznej, może wprowadzić zakaz przebywania na niektórych odcinkach pasa drogi granicznej oznaczonych tablicami z napisem „**Pas drogi granicznej – wejście zabronione**”.

Zakaz przebywania na niektórych odcinkach pasa drogi granicznej nie dotyczy właścicieli lub użytkowników gruntów położonych w pasie drogi granicznej. Zakazu tego nie wprowadza się na oznakowanych szlakach turystycznych, brzegu morskim i w kąpieliskach²³.

W pasie drogi granicznej grunty i lasy przylegające do granicy państwowej lub do brzegów rzek granicznych powinny być utrzymywane w stanie zapewniającym widoczność linii granicy państwowej i znaków granicznych, a obowiązek utrzymania ich w należytym stanie spoczywa na właścicielach i użytkownikach tych gruntów oraz lasów. W razie niewykonywania tych obowiązków właściwy organ Straży Granicznej może zlecić oczyszczenie tych gruntów i lasów innym podmiotom²⁴.

Zakaz przebywania na niektórych odcinkach pasa drogi granicznej nie dotyczy właścicieli lub użytkowników gruntów położonych w pasie drogi granicznej. Zakazu tego nie wprowadza się na oznakowanych szlakach turystycznych, brzegu morskim i w kąpieliskach.

²³ Zob. art. 9 ust. 4 i 5 ustawy o ochronie granicy państwowej.

²⁴ Zob. art. 11 ustawy o ochronie granicy państwowej.

4. Strefa nadgraniczna i czasowy zakaz przebywania

Co to jest strefa nadgraniczna?

Strefa nadgraniczna obejmuje cały obszar gmin przyległych do granicy państwowej, a na odcinku morskim – teren do brzegu morskiego. Jeżeli określona w ten sposób szerokość strefy nadgranicznej nie osiąga 15 km, włącza się do strefy nadgranicznej również obszar gmin bezpośrednio sąsiadujących z gminami przyległymi do granicy państwowej lub brzegu morskiego. Zasięg strefy nadgranicznej oznacza się tablicami z napisem „**Strefa nadgraniczna**”²⁵.

Źródło: P. Białomyza, *Warunki uprawiania turystyki, sportu, polowań i połowu ryb w strefie nadgranicznej*, Podlaski oddział Straży Granicznej, 10 października 2024 r., <https://www.podlaski.strazgraniczna.pl/pod/informacje/warunki/40880,Warunki-uprawiania-turystyki-sportu-polowan-i-polowu-ryb-w-strefie-nadgranicznej.html>, dostęp: 30 września 2024 r.

W przypadku konieczności zapewnienia bezpieczeństwa lub porządku publicznego w strefie nadgranicznej w związku z zagrożeniem życia lub zdrowia ludzi, lub mienia, wynikającym z przekraczania granicy państwowej wbrew przepisom prawa lub podejmowania prób takiego przekraczania, lub uzasadnionym ryzykiem popełniania innych czynów zabronionych, może być wprowadzony czasowy zakaz przebywania na określonym obszarze w strefie nadgranicznej przyległej do granicy państwowej stanowiącej granicę zewnętrzną w rozumieniu przepisów kodeksu granicznego Schengen (czyli granicę polsko-białoruską lub polsko-rosyjską).

²⁵ Zob. art. 12 ustawy o ochronie granicy państwowej.

Zakaz ten na określonym obszarze gmin lub ich części może wprowadzić minister właściwy do spraw wewnętrznych po zasięgnięciu opinii Komendanta Głównego Straży Granicznej w drodze rozporządzenia, kierując się koniecznością zapewnienia ochrony granicy państwowej i jej nienaruszalności, bezpieczeństwa i porządku publicznego w strefie nadgranicznej, w szczególności na obszarze bezpośrednio przyległym do granicy państwowej, potrzebą zapewnienia bezpieczeństwa funkcjonariuszy i pracowników służb państwowych oraz żołnierzy i pracowników Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej wykonujących zadania służbowe na granicy państwowej, a także koniecznością wywiązywania się z zobowiązań międzynarodowych Rzeczypospolitej Polskiej²⁶.

➔ **CZASOWY ZAKAZ PRZEBYWANIA NA OKREŚLONYM OBSZARZE W STREFIE NADGRANICZNEJ**

W przypadku konieczności zapewnienia bezpieczeństwa lub porządku publicznego, a także kierując się potrzebą zapewnienia bezpieczeństwa funkcjonariuszy i pracowników służb państwowych oraz żołnierzy i pracowników Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej wykonujących zadania służbowe na granicy państwowej w strefie nadgranicznej, minister właściwy do spraw wewnętrznych po zasięgnięciu opinii Komendanta Głównego Straży Granicznej może wprowadzić w drodze rozporządzenia czasowy zakaz przebywania na określonym obszarze w strefie nadgranicznej przy granicy polsko-białoruskiej lub polsko-rosyjskiej.

Zakaz przebywania na określonym obszarze w strefie nadgranicznej przyległej do granicy państwowej stanowiącej granicę zewnętrzną, jaką jest granica polsko-białoruska, **nie dotyczy** osób, które:

- 1) stale zamieszkują, prowadzą działalność gospodarczą, wykonują pracę zarobkową, wykonują pracę w gospodarstwach rolnych znajdujących się na obszarze objętym zakazem, pobierają naukę lub są opiekunami osób pobierających naukę na obszarze objętym zakazem;
- 2) będąc małżonkiem, wstępnym, zstępnym lub rodzeństwem, sprawują opiekę albo udzielają pomocy w załatwianiu bieżących spraw życia codziennego osobie stale zamieszkującej na obszarze objętym zakazem;

²⁶ Zob. art. 12a ustawy o ochronie granicy państwowej.

- 3) są objęte wychowaniem przedszkolnym lub formami opieki nad dziećmi w wieku do lat 3 na obszarze objętym zakazem, oraz ich opiekunów;
- 4) przebywają na obszarze objętym zakazem w celu załatwienia sprawy w urzędzie administracji publicznej lub w celu sprawowania lub udziału w kulcie religijnym;
- 5) są właścicielami lub posiadaczami nieruchomości zlokalizowanych na obszarze objętym zakazem;
- 6) są osobami niepełnosprawnymi albo opiekunami osób niepełnosprawnych przebywającymi na obszarze objętym zakazem w związku z korzystaniem z ośrodka dla osób niepełnosprawnych;
- 7) przebywają na obszarze objętym zakazem w związku z bezpośrednim przemieszczaniem się w celu zgodnego z przepisami przekroczenia granicy państwowej lub bezpośrednio po jej przekroczeniu zgodnie z przepisami w celu opuszczenia obszaru objętego zakazem, lub w związku z przemieszczaniem się przez ten obszar drogą publiczną – bezpośrednio w celu jego niezwłocznego opuszczenia.

W uzasadnionych przypadkach, właściwy miejscowo komendant placówki Straży Granicznej może zezwolić na przebywanie, na czas określony i na określonych zasadach, na obszarze objętym zakazem innych osób niż wyżej wymienione, w szczególności dziennikarzy w rozumieniu art. 7 ust. 2 pkt 5 ustawy z dnia 26 stycznia 1984 r. – Prawo prasowe²⁷.

Osoby przebywające na obszarze, na którym wprowadzono powyższy zakaz, obowiązane są posiadać przy sobie dowód osobisty lub inny dokument stwierdzający tożsamość.

Ponadto powyższego zakazu nie stosuje się do:

- 1) załóg przemieszczających się pojazdami ratownictwa medycznego i innych służb interwencyjnych oraz osób przewożonych w tych pojazdach w związku z prowadzoną przez te załogi lub służby działalnością;
- 2) osób przemieszczających się bezpośrednio do podmiotów wykonujących działalność leczniczą w rozumieniu art. 2 ust. 1 pkt 5 ustawy z dnia 15 kwietnia 2011 r. o działalności leczniczej (Dz. U. z 2023 r. poz. 991, 1675 i 1972) w celu skorzystania ze świadczeń zdrowotnych;

²⁷ Ustawa z dnia 26 stycznia 1984 r. – Prawo prasowe (Dz. U. z 2018 r. poz. 1914).

- 3) funkcjonariuszy i pracowników służb państwowych oraz żołnierzy i pracowników Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej wykonujących zadania służbowe²⁸.

Są liczne wyłączenia podmiotowe od zakazu przebywania na określonym obszarze w strefie nadgranicznej, a także istnieje możliwość wydania zezwolenia na czasowe przebywanie w strefie nadgranicznej, które mogą uzyskać np. dziennikarze, posłowie czy senatorowie. Jednocześnie każdy, kto przebywa w owej strefie, jest zobowiązany posiadać przy sobie dokument potwierdzający jego tożsamość.

Ustawa nie przewiduje innych wyjątków, a w konsekwencji pozostałe osoby, które chcą przebywać na obszarze objętym zakazem (w tym posłowie i senatorowie) winny uzyskać zezwolenie właściwego miejscowo komendanta Straży Granicznej. Jakkolwiek władza ustawodawcza tworzy prawo, to jednak prawo przestaje być prawem, gdy nie jest przestrzegane. Skoro ustawa nie wymienia *expressis verbis* innych niż wyżej wymienione kategorii osób uprawnionych do przebywania na określonym obszarze w strefie nadgranicznej, to nie można wyciągać negatywnych konsekwencji wobec obrońców granicy, którzy nie wpuszczają na teren objęty zakazem np. posłów²⁹.

➔ POSŁOWIE, SENATOROWIE W STREFIE NADGRANICZNEJ

Posłowie i senatorowie, którzy chcą przebywać na obszarze objętym zakazem winni uzyskać zezwolenie właściwego miejscowo komendanta Straży Granicznej.

Skoro ustawa nie wymienia *expressis verbis* tych kategorii osób jako uprawnionych do przebywania na określonym obszarze w strefie nadgranicznej, to nie można wyciągać negatywnych konsekwencji wobec obrońców granicy, którzy nie wpuszczają ich na teren objęty zakazem.

²⁸ Zob. art. 12b ustawy o ochronie granicy państwowej.

²⁹ Zob. J. Skoumal, *Nie wpuszcił posłanek, które nie miały zgody na wjazd. Teraz stanie przed sądem*, <https://www.rp.pl/mundurowi/art40870131-nie-wpuscil-poslanek-ktore-nie-mialy-zgody-na-wjazd-teraz-stanie-przed-sadem>, <https://www.rp.pl/mundurowi/art40870131-nie-wpuscil-poslanek-ktore-nie-mialy-zgody-na-wjazd-teraz-stanie-przed-sadem>, dostęp: 30 września 2024 r.

Obszar, na którym został wprowadzony zakaz przebywania, oznacza się w dobrze widocznych miejscach tablicami z napisem „**Obszar objęty zakazem przebywania – wejście zabronione**”³⁰.

Źródło: Gov.pl, *Oznakowywanie terenu przygranicznego wraz z funkcjonariuszami Straży Granicznej* [zdjęcia KP PSP w Hajnówce], <https://www.gov.pl/web/kppsp-hajnowka/oznakowywanie-terenu-przygranicznego-wraz-z-funkcjonariuszami-strazy-granicznej>, dostęp: 30 września 2024 r.

13 czerwca 2024 r. weszło w życie rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 12 czerwca 2024 r. w sprawie wprowadzenia czasowego zakazu przebywania na określonym obszarze w strefie nadgranicznej przyległej do granicy państwowej z Republiką Białorusi³¹. Zgodnie z rozporządzeniem czasowy zakaz przebywania na określonym obszarze w strefie nadgranicznej przyległej do granicy państwowej z Republiką Białorusi przez kolejne 90 dni stanowi:

- 1) strefę przylegającą do linii granicy państwowej, o szerokości 200 metrów w głąb terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, na odcinku od linii kolejowej nr 43 (Czeremcha – Brześć), w rejonie znaku granicznego nr 274, do rzeki Leśna, w rejonie znaku granicznego nr 338;

³⁰ Zob. art. 12c ustawy o ochronie granicy państwowej.

³¹ Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 12 czerwca 2024 r. w sprawie wprowadzenia czasowego zakazu przebywania na określonym obszarze w strefie nadgranicznej przyległej do granicy państwowej z Republiką Białorusi (Dz. U. poz. 861).

- 2) strefę przylegającą do linii granicy państwowej, której zasięg w głąb terytorium Rzeczypospolitej Polskiej wyznacza linia łącząca kolejne punkty: punkt przecięcia rzeki Leśna z linią oddaloną o 200 metrów od linii granicy państwowej (w rejonie znaku granicznego nr 338), punkt przecięcia Trybu Zwierzynieckiego z Trybem Kurdzimowskim, punkt przecięcia Trybu Kurdzimowskiego z Trybem Kozłowym, punkt przecięcia Trybu Kozłowego z Trybem Wolenburskim, punkt przecięcia Trybu Wolenburskiego z linią oddaloną o 200 metrów od linii granicy państwowej (w rejonie znaku granicznego nr 355);
- 3) strefę przylegającą do linii granicy państwowej, o szerokości 200 metrów w głąb terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, na odcinku od znaku granicznego nr 355 do północnego skraju Drogi Browskiej, w rejonie znaku granicznego nr 379;
- 4) strefę przylegającą do linii granicy państwowej, której zasięg w głąb terytorium Rzeczypospolitej Polskiej wyznacza linia łącząca kolejne punkty: punkt przecięcia północnej krawędzi Drogi Browskiej z linią oddaloną o 200 metrów od linii granicy państwowej (w rejonie znaku granicznego nr 379), punkt przecięcia Drogi Browskiej z Trybem Poprzecznym, punkt przecięcia Trybu Poprzecznego z Trybem Masiewskim, punkt styku Trybu Masiewskiego ze szlakiem turystycznym „Wilczy Szlak” oraz linia stanowiąca południową krawędź trybu biegnącego na wschód od powyższego punktu do linii granicy państwowej (między znakami granicznymi nr 388 i 389).

Zakaz przebywania na określonym obszarze w strefie nadgranicznej przyległej do granicy państwowej z Republiką Białorusi został po raz pierwszy przedłużony o 90 dni rozporządzeniem Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 9 września 2024 r.³², a następnie o kolejne 90 dni rozporządzeniem z dnia 6 grudnia 2024 r.³³

³² Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 9 września 2024 r. w sprawie wprowadzenia czasowego zakazu przebywania na określonym obszarze w strefie nadgranicznej przyległej do granicy państwowej z Republiką Białorusi (Dz. U. poz. 1345).

³³ Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 6 grudnia 2024 r. w sprawie wprowadzenia czasowego zakazu przebywania na określonym obszarze w strefie nadgranicznej przyległej do granicy państwowej z Republiką Białorusi (Dz. U. poz. 1810).

Źródło: X.com, profil MSWiA, Mapa strefy buforowej na granicy polsko-białoruskiej.

Zgodnie z przepisem art. 18d ustawy o ochronie granicy państwowej ten, kto, nie będąc do tego uprawnionym, przebywa na obszarze objętym zakazem o którym mowa w art. 12a ust. 1 w czasie jego obowiązywania, podlega karze aresztu albo grzywny³⁴. Mowa tu o zakazie przebywania na określonym obszarze w strefie nadgranicznej przyległej do granicy państwowej stanowiącej granicę zewnętrzną w rozumieniu przepisów kodeksu granicznego Schengen (czyli granicę polsko-białoruską).

„Kto, nie będąc do tego uprawnionym, przebywa na obszarze objętym zakazem o którym mowa w art. 12a ust. 1 w czasie jego obowiązywania [czyli w strefie nadgranicznej granicy polsko-białoruskiej], podlega karze aresztu albo grzywny”.

³⁴ Zob. art. 18d ustawy o ochronie granicy państwowej.

Rozdział II

OBROŃCY GRANICY I ICH UPRAWNIENIA

1. Straż Graniczna

Straż Graniczna jest jednolitą, umundurowaną i uzbrojoną formacją przeznaczoną do ochrony granicy państwowej, kontroli ruchu granicznego oraz zapobiegania i przeciwdziałania nielegalnej migracji³⁵.

Służbę w Straży Granicznej może pełnić osoba posiadająca wyłącznie obywatelstwo polskie, o nieposzlakowanej opinii, niekarana za przestępstwo lub przestępstwo skarbowe, korzystająca w pełni z praw publicznych, posiadająca co najmniej wykształcenie średnie lub średnie branżowe oraz zdolność fizyczną i psychiczną do służby w formacjach uzbrojonych, podległych szczególnej dyscyplinie służbowej, której gotowa jest się podporządkować, a także dająca rękojmię zachowania tajemnicy stosownie do wymogów określonych w przepisach o ochronie informacji niejawnych³⁶.

Podstawowym zadaniem Straży Granicznej jest ochrona granicy państwowej na lądzie i morzu. Straż Graniczna wykonuje ponadto szereg innych zadań określonych w ustawach. A zatem Straż Graniczna m.in. także: kontroluje ruch graniczny; zapobiega i przeciwdziała nielegalnej migracji poprzez kontrolę przestrzegania przepisów dotyczących wjazdu cudzoziemców na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej i pobytu na tym terytorium; rozpoznaje, analizuje i zwalcza zagrożenia migracyjne, w tym przestępczość związaną z nielegalną migracją i inne; rozpoznaje, zapobiega i wykrywa przestępstwa, jak również wykroczenia oraz ściga ich sprawców, w zakresie właściwości Straży Granicznej, a w szczególności przestępstwa i wykroczenia dotyczące zgodności przekraczania granicy państwowej z przepisami, związanymi z jej oznakowaniem, wykonywaniem pracy przez cudzoziemców, prowadzeniem działalności gospodarczej przez cudzoziemców

³⁵ Art. 1 ust. 1 ustawy z dnia 12 października 1990 r. o Straży Granicznej (Dz. U. z 2024 r. poz. 915), dalej: ustawa o Straży Granicznej.

³⁶ Zob. art. 31 ustawy o Straży Granicznej.

oraz powierzaniem wykonywania pracy cudzoziemcom, przestępstw i wykroczeń pozostających w związku z przekraczaniem granicy państwowej lub przemieszczaniem przez granicę państwową towarów oraz wyrobów akcyzowych podlegających obowiązkowi oznaczania znakami akcyz i innych; współdziała z innymi organami i służbami w zakresie rozpoznawania zagrożeń terroryzmem i przeciwdziałania tym zagrożeniom; chroni nienaruszalność znaków i urządzeń służących do ochrony granicy państwowej. Pełni też wiele innych zadań wymienionych w ustawie o Straży Granicznej oraz w ustawach odrębnych³⁷.

Podstawowym zadaniem Straży Granicznej jako jednolitej, umundurowanej i uzbrojonej formacji jest ochrona granicy państwowej na lądzie i morzu. Straż Graniczna wykonuje ponadto szereg innych zadań, na przykład kontroluje ruch graniczny oraz zapobiega i przeciwdziała nielegalnej migracji.

Funkcjonariuszy Straży Granicznej obowiązują zasady etyki zawodowej określone w zarządzeniu Komendanta Głównego Straży Granicznej z dnia 10 listopada 2023 r. w sprawie zasad etyki zawodowej funkcjonariuszy Straży Granicznej³⁸. Pierwsza z tych zasad nakłada obowiązek wierności Rzeczypospolitej Polskiej (który czerpie swe umocowanie w Konstytucji RP) i lojalności wobec Straży Granicznej, przełożonych, podwładnych.

³⁷ Zob. art. 1 ust. 2 ustawy o Straży Granicznej.

³⁸ Zarządzenie nr 90 Komendanta Głównego Straży Granicznej z dnia 10 listopada 2023 r. w sprawie zasad etyki zawodowej funkcjonariuszy Straży Granicznej (Dz. Urz. KGSG z 2023 r. poz. 97).

2. Procedura zawracania cudzoziemców – tak zwane pushbacki

Polska procedura zawracania cudzoziemców do granicy państwa, czyli tak zwane pushbacki, została uregulowana w ustawie z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach³⁹. Ponadto możliwość zawracania cudzoziemców przewiduje prawo unijne⁴⁰, a sam Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej potwierdził, że państwom członkowskim wolno jest wprowadzać krajowe regulacje mające na celu sprawne wydalenie nielegalnych cudzoziemców.

Polska procedura zawracania cudzoziemców do granicy państwa – tzw. pushbacki – została uregulowana w ustawie o cudzoziemcach. Ponadto taką procedurę przewiduje prawo unijne, a Trybunał Sprawiedliwości UE potwierdził, że stosowanie uproszczonych procedur zawracania cudzoziemców do granicy zewnętrznej Unii Europejskiej jest zgodne z prawem.

Na czym polegają tzw. pushbacki?

Polski model uproszczonego postępowania zawracania cudzoziemców polega na:

- 1) zatrzymaniu cudzoziemca niezwłocznie po przekroczeniu wbrew przepisom prawa granicy stanowiącej granicę zewnętrzną w rozumieniu kodeksu granicznego Schengen (granicy polsko-białoruskiej);
- 2) wydaniu przez komendanta placówki Straży Granicznej właściwego ze względu na miejsce przekroczenia granicy postanowienia o opuszczeniu terytorium Rzeczypospolitej Polskiej przez nielegalnego cudzoziemca.

³⁹ Ustawa z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach (Dz. U. z 2024 r. poz. 769), dalej: ustawa o cudzoziemcach.

⁴⁰ Zob. art. 2 ust. 2 dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2008/115/WE z dnia 16 grudnia 2008 r. w sprawie wspólnych norm i procedur stosowanych przez państwa członkowskie w odniesieniu do powrotów nielegalnie przebywających obywateli państw trzecich (Dz. Urz. UE L 348 z dnia 24 grudnia 2008 r.), dalej: dyrektywa powrotowa.

W przypadku zaistnienia powyższych przesłanek Straż Graniczna jest nie tylko uprawniona, ale wręcz zobowiązana do zawrócenia nielegalnego migranta do granicy państwa. Na postanowienie o opuszczeniu terytorium Rzeczypospolitej Polskiej przysługuje zażalenie do Komendanta Głównego Straży Granicznej. Złożenie zażalenia nie wstrzymuje jednak wykonania postanowienia.

Straż Graniczna jest nie tylko uprawniona, ale jest wręcz zobowiązana do zawrócenia nielegalnego migranta do granicy państwa w przypadku zaistnienia określonych przesłanek zawartych w ustawie o cudzoziemcach.

Zgodnie z przepisami komendant właściwej placówki Straży Granicznej w postanowieniu wydaje:

- 1) nakaz opuszczenia przez cudzoziemca terytorium Rzeczypospolitej Polskiej;
- 2) zakaz ponownego wjazdu na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej i innych państw obszaru Schengen wraz z określeniem czasu trwania tego zakazu (od 6 miesięcy do 3 lat).

Źródło: K. Szwed, *Kolejne zatrzymania nielegalnych imigrantów*, Komenda Główna Straży Granicznej, 24 października 2023 r., <https://www.strazgraniczna.pl/pl/aktualnosci/12508,Kolejne-zatrzymania-nielegalnych-migrantow.html>, dostęp: 30 września 2024 r.

Czym jest wniosek o udzielenie ochrony międzynarodowej?

Ponadto zgodnie z art. 33 ust. 1a ustawy z dnia 13 czerwca 2003 r. o udzieleniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej⁴¹ Szef Urzędu do Spraw Cudzoziemców może pozostawić bez rozpoznania wnioski o udzielenie ochrony międzynarodowej, który został złożony przez cudzoziemca zatrzymanego niezwłocznie po przekroczeniu granicy wbrew przepisom prawa stanowiącej granicę zewnętrzną, chyba że cudzoziemiec ten przybył bezpośrednio z terytorium, na którym jego życiu lub wolności zagrażało niebezpieczeństwo prześladowania lub ryzyko wyrządzenia poważnej krzywdy, oraz przedstawił wiarygodne przyczyny nielegalnego wjazdu na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej i złożył wniosek o udzielenie ochrony międzynarodowej niezwłocznie po przekroczeniu granicy.

W wyroku z dnia 9 stycznia 2024 r. Naczelny Sąd Administracyjny potwierdził legalność pushbacków, stwierdzając, że „[t]aki uproszczony tryb zawracania cudzoziemca do granicy jest także dopuszczalny w świetle przepisów unijnych, w szczególności art. 2 ust. 1 lit. a dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2008/115/WE z 16 grudnia 2008 r. w sprawie wspólnych norm i procedur stosowanych przez państwa członkowskie w odniesieniu do nielegalnie przebywających obywateli państw trzecich (tzw. dyrektywa powrotowa). Przepis ten stanowi jednak, że Państwa członkowskie mogą postanowić, że nie będą stosować dyrektywy do obywateli państw trzecich, którzy: [...] zostali zatrzymani lub ujęci przez właściwe organy w związku z nielegalnym przekraczaniem lądowej, morskiej lub powietrznej zewnętrznej granicy tego państwa członkowskiego. Taka wykładnia została dopuszczona również w orzecznictwie TSUE, w tym m.in. w wyroku z 19 marca 2019 r., C-444/17; Arib, ECLI:EU:C:2019:220”⁴².

➔ NACZELNY SĄD ADMINISTRACYJNY POTWIERDZA LEGALNOŚĆ PUSCHBACKÓW

W wyroku z dnia 9 stycznia 2024 r. Naczelny Sąd Administracyjny stwierdził, że „[t]aki uproszczony tryb zawracania cudzoziemca do granicy jest także dopuszczalny w świetle przepisów unijnych”.

⁴¹ Ustawa z dnia 13 czerwca 2003 r. o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 2023 r. poz. 1504).

⁴² Wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 9 stycznia 2024 r., sygn. II OSK 165/23, LEX nr 3671281.

Podobnie we wcześniejszym swoim wyroku z dnia 10 maja 2023 r. NSA podkreślił, że „[j]akkolwiek osoba, która nielegalnie przekroczyła granicę i która nie ma prawa przebywać na terytorium danego państwa członkowskiego, podlega w świetle art. 13 ust. 1 rozporządzenia 2016/399 zatrzymaniu i powinna być poddana procedurom spełniającym wymogi dyrektywy 2008/115/WE, to za zgodne z prawem UE uznać trzeba przysługujące państwom członkowskim uprawnienie do stosowania uproszczonych krajowych procedur umożliwiających sprawne wydalenie obywateli państw trzecich ujętych przy przekraczaniu granic zewnętrznych, bez konieczności przechodzenia wszystkich etapów proceduralnych wskazanych w ww. dyrektywie powrotowej. Na powyższe zwrócił uwagę TSUE w wyroku z 7 czerwca 2016 r., Affum, C-47/15, EU:C:2016:408, pkt 74, aprobując cel nadany art. 2 ust. 2 lit. a dyrektywy 2008/115/WE”⁴³.

W wyroku z dnia 10 maja 2023 r. NSA podkreślił, że „za zgodne z prawem UE uznać trzeba przysługujące państwom członkowskim uprawnienie do stosowania uproszczonych krajowych procedur umożliwiających sprawne wydalenie obywateli państw trzecich ujętych przy przekraczaniu granic zewnętrznych, bez konieczności przechodzenia wszystkich etapów proceduralnych wskazanych w ww. dyrektywie powrotowej”.

Zdaniem NSA uproszczona procedura zawracania cudzoziemca do granicy stanowi wyjątek od zasady rozstrzygania istoty sprawy w formie decyzji administracyjnej, a co za tym idzie, winna być stosowana wyjątkowo, tj. jedynie w sytuacjach, w których pomimo uproszczonego postępowania wyjaśniającego ustalony stan faktyczny nie budzi wątpliwości co do sposobu wjazdu i celu pobytu cudzoziemca, a przeprowadzenie uproszczonego postępowania nie prowadzi do naruszenia zasady non-refoulement (art. 9 ust. 2 lit. a dyrektywy powrotowej), o zasadzie non-refoulement zob. niżej. W konsekwencji NSA wymaga, aby postanowienie określające nakaz opuszczenia przez nielegalnego cudzoziemca terytorium Rzeczypospolitej Polskiej zawierało również uzasadnienie.

Dalej NSA zaznaczył, że „[z] dokonania tej czynności «przekroczenia granicy» właściwy organ winien sporządzić protokół. Jednocześnie ustawodawca nie zde-

⁴³ Wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 10 maja 2023 r., sygn. II OSK 1735/22, LEX nr 3621403.

finiował pojęcia «niezwłocznie», co oznacza, że należy poszukiwać jego znaczenia w słowniku języka polskiego. W języku polskim termin ten oznacza «bez zwłoki», «bez zwlekania», «natychmiast». Powyższe wskazuje zatem, że ocena, czy w danej sprawie doszło do «niezwłocznego» zatrzymania, jest uzależniona od jej okoliczności, przy czym ocena ta winna się odbywać zarówno na przestrzeni «czasowej», jak i «przestrzennej». Innymi słowy, można sobie wyobrazić sytuację, gdy pomimo zatrzymania cudzoziemca w znacznej odległości terytorialnej od granicy będzie ono nosiło znamiona «niezwłocznego» (np. w sytuacji bezpośredniego pościgu), jak i sytuację, iż mimo zatrzymania w bliskiej odległości od granicy zatrzymanie nie będzie nosiło cech niezwłoczności (np. na skutek ustalenia, że do przekroczenia granicy doszło wiele dni wcześniej)”⁴⁴. Jest to o tyle istotne, że w uzasadnieniu postanowienia określającego nakaz opuszczenia przez nielegalnego cudzoziemca terytorium Rzeczypospolitej Polskiej powinny znaleźć się informacje dotyczące czasu i miejsca zatrzymania cudzoziemca, aby możliwe było stwierdzenie, że przesłanka „niezwłoczności” zatrzymania cudzoziemca bezpośrednio po przekroczeniu granicy została spełniona.

NSA wymaga, aby postanowienie określające nakaz opuszczenia przez nielegalnego cudzoziemca terytorium Rzeczypospolitej Polskiej oraz zakaz ponownego wjazdu na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej przez okres od 6 miesięcy do 3 lat zawierało również uzasadnienie, a także informacje o czasie i miejscu zatrzymania cudzoziemca, które powinno nastąpić niezwłocznie po nielegalnym przekroczeniu granicy.

Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej konsekwentnie stoi na stanowisku, że państwa członkowskie mogą wprowadzać krajowe regulacje mające na celu sprawne zwracanie cudzoziemców do granicy państwa. W wyroku z dnia 7 czerwca 2016 r. TSUE zaznaczył, że „z art. 2 ust. 2 lit. a) dyrektywy 2008/115, który w szczególności umożliwia państwom członkowskim niestosowanie owej dyrektywy do obywateli państw trzecich, którzy zostali zatrzymani lub ujęci przez właściwe organy w związku z nielegalnym przekraczaniem zewnętrznej granicy tego państwa członkowskiego oraz którzy nie otrzymali następnie zezwolenia na pobyt lub prawa pobytu w tym państwie członkowskim, wynika, że przepis ten

⁴⁴ Wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 9 stycznia 2024 r., sygn. II OSK 165/23, LEX nr 3671281.

odnosi się wyłącznie do przekroczenia granicy zewnętrznej państwa członkowskiego, zgodnie z definicją przyjętą w art. 2 pkt 2 kodeksu granicznego Schengen, a zatem nie dotyczy przekroczenia granicy między państwami członkowskimi należącymi do strefy Schengen”⁴⁵.

W kolejnym orzeczeniu TSUE zaznaczył, że „w odniesieniu do celu realizowanego przez art. 2 ust. 2 lit. a) dyrektywy 2008/115 Trybunał orzekł już, że cel ów polega na umożliwieniu państwom członkowskim, w obu sytuacjach, o których mowa w tym przepisie, dalszego stosowania uproszczonych krajowych procedur powrotów na ich granicach zewnętrznych, bez konieczności przechodzenia wszystkich etapów proceduralnych wskazanych w owej dyrektywie, tak aby sprawniej móc wydalać obywateli państw trzecich ujętych w związku z przekraczaniem takiej granicy (wyrok z dnia 7 czerwca 2016 r., Affum, C-47/15, EU:C:2016:408, pkt 74)”⁴⁶.

Według TSUE państwa członkowskie mogą wprowadzać krajowe regulacje mające na celu sprawne zawracanie cudzoziemców do granicy państwa w sytuacji nielegalnego przekroczenia granicy zewnętrznej państwa członkowskiego.

Dalej TSUE wyjaśniał: „Otóż o ile, jak potwierdza to art. 14 ust. 4 kodeksu granicznego Schengen, wydanie decyzji o odmowie wjazdu na terytorium strefy Schengen ma na celu zapobieżenie wjazdowi na to terytorium obywatela państwa trzeciego, wobec którego podjęto tę decyzję, o tyle zatrzymanie lub ujęcie takiego nielegalnie przebywającego obywatela w związku z przekroczeniem granicy zewnętrznej lub w bezpośrednim sąsiedztwie takiej granicy umożliwia również właściwym organom krajowym łatwe i szybkie podjęcie, biorąc pod uwagę miejsce, gdzie ów obywatel został zatrzymany, odpowiednich środków w celu uniknięcia jego pozostawania na tym terytorium, niezwłocznie zabierając go z powrotem na granicę zewnętrzną, która została nielegalnie przekroczona. W takich okolicznościach, charakteryzujących się w szczególności bliskością granicy zewnętrznej, zasadne

⁴⁵ Wyrok Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z dnia 7 czerwca 2016 r., sprawa C-47/15, *Sélina Affum v. Préfet du Pas-de-Calais i Procureur général de la Cour d'appel de Douai*, ZOTSiS 2016, nr 6, poz. I-408.

⁴⁶ Wyrok Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z dnia 19 marca 2019 r., sprawa C-444/17, *Préfet des Pyrénées Orientales v. Abdelaziz Arib i in.*, LEX nr 2633939.

może być umożliwienie państwu członkowskiemu nieprzechodzenia wszystkich etapów proceduralnych wskazanych w dyrektywie 2008/115, tak aby przyspieszyć powrót obywateli państw trzecich nielegalnie przebywających na terytorium tego państwa członkowskiego do państwa trzeciego”⁴⁷.

Jednocześnie TSUE podkreślił, że „art. 5 ust. 3 kodeksu granicznego Schengen nakłada na państwa członkowskie obowiązek wprowadzenia skutecznych, proporcjonalnych i odstraszaających sankcji za niedozwolone przekraczanie granic zewnętrznych w miejscach innych niż przejście graniczne lub w godzinach innych niż ustalone godziny otwarcia”⁴⁸.

Według TSUE na państwach członkowskich ciąży obowiązek wynikający z kodeksu granicznego Schengen wprowadzenia skutecznych, proporcjonalnych i odstraszaających sankcji za niedozwolone przekraczanie granic zewnętrznych w miejscach innych niż przejście graniczne lub w godzinach innych niż ustalone godziny otwarcia.

Warto zaznaczyć, że uproszczona procedura zawracania cudzoziemców może być stosowana jedynie w przypadku przekroczeniu przez nich wbrew przepisom prawa granicy zewnętrznej UE, tj. granicy polsko-białoruskiej (ewentualnie granicy polsko-rosyjskiej lub polsko-ukraińskiej). Nie ma natomiast zastosowania w przypadku przekroczenia przez cudzoziemca wbrew przepisom prawa granicy wewnętrznej, np. granicy polsko-niemieckiej. Jak bowiem zaznaczył TSUE „[z] powyższych rozważań wynika, iż na pytania pierwsze i drugie należy odpowiedzieć, że art. 2 ust. 2 lit. a) dyrektywy 2008/115 w związku z art. 32 kodeksu granicznego Schengen należy interpretować w ten sposób, że przepis ten nie ma zastosowania do sytuacji obywatela państwa trzeciego zatrzymanego w bezpośrednim sąsiedztwie granicy wewnętrznej danego państwa członkowskiego i nielegalnie przebywającego na terytorium tego państwa, nawet gdy to państwo członkowskie przywróciło na podstawie art. 25 tego kodeksu kontrolę graniczną na tej granicy ze względu na zaistnienie poważnego zagrożenia dla porządku publicznego lub bezpieczeństwa wewnętrznego rzeczzonego państwa członkowskiego”⁴⁹.

⁴⁷ Ibidem.

⁴⁸ Ibidem.

⁴⁹ Ibidem.

Uproszczona procedura zawracania cudzoziemców może być stosowana jedynie w przypadku przekroczenia przez nich wbrew przepisom prawa granicy zewnętrznej UE, tj. granicy polsko-białoruskiej (ewentualnie granicy polsko-rosyjskiej lub polsko-ukraińskiej). Nie ma natomiast zastosowania w przypadku przekroczenia przez cudzoziemca wbrew przepisom prawa granicy wewnętrznej, np. granicy polsko-niemieckiej.

Źródło: © Mateusz War., Wikipedia.org, Granica polsko-niemiecka, znak graniczny nr 922, koło Świnoujścia, w tle Morze Bałtyckie, https://pl.wikipedia.org/wiki/Granice_Polski#/media/Plik:0804_POL_GER_922.JPG, dostęp: 30 września 2024 r., CC BY-SA 3.0, <https://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/>.

Należy podkreślić, że Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej przyjmuje bardziej liberalne stanowisko dotyczące pushbacków niż polski Naczelny Sąd Administracyjny, który jednak wymaga zachowania pewnych restrykcyjnych standardów (uzasadnienie postanowienia, stosowanie pushbacków wyjątkowo, sporządzenie protokołu z określeniem miejsca i czasu przekroczenia granicy, upewnienie się, że wydalenie cudzoziemca nie doprowadzi do naruszenia zasady non-refoulement).

„Treścią zasady non-refoulement jest zakaz odmowy przyjęcia na granicy oraz zakaz zobowiązania do powrotu lub cofnięcia, w jakikolwiek sposób, do państwa, gdzie życie lub wolność cudzoziemca byłyby zagrożone z powodu rasy, religii, narodowości, przynależności do określonej grupy społecznej lub poglądów politycz-

nych, przy czym przestrzeganie tejże zasady powinno być postrzegane jako wyraz respektowania przez organy kontroli granicznej podstawowych praw człowieka”⁵⁰. Badanie jednak tej przesłanki również winno odbywać się w sposób uproszczony, zwłaszcza, gdy sam cudzoziemiec nie jest zainteresowany udzieleniem mu ochrony międzynarodowej, ale deklaruje, że jego zamiarem jest przedostanie się do państw zachodnich.

Jak czytamy na stronie internetowej Kancelarii Prezesa Rady Ministrów: „Na granicy Polski z Białorusią działają obecnie zorganizowane grupy, które sterowane są przez Białoruś i Rosję. Są one wyposażone w sprzęt, który zagraża życiu i zdrowiu. Dlatego do zadań na granicy oddelegowanych zostało ok. 360 policjantów z całego kraju, w tym przede wszystkim z oddziałów prewencji”⁵¹. Straż Graniczna wielokrotnie informowała, że białoruskie służby wspierają cudzoziemców dostarczając im jedzenie, papierosy, słodycze, opał do ogniska, a także narzędzia służące do niszczenia zapor i urządzeń technicznych⁵². W konsekwencji, nie sposób przyjąć, by w świetle powyżej przedstawionych okoliczności doszło do naruszenia zasady non-refoulement w przypadku zastosowania procedury pushbacków.

Nie sposób przyjąć, by doszło do naruszenia zasady non-refoulement w przypadku zastosowania procedury pushbacków wobec zorganizowanych grup sterowanych i wspieranych przez Białoruś oraz Rosję, które próbują przedrzeć się przez granicę przy pomocy niebezpiecznych narzędzi służących do niszczenia polskiej zapor i innych urządzeń technicznych służących ochronie granicy.

⁵⁰ Wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 10 maja 2023 r., sygn. II OSK 1735/22, LEX nr 3621403.

⁵¹ Serwis Rzeczypospolitej Polskiej, *Policja jest rdzeniem praworządnego państwa*, <https://www.gov.pl/web/premier/policja-jest-rdzeniem-praworadnego-panstwa>, dostęp: 30 września 2024 r.

⁵² Zob. Polska Agencja Prasowa, *SG: wiemy o sygnałach o grupowaniu migrantów po stronie białoruskiej, zareagujemy adekwatnie*, <https://www.pap.pl/aktualnosci/sg-wiemy-o-sygnałach-o-grupowaniu-migrantow-po-stronie-bialoruskiej-zareagujemy-0>, dostęp: 30 września 2024 r.; E. Szczepańska, *Służby białoruskie wciąż ułatwiają cudzoziemcom nielegalne przekraczanie granicy*, <https://www.strazgraniczna.pl/pl/aktualnosci/12261,Sluzby-bialoruskie-wciaz-ulatwiaja-cudzoziemcom-nielegalne-przekraczanie-granicy.html>, dostęp: 30 września 2024 r.

3. Uproszczona procedura a możliwość komunikowania się za pomocą translatorów

Jak już zostało to przedstawione powyżej, w świetle prawa unijnego państwa członkowskie mogą wprowadzać uproszczone procedury zawracania cudzoziemców do granicy zewnętrznej państwa. W uzasadnieniu do rządowego projektu ustawy o zmianie ustawy o cudzoziemcach oraz ustawy o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej wskazano, że „[d]oświadczenia związane z kryzysem migracyjnym w Europie spowodowanym masowym przybywaniem uchodźców i imigrantów, rozwijające się zjawisko przemytu ludzi, jak też obserwowane od dłuższego czasu nadużywanie procedur uchodźczych przez migrantów ekonomicznych, wskazują na potrzebę sięgnięcia po środki, które pozwolą z jednej strony sprawniej przeprowadzić postępowania w sprawie nielegalnego przekroczenia granicy zewnętrznej, a z drugiej strony będą sprzyjać zapewnieniu bezpieczeństwa wewnętrznego państwa i ochronie porządku publicznego”⁵³.

Sytuacja na granicy rodzi „potrzebę sięgnięcia po środki, które pozwolą z jednej strony sprawniej przeprowadzić postępowania w sprawie nielegalnego przekroczenia granicy zewnętrznej, a z drugiej strony będą sprzyjać zapewnieniu bezpieczeństwa wewnętrznego państwa i ochronie porządku publicznego”.

Ponadto celem wprowadzenia uproszczonej procedury zawracania cudzoziemców jest również „usprawnienie prowadzonych przez organy Straży Granicznej postępowań w sprawie nielegalnego przekroczenia granicy zewnętrznej Unii

⁵³ Uzasadnienie do rządowego projektu ustawy o zmianie ustawy o cudzoziemcach oraz ustawy o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (druk nr 1507).

Europejskiej, tak aby wobec cudzoziemców, którzy nie poszukują ochrony międzynarodowej, a zostali zatrzymani bezpośrednio po przekroczeniu granicy zewnętrznej, móc wdrożyć pilne działania zmierzające do zorganizowania im opuszczenia terytorium RP”⁵⁴.

Celem wprowadzenia uproszczonej procedury zawracania cudzoziemców jest również „usprawnienie prowadzonych przez organy Straży Granicznej postępowań w sprawie nielegalnego przekroczenia granicy zewnętrznej Unii Europejskiej”.

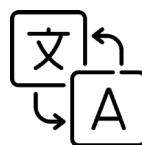
Polska procedura uproszczona nie przewiduje obowiązku wzywania tłumacza do każdej czynności prowadzonej z udziałem cudzoziemca. Podkreślić należy, że wzywanie każdorazowo tłumacza do udziału w czynnościach jest nie tylko czasochłonne, ale i kosztowne. Udział tłumaczy w czynnościach (podobnie jak utrzymanie ośrodków dla cudzoziemców⁵⁵) odbywa się kosztem polskiego podatnika. Obrońcy granicy mogą zatem komunikować się za pomocą powszechnie stosowanych środków, jakimi są w dzisiejszych czasach translatory.

PROCEDURA UPROSZCZONA A WZYWANIE TŁUMACZA

Polska procedura uproszczona nie przewiduje obowiązku wzywania tłumacza do każdej czynności prowadzonej z udziałem cudzoziemca.

Funkcjonariusze Straży Granicznej w celu lepszej komunikacji z cudzoziemcami mogą stosować translatory.

⁵⁴ Ibidem.

⁵⁵ Zob. art. 408 ustawy o cudzoziemcach; Serwis Straży Granicznej, *Strzeżone ośrodki dla cudzoziemców (filmy i foto)*, <https://www.strazgraniczna.pl/pl/aktualnosci/11050,Strzezone-osrodki-dla-cudzoziemcow-filmy-i-foto.html>, dostęp: 30 września 2024 r.

Naczelny Sąd Administracyjny potwierdził, że stosując uproszczoną procedurę zawracania cudzoziemców funkcjonariusze Straży Granicznej mogą korzystać z translatorów. NSA zaznaczył, że „co do zasady, przeprowadzenie postępowania w trybie uproszczonym daje podstawę do skrócenia i uproszczenia także procedury w zakresie komunikowania się z cudzoziemcem. Skoro celem wprowadzenia takiej procedury było uproszczenie postępowania, to – biorąc pod uwagę racjonalność ustawodawcy i cel, jakiemu miała służyć zmiana ustawy, należało przyjąć, że taka forma komunikacji nie narusza prawa, o ile nie budzi wątpliwości, że cudzoziemiec i porozumiewający się z nim funkcjonariusz wzajemnie się rozumieją. Trudno bowiem oczekiwać, aby w każdym takim wypadku dla należytego wyjaśnienia okoliczności niezbędny był tłumacz obcego języka. Należy však podkreślić, że w praktyce wezwanie tłumacza zwłaszcza języka mniej powszechnego, który jest zrozumiały dla cudzoziemca, napotykać może trudności (w praktyce sądowej znane są sytuacje, gdy cudzoziemiec władał jedynie określonym dialektem), które zniweczyłyby sens i cel uproszczonego postępowania. [...] Obowiązki organu w zakresie pouczenia cudzoziemca o przysługujących mu prawach i obowiązkach i jego formy (pisemna/ustna) zostały wymienione w ustawie o cudzoziemcach i dotyczą ściśle określonych w tych przepisach postępowań. Art. 303b tejże ustawy nie zawiera tego rodzaju obostrzeń co do pouczeń i obecności tłumacza przy każdej czynności”⁵⁶.

⁵⁶ Wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 9 stycznia 2024 r., sygn. II OSK 165/23, LEX nr 3671281.

4. Żołnierze na granicy

Zgodnie z art. 11b ust. 1 ustawy o Straży Granicznej: W przypadku gdy wymagają tego względy bezpieczeństwa państwa, zapewnienia nienaruszalności granicy państwowej, zagrożenia bezpieczeństwa publicznego lub zakłócenia porządku publicznego w zasięgu terytorialnym przejścia granicznego oraz w strefie nadgranicznej lub na polskich obszarach morskich, w szczególności:

- 1) bezpośredniego zagrożenia zamachem na nienaruszalność granicy państwowej lub jego dokonania,
- 2) sprowadzenia bezpośredniego niebezpieczeństwa powszechnego dla życia, zdrowia lub wolności obywateli,
- 3) bezpośredniego zagrożenia zamachem na obiekty lub urządzenia wykorzystywane przez Straż Graniczną,
- 4) zagrożenia przestępstwem o charakterze terrorystycznym lub jego dokonania w stosunku do obiektów lub urządzeń, o których mowa w pkt 3, lub mogącym skutkować niebezpieczeństwem dla życia ludzkiego

– jeżeli użycie sił Straży Granicznej okaże się niewystarczające lub uzasadnia to stopień zagrożenia, do pomocy Straży Granicznej mogą być użyte oddziały i pododdziały Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej, zwane dalej „oddziałami i pododdziałami Sił Zbrojnych”.

Użycie oddziałów i pododdziałów Sił Zbrojnych musi być odpowiednie do stopnia zagrożenia⁵⁷.

W sytuacjach określonych w ustawie o Straży Granicznej do pomocy funkcjonariuszom Straży Granicznej mogą być użyte oddziały i pododdziały Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej.

⁵⁷ Zob. art. 11b ust. 6 ustawy o Straży Granicznej.

Co więcej, w przypadku gdy wymagają tego względy bezpieczeństwa państwa, zapewnienia nienaruszalności granicy państwowej lub zagrożenia bezpieczeństwa publicznego w zasięgu terytorialnym przejścia granicznego oraz w strefie nadgranicznej lub na polskich obszarach morskich, jeżeli Straż Graniczna nie dysponuje możliwością skutecznego przeciwdziałania zagrożeniu lub dokonaniu przestępstwa lub uzasadnia to rodzaj zagrożenia, **mogą zostać użyte oddziały i pododdziały Sił Zbrojnych w formie prowadzonego samodzielnie przeciwdziałania**⁵⁸.

Źródło: E. Pikor, *Zakończyło się kolejne szkolenie wojska przez Straż Graniczną na Podkarpaciu*, Bieszczadzki Oddział Straży Granicznej, 4 maja 2016 r., <https://www.bieszczadzki.strazgraniczna.pl/bie/aktualnosci/17242,Zakonczylo-sie-kolejne-szkolenie-wojska-przez-Straz-Graniczna-na-Podkarpaciu.html>, dostęp: 30 czerwca 2024 r.

⁵⁸ Zob. art. 11c ust. 1 ustawy o Straży Granicznej.

W przypadku zagrożenia bezpieczeństwa lub porządku publicznego w zasięgu terytorialnym przejścia granicznego oraz w strefie nadgranicznej, jeżeli siły Straży Granicznej są niewystarczające lub mogą okazać się niewystarczające do wykonania zadań w zakresie ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego lub uzasadnia to stopień zagrożenia, żołnierze Żandarmerii Wojskowej mogą zostać wykorzystani do udzielenia pomocy Straży Granicznej⁵⁹.

Żołnierze Żandarmerii Wojskowej mogą zostać wykorzystani do udzielenia pomocy Straży Granicznej w przypadku zagrożenia bezpieczeństwa lub porządku publicznego w zasięgu terytorialnym przejścia granicznego oraz w strefie nadgranicznej.

Żołnierzom oddziałów i pododdziałów Sił Zbrojnych kierowanych do pomocy Straży Granicznej przysługują w zakresie niezbędnym do wykonywania ich zadań, wobec wszystkich osób, uprawnienia funkcjonariuszy Straży Granicznej, w szczególności:

- a) dokonywanie kontroli osobistej;
- b) legitymowanie lub ustalanie w inny sposób tożsamości osoby;
- c) dokonywanie zatrzymania osób;
- d) doprowadzenie cudzoziemców do sądu, prokuratury i innych organów określonych w przepisach;
- e) przeszukiwania osób, rzeczy, pomieszczeń i środków transportu;
- f) przebywania i poruszania się na gruntach bez uzyskiwania zgody ich właścicieli lub użytkowników oraz przechodzenia przez pola uprawne w czasie bezpośredniego pościgu, również z użyciem psa służbowego, jeżeli nie ma możliwości korzystania z dróg;
- g) dokonywania sprawdzenia przewencyjnego;
- h) wydawania osobom poleceń określonego zachowania się w granicach niezbędnych do wykonania ww. czynności;
- i) użycia lub wykorzystania środków przymusu bezpośredniego, w tym broni palnej – tutaj choć przepisy nie zostały zmienione, to jednak obecnie zasady użycia broni przez żołnierzy reguluje ustawa o obronie Ojczyzny (szerzej o tym w rozdziale dotyczącym nowych przepisów)⁶⁰.

⁵⁹ Zob. art. 11d ustawy o Straży Granicznej.

⁶⁰ Zob. art. 11b ust. 5 ustawy o Straży Granicznej.

Źródło: X.com, profil MON, Kilkaset osób przy przejściu granicznym w Kuźnicy, dostęp: 30 września 2024 r.

Źródło: X.com, profil MON, Kryzys migracyjny na granicy z Białorusią, dostęp: 30 września 2024 r.

5. Policja na granicy

Policja jest umundurowaną i uzbrojoną formacją służącą społeczeństwu i przeznaczoną do ochrony bezpieczeństwa ludzi oraz do utrzymywania bezpieczeństwa i porządku publicznego⁶¹.

Źródło: Policja.pl, *Zakończenie policyjnych działań na granicy polsko-białoruskiej*, 19 grudnia 2024 r., <https://www.policja.pl/pol/aktualnosci/254490,Zakonczenie-policyjnych-dzialan-na-granicy-polsko-bialoruskiej.html>, dostęp: 20 grudnia 2024 r.

Do podstawowych zadań Policji należą m.in.:

- 1) ochrona życia i zdrowia ludzi oraz mienia przed bezprawnymi zamachami naruszającymi te dobra;

⁶¹ Zob. art. 1 ust. 1 ustawy z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji (Dz. U. z 2024 r. poz. 145), dalej: ustawa o Policji.

- 2) ochrona bezpieczeństwa i porządku publicznego, w tym zapewnienie spokoju w miejscach publicznych oraz w środkach publicznego transportu i komunikacji publicznej, w ruchu drogowym i na wodach przeznaczonych do powszechnego korzystania;
- 3) inicjowanie i organizowanie działań mających na celu zapobieganie popełnianiu przestępstw i wykroczeń oraz zjawiskom kryminogennym i współdziałanie w tym zakresie z organami państwowymi, samorządowymi i organizacjami społecznymi;
- 4) prowadzenie działań kontrterrorystycznych;
- 5) wykrywanie przestępstw i wykroczeń oraz ściganie ich sprawców;
- 6) nadzór nad specjalistycznymi uzbrojonymi formacjami ochronnymi w zakresie określonym w odrębnych przepisach;
- 7) kontrola przestrzegania przepisów porządkowych i administracyjnych związanych z działalnością publiczną lub obowiązujących w miejscach publicznych;
- 8) współdziałanie z policjami innych państw oraz ich organizacjami międzynarodowymi, a także z organami i instytucjami Unii Europejskiej na podstawie umów i porozumień międzynarodowych oraz odrębnych przepisów;
- 9) przetwarzanie informacji kryminalnych, w tym danych osobowych;
- 10) realizacja zadań wynikających z innych ustaw, przepisów prawa Unii Europejskiej oraz umów i porozumień międzynarodowych na zasadach i w zakresie w nich określonych⁶².

Zadania realizowane przez Policję w sytuacjach kryzysowych określa zarządzenie nr 36 Komendanta Głównego Policji z dnia 14 listopada 2017 r. w sprawie zadań realizowanych przez Policję w sytuacjach kryzysowych⁶³. Procedurę działania Policji w przypadku nasilonego nielegalnego przekraczania granicy Polski określa załącznik nr 20 do powyższego zarządzenia, zgodnie z którym podmiotem wiodącym w zakresie zagrożenia jest Straż Graniczna, zaś celem działań Policji jest uniemożliwienie przemieszczania się osób, które nielegalnie przekroczyły granicę oraz zapewnienie bezpieczeństwa i porządku publicznego w rejonie przygranicznym.

⁶² Zob. art. 1 ust. 2 ustawy o Policji.

⁶³ Zob. zarządzenie nr 36 Komendanta Głównego Policji z dnia 14 listopada 2017 roku w sprawie zadań realizowanych przez Policję w sytuacjach kryzysowych (Dz. Urz. KGP z 2017 r. poz. 73), dalej: zarządzenie Komendanta Głównego Policji.

SUBSYDIARNA ROLA POLICJI NA GRANICY

Procedurę działania Policji w przypadku nasilonego nielegalnego przekraczania granicy Polski określa załącznik nr 20 do zarządzenia Komendanta Głównego Policji, zgodnie z którym podmiotem wiodącym w zakresie zagrożenia jest Straż Graniczna, zaś celem działań Policji jest uniemożliwienie przemieszczania się osób, które nielegalnie przekroczyły granicę oraz zapewnienie bezpieczeństwa i porządku publicznego w rejonie przygranicznym.

Wśród możliwych zagrożeń w przypadku nasilonego nielegalnego przekraczania granicy Polski zarządzenie Komendanta Głównego Policji wymienia:

1. Zagrożenie dla życia i zdrowia:
 - a) osób legalnie przekraczających granicę Polski,
 - b) osób zamieszkujących w rejonie przygranicznym oraz znajdujących się na trasach przemieszczania nielegalnych migrantów.
2. Zbiorowe zakłócenia porządku prawnego.
3. Nieuprawnione przekroczenie granicy przez uzbrojone osoby lub grupy osób.
4. Wzrost ryzyka związanego z przeprowadzeniem na terenie Polski zamachu terrorystycznego.
5. Wzrost przestępczości transgranicznej, w szczególności dotyczącej przemytu: środków odurzających, broni, materiałów wybuchowych i CBRN (chemiczne, biologiczne, radiologiczne, nuklearne).
6. Nielegalny przerzut cudzoziemców przez granicę oraz handel ludźmi.
7. Wzrost zagrożenia epidemiologicznego.
8. Wprowadzenie do obiegu krajowego fałszywych środków płatniczych.

Do podstawowych czynności Policji, które uzupełniają działania Straży Granicznej, należy:

- 1) pozyskiwanie informacji o sytuacji operacyjnej, w tym przede wszystkim o stopniu nasilenia zjawiska i potencjalnych kierunkach nielegalnej migracji;
- 2) wsparcie działań Straży Granicznej w zakresie zabezpieczenia rejonu przygranicznego;
- 3) realizacja działań poza strefą przygraniczną mających na celu ujawnienie nielegalnych imigrantów oraz ich zatrzymanie;
- 4) identyfikacja zatrzymanych nielegalnych imigrantów – wykonanie wymaganej dokumentacji, w tym m.in. fotograficznej, daktyloskopijnej, procesowej;

- 5) zapewnienie środków transportu celem przekazania Straży Granicznej zatrzymanych nielegalnych imigrantów;
- 6) zapewnienie bezpieczeństwa i porządku w ruchu drogowym w rejonie prowadzonych działań;
- 7) monitorowanie poziomu bezpieczeństwa i porządku publicznego w miejscach dużych zbiorowisk ludzkich;
- 8) zintensyfikowanie działań mających na celu pozyskiwanie informacji pod kątem identyfikowania zdarzeń oraz ustalenia osób mogących stanowić zagrożenie dla bezpieczeństwa i obronności państwa.

Wszystkie działania Policji są prowadzone we współdziałaniu z właściwymi jednostkami Straży Granicznej.

Z kolei w załączniku nr 21 do zarządzenia Komendanta Głównego Policji została określona procedura działania Policji w przypadku masowej migracji cudzoziemców na teren Polski.

Źródło: Policja.pl, *Zakończenie policyjnych działań na granicy polsko-białoruskiej*, 19 grudnia 2024 r., <https://www.policja.pl/pol/aktualnosci/254490,Zakonczenie-policyjnych-dzialan-na-granicy-polsko-bialoruskiej.html>, dostęp: 20 grudnia 2024 r.

Wśród możliwych zagrożeń w przypadku masowej migracji cudzoziemców na teren Polski zarządzenie Komendanta Głównego Policji wymienia:

1. Niekontrolowana i spontaniczna migracja osób usiłujących przekroczyć granicę Polski, również poza wyznaczonymi przejściami granicznymi.
2. Wzrost przestępczości transgranicznej, w szczególności dotyczącej przemytu: środków odurzających, broni palnej, materiałów CBRN (chemiczne, biologiczne, radiologiczne, nuklearne) i wybuchowych, a także nielegalnego przekraczania granicy i handlu ludźmi.
3. Wzrost przestępczości pospolitej.
4. Wzrost przestępczości związanej z podrabianiem i przerabianiem dokumentów umożliwiających obcokrajowcom legalizację pobytu na terytorium Polski.
5. Wprowadzenie do obiegu krajowego fałszywych środków płatniczych (waluta polska i zagraniczna).
6. Wzrost ryzyka związanego z przeprowadzeniem zamachu terrorystycznego.
7. Zakłócenia bezpieczeństwa i porządku publicznego związane z dezorganizacją funkcjonowania organów administracji publicznej, szpitali, sądów, służb bezpieczeństwa i porządku publicznego również poprzez wystąpienie działań prowokacyjnych.
8. Utrudnienia w ruchu drogowym w rejonach przygranicznych oraz na drogach przemieszczania się cudzoziemców.
9. Wzrost liczby zdarzeń drogowych spowodowanych zwiększonym ruchem kołowym i osobowym.
10. Protesty społeczne wywołane masowym napływem cudzoziemców.
11. Wzrost zagrożenia epidemiologicznego.
12. Niestosowanie się ludności do poleceń, zarządzeń wydanych przez służby ratownicze i porządkowe.

Do podstawowych czynności wykonywanych przez Policję należy:

- 1) pozyskiwanie informacji o sytuacji operacyjnej, w tym przede wszystkim o stopniu nasilenia napływu cudzoziemców na teren odpowiedzialności służbowej oraz towarzyszących temu procesowi zjawiskach;
- 2) monitorowanie bezpieczeństwa w ruchu drogowym;

- 3) wsparcie w przeprowadzeniu szybkiej rejestracji i identyfikacji napływających migrantów oraz pobieranie od nich odcisków linii papilarnych poprzez przygotowanie mobilnych punktów Hotspot w Polsce;
- 4) monitorowanie poziomu bezpieczeństwa i porządku publicznego w miejscach dużych zbiorowisk ludzkich;
- 5) zabezpieczenie strefy przygranicznej we współpracy ze Strażą Graniczną;
- 6) bieżąca współpraca z podmiotami pozapolicyjnymi w celu optymalizacji podejmowanych działań;
- 7) realizacja zadań związanych z zabezpieczeniem tras przemieszczania grup cudzoziemców z terenu przejść granicznych do wyznaczonych, tworzonych Centralnych Punktów Receptyjnych (CPR) oraz innych miejsc pobytu uchodźców (organizowanych przez Urząd ds. Cudzoziemców);
- 8) zapewnienie bezpieczeństwa w rejonie CPR oraz innych miejscach pobytu uchodźców;
- 9) realizacja zadań organizacyjnych i logistycznych związanych z uruchomieniem na terenie miejsc pobytu uchodźców tymczasowego posterunku Policji⁶⁴.

W związku z nowelizacją⁶⁵ do ustawy o Straży Granicznej dodano przepis art. 11e stanowiący bezpośrednią podstawę możliwości użycia Policji do pomocy Straży Granicznej na wzór obowiązującego uregulowania dotyczącego możliwości wykorzystania żołnierzy do pomocy Straży Granicznej (szerzej o nowelizacji w rozdziale poświęconym nowym przepisom).

⁶⁴ Zob. załącznik nr 21 do zarządzenia Komendanta Głównego Policji.

⁶⁵ Ustawa z dnia 26 lipca 2024 r. o zmianie niektórych ustaw w celu usprawnienia działań Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej, Policji oraz Straży Granicznej na wypadek zagrożenia bezpieczeństwa państwa (Dz. U. z 2024 r. poz. 1248).

6. Broń palna na granicy

Straż Graniczna i funkcjonariusze Policji są uprawnieni do użycia lub wykorzystania broni palnej na zasadach określonych w ustawie z dnia 24 maja 2013 r. o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej⁶⁶. Żołnierze natomiast, którzy do tej pory korzystali z uprawnień przysługujących funkcjonariuszom Straży Granicznej w zakresie możliwości użycia lub wykorzystania broni na granicy uzyskali samodzielne uprawnienia do posługiwania się bronią i innymi elementami uzbrojenia na zasadach określonych w ustawie o obronie Ojczyzny (szerzej o nowelizacji w rozdziale poświęconym nowym przepisom).

Ponadto żołnierze Sił Zbrojnych (w tym Wojsk Obrony Terytorialnej), realizując zadania konstytucyjne, w zakresie ochrony niepodległości państwa, niepodzielności jego terytorium oraz zapewnienia bezpieczeństwa i nienaruszalności jego granic, mają prawo stosowania środków przymusu bezpośredniego, użycia broni i innego uzbrojenia, z uwzględnieniem konieczności i celu wykonania tych zadań, w sposób adekwatny do zagrożenia oraz w granicach zasad określonych w wiążących Rzeczpospolitą Polską ratyfikowanych umowach międzynarodowych oraz międzynarodowym prawie zwyczajowym⁶⁷.

Straż Graniczna i funkcjonariusze Policji są uprawnieni do użycia lub wykorzystania broni palnej na zasadach określonych w ustawie z dnia 24 maja 2013 r. o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej⁶⁸. Zasady użycia broni oraz uzbrojenia wojskowego przez żołnierzy w czasie pokoju określa obecnie ustawa o obronie Ojczyzny.

⁶⁶ Ustawa z dnia 24 maja 2013 r. o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej (Dz. U. z 2024 r. poz. 383), dalej: ustawa o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej.

⁶⁷ Zob. art. 11 ust. 4 ustawy o obronie Ojczyzny.

⁶⁸ Ustawa o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej.

Straż Graniczna i funkcjonariusze Policji są uprawnieni do użycia lub wykorzystania broni palnej na zasadach określonych w ustawie z dnia 24 maja 2013 r. o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej.

W myśl ustawy o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej **użycie broni palnej** to oddanie strzału w kierunku osoby z zastosowaniem amunicji penetracyjnej, zaś **wykorzystanie broni palnej** to oddanie strzału z zastosowaniem amunicji penetracyjnej w kierunku zwierzęcia, przedmiotu, lub w innym kierunku niestwarzającym zagrożenia dla osoby⁶⁹.

Broni palnej używa się lub wykorzystuje się ją wyłącznie, jeżeli użycie lub wykorzystanie środków przymusu bezpośredniego:

- 1) okazało się niewystarczające do osiągnięcia celów tego użycia lub wykorzystania
lub
- 2) nie jest możliwe ze względu na okoliczności zdarzenia.

Ponadto należy przestrzegać niżej wymienionych zasad:

ZASADY STOSOWANIA ŚRODKÓW PRZYMUSU BEZPOŚREDNIEGO I BRONI PALNEJ:

1. Środków przymusu bezpośredniego lub broni palnej używa się lub wykorzystuje się w sposób wyrządzający możliwie najmniejszą szkodę.
2. Od użycia lub wykorzystania środków przymusu bezpośredniego lub broni palnej należy odstąpić, gdy cel ich użycia lub wykorzystania został osiągnięty.
3. Środków przymusu bezpośredniego używa się lub wykorzystuje się z zachowaniem szczególnej ostrożności, uwzględniając ich właściwości, które mogą stanowić zagrożenie życia lub zdrowia uprawnionego lub innej osoby.
4. Podejmując decyzję o użyciu lub wykorzystaniu broni palnej, należy postępować ze szczególną rozważą i traktować jej użycie jako środek ostateczny⁷⁰.

⁶⁹ Zob. art. 4 pkt. 7 i 10 ustawy o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej.

⁷⁰ Zob. art. 7 ustawy o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej.

Broni palnej można użyć m.in. w sytuacji konieczności odparcia bezpośredniego, bezprawnego zamachu na co najmniej jedno z poniżej opisanych dóbr:

- a) życie, zdrowie lub wolność uprawnionego lub innej osoby albo konieczność przeciwdziałania czynnościom zmierzającym bezpośrednio do takiego zamachu,
- b) ważne obiekty, urządzenia lub obszary albo konieczność przeciwdziałania czynnościom zmierzającym bezpośrednio do takiego zamachu,
- c) mienie, który [to zamach] stwarza jednocześnie bezpośrednie zagrożenie życia, zdrowia lub wolności uprawnionego lub innej osoby, albo konieczność przeciwdziałania czynnościom zmierzającym bezpośrednio do takiego zamachu,
- d) **nienaruszalność granicy państwowej** przez osobę, która wymusza przekroczenie granicy państwowej przy użyciu pojazdu, broni palnej lub innego niebezpiecznego przedmiotu albo działa w inny sposób bezpośrednio zagrażający życiu, zdrowiu lub wolności uprawnionego lub innej osoby lub wspólnie z inną osobą, która posługuje się taką bronią, przedmiotem lub sposobem,
- e) bezpieczeństwo konwoju [...] ⁷¹.

Przy czym ustawa określa znacznie więcej przypadków, kiedy użycie broni jest w pełni uprawnione przy zachowaniu pozostałych zasad, np. w sytuacji pościgu, konieczności ujęcia osoby, która dokonała zamachu na nienaruszalność granicy państwowej itp.

Źródło: Adobe Stock.

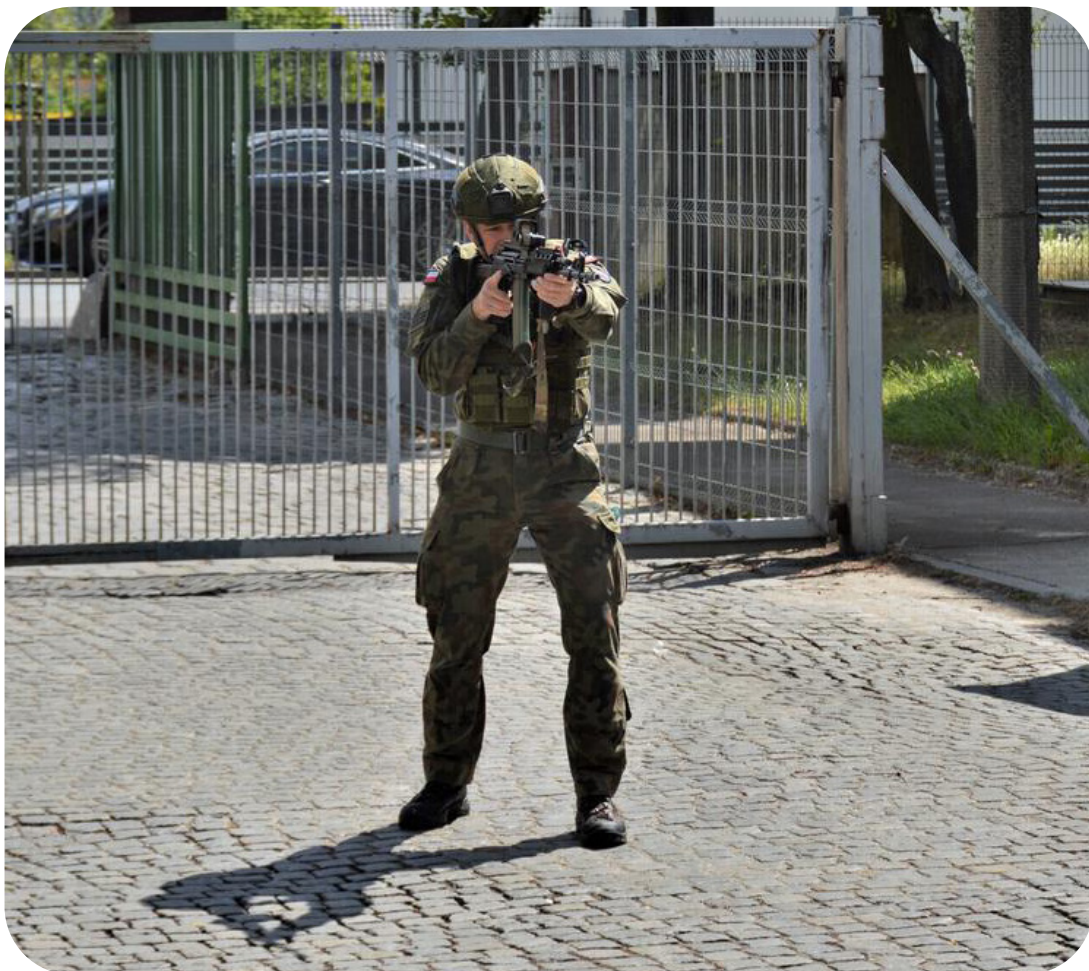
⁷¹ Zob. art. 45 ustawy o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej.

UŻYCIE BRONI PALNEJ

Przed użyciem broni palnej uprawniony podejmuje następujące działania:

- 1) identyfikuje swoją formację albo służbę okrzykiem przez wskazanie jej pełnej nazwy lub ustawowego skrótu,
- 2) wzywa osobę do zachowania zgodnego z prawem, a w szczególności do:
 - a) natychmiastowego porzucenia broni lub innego niebezpiecznego przedmiotu, którego użycie może zagrozić życiu, zdrowiu lub wolności uprawnionego lub innej osoby,
 - b) zaniechania ucieczki,
 - c) odstąpienia od użycia przemocy.

W przypadku niepodporządkowania się tym wezwaniom uprawniony uprzedza o użyciu broni palnej okrzykiem: **„Stój, bo strzelam!”**, a jeżeli wezwanie to okaże się nieskuteczne, oddaje strzał ostrzegawczy w bezpiecznym kierunku.

Źródło: 10 Opolska Brygada Logistyczna im. płk. Piotra Wysockiego, *STÓJ – bo strzelam!*, [zdj. ppor. D. Góralska], <https://10blog.wp.mil.pl/aktualnosci/stoj-bo-strzelam/>, dostęp: 30 września 2024 r.

Od powyższej procedury lub jej poszczególnych elementów, w szczególności od oddania strzału ostrzegawczego, można odstąpić, jeżeli:

- 1) ich zrealizowanie groziłoby bezpośrednim niebezpieczeństwem dla życia lub zdrowia uprawnionego lub innej osoby lub
- 2) jest to niezbędne dla zapobieżenia wystąpieniu zdarzenia o charakterze terrorystycznym, o którym mowa w art. 2 pkt 7 ustawy z dnia 10 czerwca 2016 r. o działaniach antyterrorystycznych (Dz. U. z 2022 r. poz. 2632), a inne środki ze względu na okoliczności mogłyby okazać się niewystarczające⁷².

Źródło: X.com, profil Straży Granicznej, dostęp: 30 września 2024 r.

Oczywiście o tym, czy zaistniały przesłanki do użycia bądź wykorzystania broni palnej decyduje sam uprawniony (w odniesieniu do omawianej sytuacji – funkcjonariusz Straży Granicznej, funkcjonariusz Policji, żołnierz). Podobnie o tym, czy odstąpić od procedury poprzedzającej użycie broni palnej lub poszczególnych jej części decyduje sam uprawniony, oceniając należycie ryzyko zagrożenia dla życia lub zdrowia jego lub innej osoby.

⁷² Zob. art. 48 ustawy o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej.

O tym, czy zaistniały przesłanki do użycia bądź wykorzystania broni palnej decyduje sam uprawniony (funkcjonariusz Straży Granicznej, funkcjonariusz Policji, żołnierz), a także decyduje o tym, czy odstąpić od procedury poprzedzającej użycie broni palnej lub poszczególnych jej części.

Co do zasady broń palna nie może być użyta lub wykorzystana przez pododdział zwarty. W sytuacji zagrażającej życiu lub zdrowiu uprawnionego lub innej osoby, uprawniony wchodzący w skład pododdziału zwanego może użyć broni palnej lub wykorzystać ją na zasadach określonych w ustawie o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej⁷³.

Źródło: J. Konieczniak, *28 lat Straży Granicznej*, Nadodrzański Oddział Straży Granicznej, 16 maja 2019 r., <https://www.nadodrzański.strazgraniczna.pl/nad/aktualnosci/32886,28-lat-Strazy-Granicznej.html>, dostęp: 30 września 2024 r.

Co do zasady broń palna nie może być użyta lub wykorzystana przez pododdział zwarty. Nie dotyczy to sytuacji zagrażającej życiu lub zdrowiu uprawnionego lub innej osoby.

⁷³ Zob. art. 46 ustawy o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej.

KIEDY MOŻNA WYKORZYSTAĆ BROŃ PALNĄ?

Broń palną można wykorzystać w przypadku konieczności podjęcia co najmniej jednego z następujących działań:

- 1) zatrzymanie pojazdu, jeżeli jego działanie zagraża życiu lub zdrowiu uprawnionego lub innej osoby lub stwarza zagrożenie dla ważnych obiektów, urządzeń lub obszarów;
- 2) pokonanie przeszkody:
 - a) uniemożliwiającej lub utrudniającej ujęcie osoby albo ratowanie życia lub zdrowia uprawnionego, innej osoby lub ratowanie mienia,
 - b) w przypadku naruszenia porządku lub bezpieczeństwa publicznego przez osobę pozbawioną wolności, zatrzymaną lub umieszczoną w strzeżonym ośrodku albo areszcie dla cudzoziemców;
- 3) zaalarmowanie lub wezwanie pomocy;
- 4) neutralizacja przedmiotów lub urządzeń mogących stwarzać niebezpieczeństwo wybuchu, powodujących jednocześnie bezpośrednie zagrożenie zdrowia lub życia uprawnionego lub innej osoby;
- 5) unieszkodliwienie zwierzęcia, którego zachowanie zagraża bezpośrednio życiu lub zdrowiu uprawnionego lub innej osoby;
- 6) oddanie strzału ostrzegawczego;
- 7) zniszczenia lub unieruchomienia bezzałogowego statku powietrznego⁷⁴.

Ponadto uprawniony dokumentuje w notatce użycie oraz wykorzystanie środków przymusu bezpośredniego i broni palnej, a także przekazuje notatkę przełożonemu⁷⁵. Ustawa reguluje również treść tego typu notatki.

⁷⁴ Zob. art. 47 ustawy o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej.

⁷⁵ Zob. art. 51 ustawy o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej.

7. Pozwolenie na broń

Nielegalne posiadanie broni jest przestępstwem

Zgodnie z art. 10 ustawy o broni i amunicji⁷⁶ właściwy organ Policji (komendant wojewódzki Policji właściwy ze względu na miejsce zamieszkania osoby ubiegającej się o wydanie pozwolenia na broń) wydaje pozwolenie na broń, jeżeli wnioskodawca nie stanowi zagrożenia dla samego siebie, porządku lub bezpieczeństwa publicznego oraz przedstawi ważną przyczynę posiadania broni.

Pozwolenie na broń wydaje się w szczególności w celach:

- 1) ochrony osobistej;
- 2) ochrony osób i mienia;
- 3) łowieckich;
- 4) sportowych;
- 5) rekonstrukcji historycznych;
- 6) kolekcjonerskich;
- 7) pamiątkowych;
- 8) szkoleniowych.

Osoba ubiegająca się o pozwolenie na broń winna wykazywać się nieskazitelnym charakterem. Przestanką odmowy wydania pozwolenia na broń może być uprzednia karalność także w przypadku zatarcia skazania⁷⁷, a nawet wdrożona procedura „Niebieskiej Karty”⁷⁸. Osoby ubiegające się o broń zobowiązane są poddać się badaniom lekarskim i psychologicznym. **Pozwolenia na broń nie wydaje się osobom:**

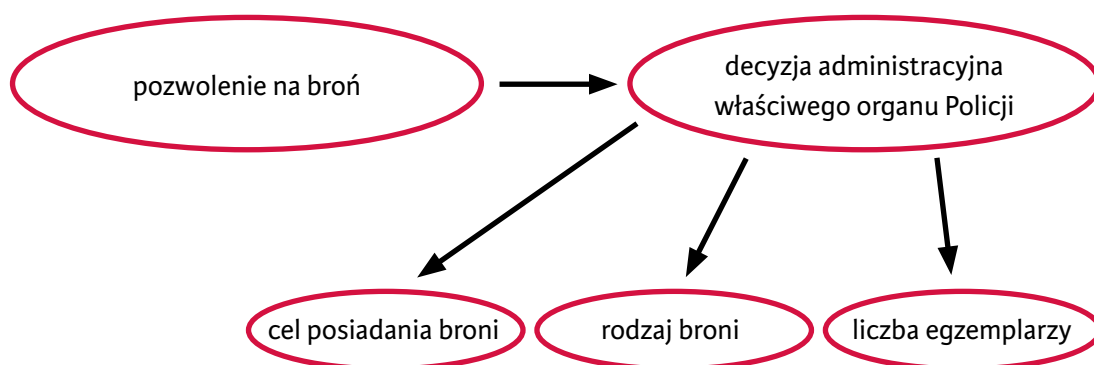
⁷⁶ Ustawa z dnia 21 maja 1999 r. o broni i amunicji (Dz. U. z 2024 r. poz. 485), dalej: ustawa o broni i amunicji.

⁷⁷ Wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Warszawie z dnia 29 kwietnia 2021 r., sygn. II SA/Wa 2058/20, LEX nr 3265818.

⁷⁸ Wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 14 września 2023 r., sygn. II GSK 1611/22, LEX nr 3622770 i art. 19a ustawy o broni i amunicji.

- 1) niemającym ukończonych 21 lat (w określonych przypadkach osoba mająca ukończone 18 lat może uzyskać pozwolenie na broń dla celów sportowych lub łowieckich);
- 2) z zaburzeniami psychicznymi lub o znacznie ograniczonej sprawności psychofizycznej;
- 3) wykazującym istotne zaburzenia funkcjonowania psychologicznego;
- 4) uzależnionym od alkoholu lub od substancji psychoaktywnych;
- 5) nieposiadającym miejsca stałego pobytu na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej;
- 6) stanowiącym zagrożenie dla siebie, porządku lub bezpieczeństwa publicznego:
 - a) skazanym prawomocnym orzeczeniem sądu za umyślne przestępstwo lub umyślne przestępstwo skarbowe,
 - b) skazanym prawomocnym orzeczeniem sądu za nieumyślne przestępstwo:
 - przeciwko życiu i zdrowiu,
 - przeciwko bezpieczeństwu w komunikacji popełnione w stanie nietrzeźwości lub pod wpływem środka odurzającego albo gdy sprawca zbiegł z miejsca zdarzenia.

Pozwolenie na broń wydawane jest w drodze decyzji administracyjnej określającej cel, w jakim zostało wydane oraz rodzaj i liczbę egzemplarzy broni⁷⁹.

Za ważną przyczynę ubiegania się o pozwolenie na broń uważa się w szczególności: stałe, realne i ponadprzeciętne zagrożenie życia, zdrowia lub mienia – dla pozwolenia na broń do celów ochrony osobistej, osób i mienia. Podkreślić należy,

⁷⁹ Zob. art. 12 ustawy o broni i amunicji.

że ww. przesłanki są bardzo ocenne, a ponadto „[t]o organ Policji dokonuje oceny, czy w realiach danej sprawy występuje stałe, realne i ponadprzeciętne zagrożenie życia, zdrowia lub mienia”⁸⁰.

Stale, realne i ponadprzeciętne zagrożenie życia, zdrowia lub mienia to istotna przyczyna ubiegania się o pozwolenie na broń do celów ochrony osobistej, osób i mienia.

Podkreślić należy, że stanowisko organów Policji i sądów jest dość restrykcyjne w tym zakresie. Jak wskazał WSA w Warszawie: „Brak poczucia bezpieczeństwa i to z różnych powodów, deklaruje bardzo wiele osób. Jednakże nie oznacza to obowiązku wydania pozwolenia na broń każdemu, kto o takie pozwolenie wystąpi, zaś ocena w tych sprawach należy do organów Policji, które mogą prowadzić w tym względzie mniej, lub bardziej rygorystyczną «politykę». Kontroli sądowej podlega to, czy procedowanie w tym względzie nie nosi znamion dowolności i czy przy wydaniu decyzji nie zostały naruszone przepisy prawa”⁸¹. W konsekwencji stałe, realne i ponadprzeciętne zagrożenie życia, zdrowia lub mienia musi być konkretnie uzasadnione, np. przykładami niebezpiecznych zdarzeń z nieodległej przeszłości i jednocześnie uzasadnionym, aktualnym zagrożeniem podobnymi incydentami. W odniesieniu do sytuacji na granicy – samo potencjalne poczucie zagrożenia w związku z jej masowym, nielegalnym przekraczaniem jest niewystarczające. Natomiast osobiste doświadczenia z tym związane (dopuszczenie się przestępstwa przez nielegalnych migrantów wobec osoby ubiegającej się o uzyskanie pozwolenia na broń i zamieszkującej przy granicy polsko-białoruskiej) mogą stanowić podstawę wydania pozwolenia na broń.

W przypadku wyrażenia woli posiadania broni dla celów:

- a) łowieckich – należy legitymować się uprawnieniami do wykonywania polowania;
- b) sportowych – należy legitymować się udokumentowanym członkostwem w stowarzyszeniu o charakterze strzeleckim, posiadaniem kwalifikacji sportowych oraz licencji właściwego polskiego związku sportowego;

⁸⁰ Wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Warszawie z dnia 12 marca 2020 r., sygn. II SA/Wa 2701/19, LEX nr 3111245.

⁸¹ Wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Warszawie z dnia 13 czerwca 2012 r., sygn. II SA/Wa 621/12, LEX nr 1230649.

- c) rekonstrukcji historycznych – należy legitymować się dokumentowanym członkostwem w stowarzyszeniu, którego statutowym celem jest organizowanie rekonstrukcji historycznych oraz zaświadczeniem potwierdzającym czynny udział w działalności statutowej;
- d) kolekcjonerskich – należy legitymować się udokumentowanym członkostwem w stowarzyszeniu o charakterze kolekcjonerskim;
- e) pamiątkowych – należy legitymować się udokumentowanym nabyciem broni w drodze spadku, darowizny lub wyróżnienia,
- f) szkoleniowych – należy legitymować się posiadaniem uprawnień do prowadzenia szkoleń o charakterze strzeleckim oraz udokumentowanym zarejestrowaniem działalności gospodarczej w zakresie szkoleń strzeleckich.

Za ważną przyczynę uzasadniającą uzyskanie pozwolenia na broń do celów ochrony osobistej, osób i mienia uważa się także chęć wzmocnienia potencjału obronnego Rzeczypospolitej Polskiej zadeklarowaną przez funkcjonariusza Policji, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Służby Wywiadu Wojskowego, Centralnego Biura Antykorupcyjnego, Służby Ochrony Państwa, Straży Granicznej, Straży Marszałkowskiej, Służby Celno-Skarbowej, Służby Więziennej, funkcjonariusza innej państwowej formacji uzbrojonej oraz żołnierza zawodowego Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej, jeżeli posiada przydzieloną mu broń służbową, a także osobę pełniącą terytorialną służbę wojskową co najmniej dwa lata.

Za ważną przyczynę uzasadniającą uzyskanie pozwolenia na broń do celów ochrony osobistej, osób i mienia uważa się także chęć wzmocnienia potencjału obronnego Rzeczypospolitej Polskiej zadeklarowaną przez m.in. funkcjonariusza Policji, Straży Granicznej, żołnierza zawodowego Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej, jeżeli posiada przydzieloną mu broń służbową, a także osobę pełniącą terytorialną służbę wojskową co najmniej dwa lata.

Co do zasady pozwolenie na broń nie może być wydane na broń szczególnie niebezpieczną. Organ wydający pozwolenie na broń może ograniczyć lub wykluczyć możliwość noszenia broni, co potwierdza się w legitymacji posiadacza broni. Noszenie broni posiadanej na podstawie pozwolenia do celów kolekcjonerskich lub pamiątkowych bez zgody właściwego organu Policji jest zakazane – przy czym

„noszenie broni” oznacza każdy sposób przemieszczania załadowanej broni przez osobę posiadającą broń⁸².

Przykładowo pozwolenie na broń **do celów ochrony osobistej** uprawnia do posiadania następujących rodzajów broni i amunicji do niej:

- a) broni palnej: bojowej, gazowej, alarmowej w postaci pistoletów lub rewolwerów centralnego zapłonu o kalibrach od 6 mm do 12 mm,
- b) przedmiotów przeznaczonych do obezwładniania osób za pomocą energii elektrycznej o średniej wartości prądu w obwodzie przekraczającej 10 mA,
- c) miotaczy gazu obezwładniającego.

Z kolei pozwolenie na broń **do celów ochrony osób lub mienia** obejmuje następujące rodzaje broni:

- a) broni przeznaczonej dla celów ochrony osobistej;
- b) pistoletów sygnałowych,
- c) pistoletów maszynowych o kalibrze od 6 mm do 12 mm,
- d) strzelb powtarzalnych o kalibrze wagomiarowym 12,
- e) karabinków samoczynnych o kalibrze od 5,45 mm do 7,62 mm.

Nabywca broni jest obowiązany zarejestrować ją w ciągu 5 dni od dnia nabycia, wyrejestrować zbytą broń – niezwłocznie pisemnie powiadamiając o tym organ Policji; w przypadku zmiany miejsca stałego pobytu – zawiadomić organ Policji właściwy ze względu na nowe miejsce stałego pobytu w ciągu 14 dni od dnia zmiany miejsca stałego pobytu; w przypadku utraty broni – niezwłocznie, nie później niż w ciągu 24 godzin od chwili stwierdzenia utraty broni, zawiadomić Policję lub Żandarmerię Wojskową. Niedopełnienie obowiązków w wyżej wymienionych terminach zagrożone jest karą aresztu albo grzywny.

Tej samej karze podlega ten, kto nosi broń, znajdując się w stanie po zażyciu alkoholu, środka odurzającego lub substancji psychotropowych albo środka zastępczego⁸³.

⁸² Zob. art. 10 ust. 9 ustawy o broni i amunicji.

⁸³ Zob. art. 51 ust. 1 pkt 4 ustawy o broni i amunicji.

Rozdział III

PRZESTĘPSTWA NA GRANICY

1. Przestępstwo nielegalnego przekroczenia granicy

Zgodnie z art. 264 § 2 kodeksu karnego⁸⁴, kto wbrew przepisom przekracza granicę Rzeczypospolitej Polskiej, używając przemocy, groźby, podstępu lub we współdziałaniu z innymi osobami, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3. Z kolei art. 49a §1 kodeksu wykroczeń⁸⁵ stanowi, że karze grzywny podlega ten, kto wbrew przepisom przekracza granicę Rzeczypospolitej Polskiej. Zgodnie z art. 49a § 2 k.w. usiłowanie przekroczenia granicy wbrew przepisom i pomocnictwo w tym są także karalne.

➔ PRZESTĘPSTWO NIELEGALNEGO PRZEKROCZENIA GRANICY A WYKROCZENIE

Kto wbrew przepisom przekracza granicę Rzeczypospolitej Polskiej, używając przemocy, groźby, podstępu lub we współdziałaniu z innymi osobami, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

Natomiast karze grzywny podlega ten, kto wbrew przepisom przekracza, usiłuje przekroczyć granicę Rzeczypospolitej Polskiej, a także pomaga w jej przekroczeniu.

Przestępstwo nielegalnego przekroczenia granicy tym się różni od wykroczenia, że przekroczenie granicy wbrew przepisom następuje przy użyciu przemocy, groźby, podstępu lub we współdziałaniu z innymi osobami. Mowa tu o przekraczaniu granicy wbrew przepisom, albowiem zasady przekraczania granicy reguluje nie tylko polska ustawa, ale również prawo unijne, a w szczególności kodeks graniczny Schengen. Przekraczanie granicy wbrew przepisom następuje w przypadku, gdy osoba przekraczająca granicę nie posiada przy sobie dokumentów uprawniających

⁸⁴ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (Dz. U. nr 88 poz. 553 z późn. zm.), dalej: k.k. lub kodeks karny.

⁸⁵ Ustawa z dnia 20 maja 1971 r. – Kodeks wykroczeń (Dz. U. z 2023 r. poz. 2119), dalej: k.w. lub kodeks wykroczeń.

do jej przekroczenia lub przekracza granicę w innym miejscu niż na przejściach granicznych albo na przejściach granicznych, ale poza ustalonymi godzinami ich otwarcia.

KIEDY MAMY DO CZYNNIENIA Z „PRZEKRACZANIEM GRANICY Wbrew PRZEPISOM”?

Przekraczanie granicy wbrew przepisom następuje w przypadku, gdy osoba przekraczająca granicę nie posiada przy sobie dokumentów uprawniających do jej przekroczenia lub przekracza granicę w innym miejscu niż na przejściach granicznych albo na przejściach granicznych, ale poza ustalonymi godzinami ich otwarcia.

Nadto za Sądem Najwyższym wskazać należy, że „nielegalny pobyt może być poprzedzony legalnym lub nielegalnym wjazdem do kraju Strefy Schengen. Bezprawny pobyt cudzoziemca może być związany z nielegalnym przekroczeniem granicy zewnętrznej, związanym np. z brakiem odpowiedniego dokumentu (paszportu, wizy lub innego dokumentu umożliwiającego pobyt w kraju Schengen), bądź przekształceniem się pobytu z legalnego w nielegalny, np. w związku z odmową udzielenia azylu, wygaśnięciem wizy lub bezprawnym przedłużeniem pobytu (por. M. Trybus, *Nielegalne przekroczenie granicy...*, s. 440–441). Przekroczenie więc przez tę osobę w takiej sytuacji granicy, obojętne czy wewnętrznej, czy zewnętrznej, będzie nielegalne”⁸⁶.

➔ KIEDY PRZEKROCZENIE GRANICY JEST WG SN NIELEGALNE?

„Bezprawny pobyt cudzoziemca może być związany z nielegalnym przekroczeniem granicy zewnętrznej [...] bądź przekształceniem się pobytu z legalnego w nielegalny, np. w związku z odmową udzielenia azylu, wygaśnięciem wizy lub bezprawnym przedłużeniem pobytu. Przekroczenie więc przez tę osobę w takiej sytuacji granicy, obojętne czy wewnętrznej, czy zewnętrznej, będzie nielegalne”.

W dalszej części orzeczenia Sąd Najwyższy podkreślił, że „[w] literaturze przyjmuje się, że nielegalne przekraczanie granic stanowi czyn zabroniony skierowany prze-

⁸⁶ Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 19 kwietnia 2023 r., sygn. I KK 114/21, LEX nr 35934711105.

ciwko porządkowi publicznemu i bezpieczeństwu państwa (por. M. Jachimowicz, *Nowe zasady odpowiedzialności za nielegalne przekroczenie granicy RP*, Prokuratura i Prawo 2006, nr 5, str. 50–51). [...] przyjąć należy, iż w istocie przestępstwo z art. 264 k.k. przedmiotem ochrony obejmuje nie tylko wskazane wyżej elementy funkcjonowania państwa polskiego, ale oddziałuje także na rzecz wszystkich krajów i mieszkańców Wspólnoty”⁸⁷.

Sąd Najwyższy stwierdził, że nielegalne przekraczanie granic stanowi czyn zabroniony skierowany przeciwko porządkowi publicznemu i bezpieczeństwu państwa, a także dodał, że przedmiotem ochrony w takich sytuacjach jest nie tylko funkcjonowanie państwa polskiego, ale także są nim wszystkie kraje i mieszkańcy Wspólnoty.

Co oznacza, że ktoś przekracza granicę, używając przemocy, groźby, podstęp lub we współdziałaniu z innymi osobami?

W literaturze przedmiotu podkreśla się, że „[p]rzekroczenie granicy przemocą może polegać na użyciu siły zarówno wobec ludzi (osób próbujących powstrzymać sprawcę, np. interweniującego celnika), jak i wobec urządzeń (wyłamanie szlabanu granicznego, staranowanie ustawionej przeszkody itp.) (zob. Z. Ćwiąkalski [w:] *Kodeks karny...*, t. 2, red. W. Wróbel, A. Zoll, 2017, s. 598–599; A. Michalska-Warias [w:] *Kodeks karny...*, t. 2, red. M. Królikowski, R. Zawłocki, 2017, s. 450–451). Posłużenie się groźbą będzie zmierzać do wywołania odpowiedniego stanu psychicznego, zastraszenia osób, które mogłyby uniemożliwić sprawcy nielegalne przekroczenie granicy, natomiast podstęp może oznaczać każdy wybieg zmierzający do oszukania, wprowadzenia w błąd czy zmylenia tych osób, a także – jak się wydaje, przy współczesnym poziomie automatyzacji – odpowiednio urządzeń. Współdziałanie z innymi osobami wymaga porozumienia z co najmniej dwiema dalszymi osobami, które jednak łączyć może jedynie osoba sprawcy, tj. nie muszą one znać się między sobą ani współpracować z sobą nawzajem. Ustawowe przesłanki z art. 264 § 2 k.k. spełnia zarówno sytuacja, gdy kilka osób wspólnie przekracza granicę, jak i sytuacja, gdy przekracza ją tylko jedna osoba, współdziałając z innymi (zob. M. Jachimowicz, *Nowe zasady...*, s. 59)”⁸⁸.

⁸⁷ Ibidem.

⁸⁸ D. Gruszecka, komentarz do art. 264 [w:] *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz*, red. J. Giezek, Warszawa 2021.

Jak zaznaczył Sąd Apelacyjny w Warszawie, „[w] pojęciu «przekraczanie granicy» wspólnie z innymi osobami użytym w art. 264 § 2 k.k. mieści się nie tylko to, że wszystkie osoby nielegalnie granicę tę przekraczają, ale także i to, że czyni to tylko jedna, a pozostałe podejmują działania stwarzające ku temu warunki, w czym mieści się także np.; dostarczenie dokumentów, czy udzielanie rad”⁸⁹.

W konsekwencji, osoby, które udzielają rad przez komunikatory internetowe nielegalnym migrantom w zakresie lokalizacji służb broniących granicy, dostarczają odpowiedniego sprzętu lub jakkolwiek im pomagają w przekroczeniu granicy – wypełniają znamiona przestępstwa stypizowanego w art. 264 § 2 k.k. (nielegalne przekroczenie granicy) w zw. z art. 18 § 3 k.k. (pomocnictwo jako forma zjawiskowa czynu karalnego). Nielegalni migranci zaś, przekraczając granicę Polski wbrew przepisom ustawy dzięki radom udzielonym przez aktywistów, przemytników itp., wypełniają znamiona przestępstwa stypizowanego w art. 264 § 2 k.k.

➔ NIELEGALNE PRZEKROCZENIE GRANICY I POMOCNICTWO

Osoby, które udzielają rad przez komunikatory internetowe nielegalnym migrantom w zakresie lokalizacji służb broniących granicy, dostarczają odpowiedniego sprzętu lub jakkolwiek im pomagają w przekroczeniu granicy wypełniają znamiona przestępstwa z art. 264 § 2 k.k. (nielegalne przekroczenie granicy) w zw. z art. 18 § 3 k.k. (pomocnictwo).

Nielegalni migranci zaś, przekraczając granicę Polski wbrew przepisom ustawy dzięki radom udzielonym przez aktywistów, przemytników itp., wypełniają znamiona przestępstwa stypizowanego w art. 264 § 2 k.k.

⁸⁹ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 26 stycznia 2016 r., sygn. II AKa 387/15, LEX nr 2025493.

2. Przestępstwo organizowania nielegalnego przekroczenia granicy

Zgodnie z art. 264 § 3 k.k. ten, kto organizuje innym osobom przekraczanie wbrew przepisom granicy Rzeczypospolitej Polskiej, podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8.

„Ten, kto organizuje innym osobom przekraczanie wbrew przepisom granicy Rzeczypospolitej Polskiej, podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8” – art. 264 § 3 k.k.

Należy zwrócić uwagę na fakt, że organizowanie nielegalnego przekraczania granicy zagrożone jest surowszą sankcją karną niż samo nielegalne przekraczanie granicy, a w konsekwencji przyjąć należy, że społeczna szkodliwość czynu polegającego na organizowaniu innym osobom przekraczania wbrew przepisom granicy RP jest wyższa. Jak była już o tym mowa wyżej, przestępstwo nielegalnej migracji wymierzone jest w bezpieczeństwo i porządek publiczny nie tylko państwa polskiego, ale również całej UE.

W orzecznictwie podkreśla się, że „[p]rzez organizowanie należy rozumieć wszelkie sposoby i rodzaje ułatwienia przekroczenia granicy, jego przygotowywania czy urządzania”⁹⁰. Wynika z tego, że definicja „organizowania” nielegalnego przekroczenia granicy jest bardzo szeroka. W konsekwencji działania aktywistów polegające na ułatwianiu cudzoziemcom nielegalne przekraczanie granicy (w szczególności poprzez dostarczanie informacji o miejscach, w których przebywa aktualnie Straż Graniczna, czyli gdzie granica jest w danej chwili niestrzeżona) wypełniają znamiona przestępstwa.

⁹⁰ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 29 kwietnia 2021 r., sygn. II AKa 183/20, LEX nr 3314964.

Działania aktywistów polegające na ułatwianiu cudzoziemcom nielegalnego przekraczania granicy wypełniają znamiona przestępstwa organizowania tego typu procederu.

Warto zaznaczyć, że „[o]rganizowanie» innym osobom przekraczania wbrew przepisom granicy Rzeczypospolitej Polskiej (art. 264 § 3 k.k.) nie musi sprowadzać się wyłącznie do starań o zapewnienie samego fizycznego przekroczenia tej granicy wbrew przepisom. Może bowiem polegać również na staraniach o zapewnienie miejsc przechowania dla osób nielegalnie przekraczających granice Rzeczypospolitej Polskiej lub środków przewozu tychże osób do określonych miejsc”⁹¹.

Co szczególnie istotne, Sąd Najwyższy konsekwentnie stoi na stanowisku, że „przestępstwo określone w art. 264 § 3 k.k. jest przestępstwem formalnym (bezskutkowym), w tym że do uznania tego przestępstwa za dokonane nie jest konieczne, aby osoby, którym sprawca organizował nielegalne przekroczenie granicy podjęły konkretne działania zmierzające do przekroczenia granicy, w szczególności by faktycznie ją przekroczyły (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 22 listopada 2016 r., IV KK 362/16)”⁹².

Należy przy tym nadmienić, że konstytucyjny obowiązek wierności rozciąga się również na wierność wobec obowiązujących w Rzeczypospolitej Polskiej przepisów prawa. Zgodnie z przepisem art. 82 Konstytucji RP obowiązkiem obywatela polskiego jest wierność Rzeczypospolitej Polskiej oraz troska o dobro wspólne⁹³. Wszelkie zatem próby destabilizacji bezpieczeństwa i porządku publicznego stanowią wykroczenie przeciwko Rzeczypospolitej Polskiej i zamach na dobro wspólne.

Obowiązkiem obywatela polskiego jest wierność Rzeczypospolitej Polskiej oraz troska o dobro wspólne, a zatem **wszelkie próby destabilizacji bezpieczeństwa i porządku publicznego stanowią wykroczenie przeciwko Rzeczypospolitej Polskiej i zamach na dobro wspólne.**

⁹¹ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z dnia 24 października 2017 r., sygn. II Aka 200/17, LEX nr 2662131.

⁹² Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 28 lutego 2022 r., sygn. III KK 18/22, LEX nr 3314966.

⁹³ Zob. art. 82 Konstytucji RP.

3. Przestępstwa przeciwko mieniu na granicy – niszczenie zapory

Zgodnie z art. 18c ust. 1 ustawy o ochronie granicy państwowej ten, kto zabiera, niszczy, uszkadza, usuwa, przesuwa lub czyni niezdatnymi do użytku elementy infrastruktury, znajdujące się w strefie nadgranicznej i przeznaczone do ochrony granicy państwowej, w szczególności ogrodzenia, zasieki, zapory lub roгатki, podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 5.

„Kto zabiera, niszczy, uszkadza, usuwa, przesuwa lub czyni niezdatnymi do użytku elementy infrastruktury, znajdujące się w strefie nadgranicznej i przeznaczone do ochrony granicy państwowej, w szczególności ogrodzenia, zasieki, zapory lub roгатki, podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 5” – art. 18c ust. 1 ustawy o ochronie granicy państwowej.

Dodatkowo wskazać należy, że zgodnie z przepisem art. 115 § 21 k.k. występkiem o charakterze chuligańskim jest występki polegający na umyślnym zamachu na zdrowie, wolność, cześć lub nietykalność cielesną, na bezpieczeństwo powszechne, działalność instytucji państwowych lub samorządu terytorialnego, na porządek publiczny albo na umyślnym niszczeniu, uszkodzeniu lub czynieniu niezdatną do użytku cudzej rzeczy, jeżeli sprawca działa publicznie i bez powodu albo z oczywiście błahego powodu, okazując przez to rażące lekceważenie porządku prawnego.

Niszczenie zapory jest przestępstwem wymierzonym nie tylko w mienie państwowe, ale również w bezpieczeństwo powszechne i porządek publiczny, a w konsekwencji może zostać uznane za występki o charakterze chuligańskim. **Osoby, które pomagają forsującym polską granicę migrantom w nielegalnym przekraczaniu granicy, niszcząc zaporę, zasieki i inne urządzenia służące obronie granicy, wypełniają znamiona przestępstwa.**

NISZCZENIE ZAPORY WYSTĘPKIEM

Niszczenie zapory jest przestępstwem wymierzonym nie tylko w mienie państwowe, ale również w bezpieczeństwo powszechne i porządek publiczny, a w konsekwencji może zostać uznane za występki o charakterze chuligańskim.

Jak zaznaczył Sąd Najwyższy: „[z]godnie z art. 115 § 1 k.k. te okoliczności popełnienia takiego występku, jak też motywacja sprawcy, które można potraktować jako określone w art. 115 § 21 k.k. (działanie publicznie i bez powodu albo z oczywiście błahego powodu, okazanie rażącego lekceważenia porządku prawnego), powinny rzutować na ocenę społecznej szkodliwości czynu, a tym samym na wysokość wymierzonej sprawcy kary”⁹⁴.

Do przypisania odpowiedzialności z art. 18c ustawy o ochronie granicy państwowej podobnie jak w przypadku przestępstwa stypizowanego w przepisie art. 288 § 1 k.k. (niszczenie cudzego mienia) wystarczający jest zamiar ewentualny⁹⁵ (tj. przestępstwo może zachodzić nawet w przypadku, gdy sprawca przewiduje możliwość popełnienia czynu zabronionego i na to się godzi). Oznacza to, że w przypadku gdy sprawca obejmuje swą świadomością, że jego zachowanie może być sprzeczne z prawem i może skutkować odpowiedzialnością karną, lecz mimo to podejmuje ryzyko i popełnia dany czyn zabroniony, to działa z zamiarem ewentualnym.

Inaczej niż w przypadku przestępstwa niszczenia cudzego mienia (art. 288 § 1 k.k.) przestępstwo polegające na niszczeniu, uszkodzaniu, usuwaniu, przesuwaniu lub czynieniu niezdatnymi do użytku elementów infrastruktury, znajdujących się w strefie nadgranicznej i przeznaczonych do ochrony granicy państwowej nie należy do przestępstw przepołowionych, co oznacza, że sprawca popełnia przestępstwo niezależnie od wartości szkody.

⁹⁴ Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 11 lipca 2019 r., sygn. IV KK 302/18, OSNKW 2019, nr 9, poz. 56.

⁹⁵ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 18 sierpnia 2022 r., sygn. II AKa 310/21, LEX nr 3438675.

Przestępstwo polegające na niszczeniu, uszkodzaniu, usuwaniu, przesuwaniu lub czynieniu niezdatnymi do użytku elementów infrastruktury, znajdujących się w strefie nadgranicznej i przeznaczonych do ochrony granicy państwowej **zaistnieje niezależnie od wartości szkody.**

Za Sądem Najwyższym wskazać należy, że „[i]nny charakter ma zniszczenie, a inny uszkodzenie rzeczy, z którym to rozróżnieniem wiąże się inna (mniej lub bardziej) negatywna ocena społeczna. Zniszczenie to unicestwienie rzeczy lub istotne naruszenie jej substancji, które uniemożliwia wykorzystywanie jej zgodnie z posiadanymi pierwotnie właściwościami i przeznaczeniem. Natomiast uszkodzenie to częściowe zniszczenie, spowodowanie powstania defektu (nawet niewielkiego), zepsucie itp.”⁹⁶

Źródło: X.com, profil MSWiA, dostęp: 30 września 2024 r.

Dla przypisania odpowiedzialności za czyn stypizowany w art. 18c ustawy o ochronie granicy wystarczającym jest wypełnienie jednego ze znamion czasownikowych: „zabiera”, „niszczy”, „uszkadza”, „usuwa”, „przesuwa”, „czyni niezdatnym”, np. zabiera element infrastruktury znajdujący się w strefie nadgranicznej i przeznaczony do ochrony granicy państwowej (kamera), uszkadza zaporę, przecina zasieki itp.

⁹⁶ Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 17 maja 2017 r., sygn. IV KK 145/17, LEX nr 2294408.

Niezależnie od powyższego wskazać należy, że zgodnie z art. 140 k.k.:

- § 1. Kto, w celu osłabienia mocy obronnej Rzeczypospolitej Polskiej, dopuszcza się gwałtownego zamachu na jednostkę Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej, niszczy lub uszkadza obiekt albo urządzenie o znaczeniu obronnym, podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.
- § 2. Jeżeli następstwem czynu jest śmierć człowieka lub ciężki uszczerbek na zdrowiu wielu osób, sprawca podlega karze pozbawienia wolności od lat 2 do 15.
- § 3. Kto czyni przygotowania do przestępstwa określonego w § 1, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.
- § 4. W sprawie o przestępstwo określone w § 1–3 sąd może orzec przepadek przedmiotów również wtedy, gdy przedmioty nie stanowią własności sprawcy

Źródło: X.com, profil MON, dostęp: 30 września 2024 r.

4. Przestępstwo utrudniania funkcjonariuszom straży granicznej obrony granicy

Zgodnie z art. 172 k.k. ten, „[k]to przeszkadza działaniu mającemu na celu zapobieżenie niebezpieczeństwu dla życia lub zdrowia wielu osób albo mienia w wielkich rozmiarach, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5”.

➔ PRZESTĘPSTWO PRZESZKADZANIA DZIAŁANIOM RATOWNICZYM

Przestępstwo polegające na przeszkadzaniu w akcji ratowniczej stypizowane w art. 172 k.k. polega na przeszkadzaniu działaniu mającemu na celu zapobieżenie niebezpieczeństwu dla życia lub zdrowia wielu osób albo mienia w wielkich rozmiarach, a jego sprawca podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

Działania podejmowane przez obrońców polskiej granicy mają na celu zapobieżenie niebezpieczeństwu w postaci masowej, nielegalnej migracji, stanowiącej zagrożenie dla bezpieczeństwa państwa polskiego, Unii Europejskiej i porządku publicznego.

Jak podkreśla się w literaturze przedmiotu: „[d]ziałaniem mającym na celu zapobieżenie niebezpieczeństwu dla życia lub zdrowia wielu osób albo mienia w wielkich rozmiarach jest wszelkie działanie ukierunkowane na odwrócenie niebezpieczeństwa (Buchala [w:] Zoll, 1999, s. 360; Stefański [w:] Wąsek, Zawłocki I, s. 474–575)”⁹⁷, czyli takie, które realnie eliminuje lub przynajmniej ogranicza zagrożenie. Z kolei „[p]rzeszkadzaniem jest każde zachowanie (działanie lub zaniechanie) przeciwstawiające się działaniu lub zaniechaniu zmierzającemu do zapobieżenia niebezpieczeństwu”⁹⁸.

⁹⁷ M. Kulik, komentarz do art. 172 [w:] *Kodeks karny. Komentarz aktualizowany*, red. M. Mozgawa, LEX/el. 2024.

⁹⁸ Ibidem.

Działaniem mającym na celu zapobieżenie niebezpieczeństwu dla życia, zdrowia lub mienia w wielkich rozmiarach są wszelkie czynności ukierunkowane na odwrócenie niebezpieczeństwa, czyli realnie je eliminujące lub przynajmniej ograniczające.

Co szczególnie istotne, przestępstwo z art. 172 k.k. ma charakter formalny, czyli sprawca odpowiada za swoje zachowanie niezależnie od tego, czy rzeczywiście skutek w postaci utrudnienia w prowadzeniu działań zapobiegających niebezpieczeństwu wystąpił, czy też nie. Przestępstwo to może zostać popełnione również w zamiarze ewentualnym (sprawca przewiduje taką możliwość i godzi się na to, że utrudni akcję ratowniczą)⁹⁹.

Źródło: X.com, profil oraz autor zdjęcia: Jakub Wojtanowski, Bieg posła Franciszka Sterczewskiego z Koalicji Obywatelskiej pod granicą polsko-białoruską ściganego przez polskie służby, dostęp: 30 września 2024 r.

W konsekwencji, zachowania aktywistów, celebrytów, artystów, dziennikarzy, a nawet polityków polegające na utrudnianiu lub uniemożliwieniu skutecznej ochrony granicy państwowej przez powołane do tego celu służby mogą wypełniać znamiona przestępstwa stypizowanego w art. 172 k.k.

⁹⁹ Ibidem.

Zachowania aktywistów, celebrytów, artystów, dziennikarzy, a nawet polityków polegające na utrudnianiu lub uniemożliwieniu skutecznej ochrony granicy państwowej przez powołane do tego celu służby mogą wypełniać znamiona przestępstwa przeszkadzaniu akcji ratowniczej (art. 172 k.k.).

Ponadto, zgodnie z art. 65a k.w.: „[k]to, nie stosując się do poleceń określonego zachowania się wydawanych na podstawie prawa przez funkcjonariusza Policji, Żandarmerii Wojskowej, Straży Granicznej lub innego organu ochrony bezpieczeństwa lub porządku publicznego, umyślnie uniemożliwia lub istotnie utrudnia wykonanie czynności służbowej, podlega karze aresztu, ograniczenia wolności albo grzywny”.

Kara aresztu, ograniczenia wolności lub grzywny grozi każdemu, kto, nie stosując się do poleceń określonego zachowania się wydawanych na podstawie prawa przez funkcjonariusza Policji, Żandarmerii Wojskowej, Straży Granicznej lub innego organu ochrony bezpieczeństwa lub porządku publicznego, umyślnie uniemożliwia lub istotnie utrudnia wykonanie czynności służbowej (art. 65a k.w.).

5. Przestępstwo znieważenia funkcjonariusza straży granicznej, policji lub żołnierza

Funkcjonariusze Straży Granicznej (a także żołnierze, funkcjonariusze Policji) są funkcjonariuszami publicznymi w rozumieniu art. 115 § 13 k.k. i podlegają ochronie przewidzianej dla funkcjonariuszy publicznych. Zgodnie z art. 226 § 1 k.k.: „kto znieważa funkcjonariusza publicznego lub osobę do pomocy mu przybraną, podczas i w związku z pełnieniem obowiązków służbowych, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do roku.

Grzywna, kara ograniczenia lub pozbawienia wolności do roku grozi każdemu, kto znieważa funkcjonariusza publicznego lub osobę do pomocy mu przybraną, podczas i w związku z pełnieniem obowiązków służbowych (art. 226 § 1 k.k.).

W pierwszej kolejności należy wskazać na uchwałę Sądu Najwyższego, w myśl której „[p]rzedmiotem ochrony normy art. 226 § 1 k.k. jest z jednej strony prawidłowe funkcjonowanie instytucji państwowych i samorządowych czy szerzej – autorytet państwa, z drugiej godność funkcjonariusza publicznego lub osoby przybranej mu do pomocy, przy czym autorytet danej instytucji ma znaczenie pierwszoplanowe. Prawidłowe funkcjonowanie instytucji chronione jest przez zapewnienie poszanowania dla funkcjonariuszy podczas wykonywania ich obowiązków służbowych. Ze względu na rodzaj wykonywanych czynności funkcjonariusze publiczni powinni mieć zapewnioną wzmożoną ochronę, także w odniesieniu do ich godności. Wykonywanie ich funkcji wiąże się bowiem z uczestnictwem w sytuacjach konfliktowych, w których szczególnie narażeni są na agresję lub naruszenie dóbr osobistych”¹⁰⁰.

¹⁰⁰ Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 20 czerwca 2012 r., sygn. I KZP 8/12, OSNKW 2012, nr 7, poz. 71.

Dalej Sąd Najwyższy zaznaczył, że „[z]a znieważenie funkcjonariusza na służbie kara należy się niezależnie od tego, czy do przestępstwa doszło publicznie, czy bez świadków”. Również w innym orzeczeniu Sąd Najwyższy podkreślił, że „[w]ykładnia prokonstytucyjna nie prowadzi do wniosku, iż znamieniem przestępstwa określonego w art. 226 § 1 k.k., w aktualnym brzmieniu, jest także publiczność działania”¹⁰¹. Oznacza to, że sprawca odpowiada za zniewagę funkcjonariusza niezależnie od tego, czy uczynił ją publicznie, czy też nie.

Sprawca odpowiada za zniewagę funkcjonariusza niezależnie od tego, czy uczynił ją publicznie, czy też nie.

Za Sądem Apelacyjnym w Łodzi wskazać należy, że „[p]rzestępstwo zniewagi musi być interpretowane jednolicie, zarówno na gruncie przepisów art. 226 § 1 k.k. oraz art. 135 § 2 k.k., jak i art. 216 k.k.”¹⁰². W konsekwencji, wykładania pojęcia „zniewagi” na gruncie art. 216 k.k. (przestępstwo zniewagi) pozostaje aktualna względem przestępstwa znieważenia funkcjonariusza publicznego, w tym funkcjonariusza Straży Granicznej, żołnierza, policjanta. Sprawca, dopuszczając się przestępstwa zniewagi, może jednocześnie wypełnić znamiona innych przestępstw i wówczas kara zostanie wymierzona na podstawie wszystkich zbiegających się przepisów (kumulatywna kwalifikacja prawna czynu).

W orzecznictwie podkreśla się, że „[w] ogólnym języku polskim termin «znieważić» oznacza «naruszyć czyjąś godność». Należy przyjąć, że chodzi o rozmaitego rodzaju zachowania, których wspólną cechą jest to, że wyrażają pogardę dla godności drugiego człowieka. Środki wyrazu, jakie zostały przez sprawcę do tego użyte, są obojętne. Znieważające zachowanie może zatem przybrać postać słowną (posłużenie się wulgarnym słownictwem), być wyrażone przy pomocy rysunku (np. karykatura), symboli, znaków albo innego rodzaju środka przekazu (film, fotografia), czy też gestu, który wyraża brak szacunku wobec drugiej osoby”¹⁰³.

¹⁰¹ Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 10 stycznia 2012 r., sygn. II KK 215/11, LEX nr 1108461.

¹⁰² Wyrok Sądu Apelacyjnego w Łodzi z dnia 17 stycznia 2013 r., sygn. II AKa 273/12, LEX nr 1294813.

¹⁰³ Wyrok Sądu Okręgowego w Krakowie z dnia 13 kwietnia 2017 r., sygn. IV Ka 1455/16, LEX nr 2310919.

Znieważenie to naruszenie czyjejś godności i może zostać wyrażone m.in.: słowami (np. wulgaryzmy), rysunkiem (np. karykatura), symbolami, znakami lub przy pomocy innego środka przekazu (filmu, fotografii) czy gestu.

Ponadto „[p]odnosi się w orzecznictwie, że znieważenie jest zachowaniem niezracjonalizowanym. Zniewaga nie zmierza bowiem do skrytykowania działalności lub cech jakiegoś podmiotu, ale bezpośrednio do wyrządzenia krzywdy w zakresie jego godności osobistej (por. wyrok SA w Gdańsku z dnia 30 stycznia 2002r. sygn. akt II AKa 577/01, LEX OMEGA 21/2012). Pogląd ten akceptuje także Trybunał Konstytucyjny, odwołując się m.in. do orzecznictwa ETPC, gdzie zwraca się uwagę, że w ramach dopuszczalnej krytyki nie mieści się «złośliwy atak osobisty» (sprawa Otto–Preminger–Institute przeciwko Austrii, za Orzecznictwo Strasburskie, t. II, Toruń 1988, str. 786, wyrok TK z dnia 6 lipca 2011 r. sygn. akt P/09, LEX OMEGA 31/2012). Panuje zgoda także co do tego, że zniewagi można się dopuścić, używając innych niż mowa środków wyrazu – gestu, grymasu, rysunku, etc., o ile w sposób jednoznaczny wynika z nich wola uczynienia z pokrzywdzonego pośmiewiska, okazania mu głębokiej pogardy i przedstawienia go w sposób uchodzący w określonym kręgu społecznym za uwłaczający. Niektórzy przedstawiciele doktryny wprost uważają, że znieważające zachowanie przybrać może, obok rysunku, czy zdjęcia – postać strony WWW (Janusz Raglewski w «Komentarzu do art. 216 kodeksu karnego» system informacji prawnej LEX OMEGA 31/2012). W powołanym wyżej orzeczeniu także TK wyraził pogląd, iż forma manifestowania poglądów przez sprawcę zniewagi nie jest istotna i wchodzić w grę może każda forma ekspresji, która umożliwia jednostce uzewnętrznienie i eksponowanie własnego stanowiska. Istotą rozważanego czynu jest więc takie zachowanie sprawcy, które na podstawie przyjętych standardów życia społecznego określonego kręgu kulturowego stanowi wyraz pogardy, uwłaczania czci drugiego człowieka zmanifestowany przy użyciu dowolnego środka wyrazu”¹⁰⁴.

Trybunał Konstytucyjny, powołując się m.in. na orzecznictwo Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, zwraca uwagę, że w ramach dopuszczalnej krytyki nie mieści się «złośliwy atak osobisty».

¹⁰⁴ Wyrok Sądu Okręgowego w Piotrkowie Trybunalskim z dnia 14 września 2012r., sygn. III K 56/12, LEX nr 1882882.

Źródło: Adobe Stock.

Za Sądem Apelacyjnym w Białymstoku wskazać należy, że „[p]rzedmiotem ochrony w art. 226 § 1 k.k. jest autorytet osób realizujących pełnienie swych obowiązków działalność instytucji państwowych, a także ich godność. Jest to przestępstwo bezskutkowe, tj. nie wymaga nawet doznania przez adresata poczucia poniżenia. Chroniona godność pojmowana jest w sposób zobiektywizowany, określony przez powszechnie przyjęte normy kulturalno-obyczajowe”¹⁰⁵.

Sąd uznał, że chroniony prawem (art. 226 § 1 k.k.) jest autorytet osób realizujących pełnienie swych obowiązków działalność instytucji państwowych, a także ich godność.

W innej uchwale Sąd Najwyższy zaznaczył, że znieważenie stanowią „wypowiedzi godzące w godność danej osoby, obelżywe lub ośmieszające, niedające się racjonalizować. Ze względu na to, że zniewaga godzi w poczucie własnej wartości danej osoby, znieważenie – inaczej niż zniesławienie – może nastąpić także wtedy, gdy odbiorcą wypowiedzi o treści naruszającej cześć jest wyłącznie ta osoba”¹⁰⁶.

¹⁰⁵ Wyrok Sądu Administracyjnego w Białymstoku z dnia 6 grudnia 2012 r., sygn. II AKa 218/12, LEX nr 1254312.

¹⁰⁶ Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 10 marca 2021 r., sygn. II DIZ 31/21, LEX nr 3358842.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego wskazuje się też, że „[s]prawcą znieważenia jest ten, kto chce znieważać, a także ten, kto przewidując, że jego zachowanie może mieć taki charakter, na to się godzi”¹⁰⁷.

Sąd Najwyższy uznał, że znieważenie – inaczej niż zniesławienie – może nastąpić także wtedy, gdy odbiorcą wypowiedzi o treści naruszającej część jest wyłącznie adresat.

Jak podkreślił Sąd Apelacyjny w Szczecinie „[s]prawca, który znieważa funkcjonariusza publicznego w związku z pełnieniem przez niego jakichkolwiek obowiązków służbowych, a czyni to za pośrednictwem ogólnie dostępnych mediów, w tym internetu, popełnia przestępstwo z art. 226 § 1 k.k. Obejmuje bowiem swoim zamiarem okoliczność, że uczyniona publicznie zniewaga dotrze do znieważanego pokrzywdzonego podczas pełnienia przez niego obowiązków służbowych, a zatem skutek czynu w postaci znieważenia nastąpi w tych właśnie okolicznościach. Art. 226 § 1 k.k. nie stanowi zaś, że dla zaistnienia opisanego w nim przestępstwa obowiązki służbowe, w związku z którymi znieważono funkcjonariusza, muszą być tymi samymi, w trakcie których pełnienia został znieważony”¹⁰⁸.

Co szczególnie istotne, pojęcie obowiązków służbowych jest znacznie szersze niż pojęcie „czynności służbowych”. Jak bowiem zaznaczył Sąd Najwyższy „[z]awarty w art. 226 § 1 k.k. zwrot «obowiązki służbowe» obejmuje coś innego niż «czynności służbowe». Zbiory desygnatów obu tych pojęć pozostają bowiem w takiej relacji, że każda czynność służbowa należy do obowiązków służbowych, ale nie każda czynność wykonywana w ramach «obowiązków służbowych» jest «czynnością służbową»”¹⁰⁹.

¹⁰⁷ Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 17 stycznia 2023 r., sygn. V KK 228/22, LEX nr 3511435.

¹⁰⁸ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z dnia 20 kwietnia 2023 r., sygn. II AKa 61/23, OSASz 2023, nr 3, poz. 161–175.

¹⁰⁹ Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 25 sierpnia 2020 r., sygn. V KK 136/19, OSNKW 2020, nr 9–10, poz. 43.

6. Społeczny obowiązek zawiadomienia o przestępstwie

Zgodnie z art. 304 § 1 Kodeksu postępowania karnego¹¹⁰ każdy, dowiedziawszy się o popełnieniu przestępstwa ściganego z urzędu, ma społeczny obowiązek zawiadomić o tym prokuratora lub Policję.

Na każdym obywatelu ciąży społeczny obowiązek zawiadomienia prokuratora lub Policji o przestępstwie ściganym z urzędu (art. 304 § 1 k.p.k.).

Nadto instytucje państwowe i samorządowe, które w związku ze swą działalnością dowiedziały się o popełnieniu przestępstwa ściganego z urzędu, są obowiązane niezwłocznie zawiadomić o tym prokuratora lub Policję oraz przedsięwziąć niezbędne czynności do czasu przybycia organu powołanego do ścigania przestępstw lub do czasu wydania przez ten organ stosownego zarządzenia, aby nie dopuścić do zatarcia śladów i dowodów przestępstwa.

Co szczególnie istotne, obowiązek ten spoczywa na wszystkich, nawet na samych sędziach, zaś osoba zawiadamiająca nie staje się automatycznie świadkiem przestępstwa. Jak bowiem wskazał Sąd Najwyższy „[s]koro sędzia przewodnicząca po zapoznaniu się z całością materiału dowodowego uznała, że jest prawdopodobne popełnienie przez członków stowarzyszenia przestępstwa ściganego z urzędu, to była zobowiązana postąpić zgodnie z art. 304 § 2 k.p.k., nakazującym m.in. instytucji państwowej, która w związku ze swoją działalnością dowiedziała się o popełnieniu przestępstwa ściganego z urzędu, niezwłoczne zawiadomienie o tym prokuratora lub Policji. Wykonanie tego obowiązku nie prowadzi do sytuacji, że osoba składająca w imieniu instytucji zawiadomienie staje się tym samym świadkiem przedmiotowego przestępstwa”¹¹¹.

¹¹⁰ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz. U. z 2024 r. poz. 37), dalej: k.p.k.

¹¹¹ Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 12 maja 2020 r., sygn. III KK 31/20, LEX nr 3275606.

Jak zaznaczył Sąd Apelacyjny w Krakowie „[s]am fakt zawiadomienia o przestępstwie co do zasady nie nosi cech bezprawności. Każdy, kto uznaje, że popełnione zostało przestępstwo ścigane z urzędu, ma nie tylko prawo, lecz społeczny obowiązek zawiadomienia o tym organy ścigania (art. 304 § 1 k.p.k.). Tylko więc zawiadomienie, które nie jest realizacją tego obowiązku, a wykorzystaniem wspomnianej instytucji do szkodenia innej osobie, mogłoby zostać uznane za bezprawne”¹¹². Zawiadomienie o przestępstwie może być zatem złożone nie tylko przez samego pokrzywdzonego czynem zabronionym, ale również przez świadków zdarzenia i osoby mające wiedzę o jego popełnieniu. Zawiadomić organy ścigania można ustnie, pisemnie, a nawet poprzez przesłanie wiadomości e-mail zawierającej opis zdarzenia i inne pomocne materiały w szczególności dane świadków (o ile są), dane sprawcy/sprawców (o ile są znani), zdjęcia, nagrania, zrzuty z ekranu i inne dowody, które ze względu na rodzaj przestępstwa i okoliczności jego popełnienia mogą być przydatne dla organów ścigania. Zawiadomienie o przestępstwie można złożyć indywidualnie lub zbiorowo.

JAK ZŁOŻYĆ ZAWIADOMIENIE O PRZESTĘPSTWIE?

Zawiadomienie o przestępstwie może być złożone nie tylko przez samego pokrzywdzonego czynem zabronionym, ale również przez świadków zdarzenia i osoby mające wiedzę o jego popełnieniu.

- Zawiadomić organy ścigania można indywidualnie lub zbiorowo.

- Można zawiadamiać organy ścigania bezpośrednio na komisariatach, składając ustne zawiadomienie, telefonicznie, tradycyjną drogą pocztową, a nawet poprzez przesłanie wiadomości e-mail zawierającej opis zdarzenia i inne pomocne materiały.

¹¹² Wyrok Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 7 września 2017 r., sygn. I ACa 270/17, LEX nr 2568500.

Organy ścigania zaś mają obowiązek zanonimizować zawiadomienie o przestępstwie i protokół przyjęcia zawiadomienia tak, aby uniemożliwić ustalenie danych dotyczących miejsca zamieszkania oraz miejsca pracy, a także numeru telefonu, telefaksu, adresu poczty elektronicznej pokrzywdzonych i świadków uczestniczących w czynności. Dane te, zamieszcza się jedynie w załączniku do protokołu, który przechowuje się w załączniku adresowym do akt sprawy do wiadomości organu prowadzącego postępowanie, tj. Policji lub prokuratora.

ANONIMIZACJA DANYCH Z ZAWIADOMIENIA

Organy ścigania zaś mają obowiązek zanonimizować zawiadomienie o przestępstwie i protokół przyjęcia zawiadomienia tak, aby uniemożliwić ustalenie danych dotyczących miejsca zamieszkania oraz miejsca pracy, a także numeru telefonu, telefaksu, adresu poczty elektronicznej pokrzywdzonych i świadków uczestniczących w czynności.

Wyjątek dotyczy miejsca pracy świadka będącego funkcjonariuszem publicznym, składającego zeznania w związku z pełnioną funkcją, ale i w tym przypadku przeprowadzający czynność w postępowaniu przygotowawczym albo przewodniczący sądu orzekającego przeprowadzającego czynność może uznać, że dla dobra postępowania karnego nie powinno się tych danych zamieszczać w protokole¹¹³.

Należy nadmienić, że zdecydowana większość przestępstw ścigana jest z urzędu, a tylko nieliczne przestępstwa ścigane są z oskarżenia prywatnego (znieważenie, zniewaga, lekki uszczerbek na zdrowiu, naruszenie nietykalności cielesnej). W szczególności przestępstwa opisane w niniejszym poradniku ścigane są z urzędu (czyli znieważenie funkcjonariusza Straży Granicznej, niszczenie zapory, utrudnianie funkcjonariuszom obrony granicy, nielegalne przekraczanie granicy itp.).

¹¹³ Zob. art. 148a § 2 k.p.k.

Źródło: E. Szczepańska, *Kolejna próba forsowania granicy w okolicy Placówki SG w Mielniku*, Komenda Główna Straży Granicznej, 29 listopada 2021 r., <https://www.strazgraniczna.pl/pl/aktualnosci/9582,Kolejna-proba-forsowania-granicy-w-okolicy-Placowki-SG-w-Mielniku.html>, dostęp: 30 września 2024 r.

W przypadku przestępstw ściganych z urzędu niekiedy wymaga się wniosku o ściganie pokrzywdzonego, aby organy ścigania mogły wszcząć i kontynuować postępowanie, niemniej jednak od przeciętnego obywatela nie wymaga się wiedzy w tym zakresie i, posiadając informacje o popełnieniu przestępstwa, każdy jest uprawniony, a zarazem zobowiązany zawiadomić o tym Policję lub Prokuraturę.

Do przestępstw ściganych z urzędu zaliczamy m.in.:

- **znieważenie funkcjonariusza Straży Granicznej,**
- **niszczenie zapory,**
- **utrudnianie funkcjonariuszom obrony granicy,**
- **nielegalne przekraczanie granicy.**

7. Ujęcie obywatelskie

Zgodnie z § 1 i 2 art. 243 k.p.k. „[k]ażdy ma prawo ująć osobę na gorącym uczynku przestępstwa lub w pościgu podjętym bezpośrednio po popełnieniu przestępstwa, jeżeli zachodzi obawa ukrycia się tej osoby lub nie można ustalić jej tożsamości. Osobę ujętą należy niezwłocznie oddać w ręce Policji”.

„Każdy ma prawo ująć osobę na gorącym uczynku przestępstwa lub w pościgu podjętym bezpośrednio po popełnieniu przestępstwa, jeżeli zachodzi obawa ukrycia się tej osoby lub nie można ustalić jej tożsamości” – art. 243 k.p.k. § 1.

Za Sądem Apelacyjnym w Szczecinie wskazać należy, że „[p]rawo nie powinno ustępować przed bezprawiem, tak w przypadku obrony koniecznej, jak i w przypadku zatrzymania obywatelskiego. Przyjęcie odmiennej konstrukcji premiowałoby sprawcę przestępstwa, jak również powodowałoby w przyszłości, iż nikt nie podejmowałby prób pomocy napadniętym lub zatrzymania sprawców. Względy zatem ogólnoprewencyjne przemawiają za staniem po stronie osób działających w obronie prawa”¹¹⁴.

Bezwzględnie wskazać przy tym należy, że dokonywanie samosądu (w szczególności bicie i okaleczanie sprawcy) nie korzysta z ochrony prawa. Osoba, która dopuszcza się tego typu działań może zostać pociągnięta do odpowiedzialności karnej, chyba że używa przemocy w obronie własnej (jest atakowana i jej działania mają na celu obronę przed bezprawnym i bezpośrednim zamachem). W tym przypadku natomiast obrona jest uzasadniona tak długo, jak długo trwa atak. W dalszej części orzeczenia szczeciński Sąd Apelacyjny uznał przykładowo wykręcanie ręki i opieranie się na udzie, by uniemożliwić wstanie leżącemu za „pasywne działa-

¹¹⁴ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z dnia 10 września 2015 r., sygn. II AKa 137/15, LEX nr 1927739.

nia obezwładniające”¹¹⁵. Jeżeli bowiem sprawca usiłuje zbiec z miejsca zdarzenia, ujęcie obywatelskie może polegać na siłowym zatrzymaniu takiej osoby, np. poprzez przewrócenie na ziemię i obezwładnienie/przytrzymanie. Nie należy jednak wyrządzać sprawcy dolegliwości, które nie są konieczne do jego zatrzymania. Obowiązkowo należy wezwać na miejsce Policję jak najszybciej jest to możliwe i oddać ujętą osobę w ręce funkcjonariuszy.

NA CZYM POLEGA UJĘCIE OBYWATELSKIE?

Jeżeli sprawca usiłuje zbiec z miejsca zdarzenia, ujęcie obywatelskie może polegać na siłowym zatrzymaniu takiej osoby, np. poprzez przewrócenie na ziemię i obezwładnienie/przytrzymanie. Nie należy jednak wyrządzać sprawcy dolegliwości, które nie są konieczne do jego zatrzymania. Obowiązkowo należy wezwać na miejsce Policję jak najszybciej jest to możliwe i oddać ujętą osobę w ręce funkcjonariuszy.

Zarówno w orzecznictwie jak i doktrynie podkreśla się, że „[z]atrzymanie obywatelskie nie zostaje pozbawione cech prawnie dopuszczalnego, w sytuacji jeśli dla zatrzymania sprawcy niezbędne jest użycie siły fizycznej”¹¹⁶. Użycie siły fizycznej musi być jednak uzasadnione okolicznościami zdarzenia, a w szczególności zachowaniem się sprawcy przestępstwa. Ujęcie sprawcy nie musi polegać wyłącznie na jego przytrzymaniu do czasu przyjazdu Policji. Może również polegać na innych czynnościach, jak np. zamknięciu sprawcy w samochodzie, mieszkaniu itp.¹¹⁷

Użycie siły fizycznej podczas zatrzymania obywatelskiego musi być uzasadnione okolicznościami zdarzenia, a w szczególności zachowaniem się sprawcy przestępstwa.

Co szczególnie istotne, zarówno w orzecznictwie Sądu Najwyższego, jak i w doktrynie wskazuje się, że „[o]kreślenie: «ujęcie na gorącym uczynku lub bezpośrednio potem» [...] może odnosić się również do takich przestępstw trwałych – tj. do

¹¹⁵ Ibidem.

¹¹⁶ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Poznaniu z dnia 20 września 2012 r. (sygn. XVI K 62/12, LEX nr 1237538).

¹¹⁷ Komentarz do art. 243 [w:] *Kodeks postępowania karnego. Tom II. Komentarz do art. 167–296*, red. R.A. Stefański, S. Zabłocki, Warszawa 2019.

sytuacji, gdy sprawca wytworzy i utrzymuje lub tylko utrzymuje stan przestępny przez pewien okres – których istota polega na podejmowaniu przez sprawcę wielokrotnych działań przestępnych, jeżeli ujęcie następuje w chwili dokonywania przez niego czynności stanowiących przejaw realizacji ustawowych znamion przestępstwa lub bezpośrednio potem (uchwała SN (7) z 10.07.1987 r., VI KZP 8/87, OSNKW 1987/11–12, poz. 97)¹¹⁸.

Sąd Najwyższy stwierdził, że ujęcie na gorącym uczynku lub bezpośrednio potem odnosi się też do sytuacji, gdy sprawca wytworzy i utrzymuje lub tylko utrzymuje stan przestępny przez pewien okres.

W doktrynie wskazuje się nadto, że „ujęcie na gorącym uczynku ma miejsce wtedy, gdy schwytanie następuje w czasie (momencie) popełniania przestępstwa lub po jego popełnieniu, ale kiedy sprawca pozostaje jeszcze na jego miejscu (E. Skrętowicz [w:] R. Kmiecik, E. Skrętowicz, Proces karny. Część ogólna, Kraków 2006, s. 310) lub w jego pobliżu”¹¹⁹.

Czym jest pościg za sprawcą?

W orzecznictwie wskazuje się nadto, że „[p]ościg w ujęciu art. 243 § 1 k.p.k. należy rozumieć tak, jak to się przyjmuje w języku potocznym, jako podążanie za sprawcą, którego przestępne zachowanie dostrzegło się w celu uniemożliwienia mu oddalenia się. Wymóg bezpośredniości jest spełniony także wówczas, gdy sprawca nie został dostrzeżony w miejscu popełnienia przestępstwa, ale możliwe jest ustalenie kierunku oddalania się sprawcy, którego zatrzymujący dogoni. Tak samo będzie w sytuacji, gdy w czasie podążania za sprawcą dojdzie do utraty z nim kontaktu wzrokowego. Czas pościgu nie jest ograniczony, może on trwać zarówno kilkanaście sekund czy kilka minut, jak i kilka dni. Do ujęcia na podstawie art. 243 § 1 k.p.k. wystarczy dostrzeżenie zachowania wypełniającego ustawowe znamiona przestępstwa i to jedynie strony przedmiotowej”¹²⁰.

Dodatkowo, jak podkreśla się w doktrynie prawa karnego, „[o]bawa ukrycia, o której mowa w art. 243 § 1, może wynikać z szeregu obiektywnych okoliczności,

¹¹⁸ Ibidem.

¹¹⁹ Ibidem.

¹²⁰ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z dnia 3 lipca 2008 r., sygn. II AKa 78/08, OSA 2010, nr 6, poz. 3–25.

choćby z ucieczki sprawcy czynu, co może być wynikiem obawy przed poniesieniem surowej kary. Z obawą taką możemy mieć także do czynienia wówczas, gdy sprawca nie ma miejsca stałego zamieszkania lub pobytu lub też o zamiarze ukrycia zakomunikuje osobie, o której mowa w art. 243 § 1. Brak możliwości ustalenia tożsamości zachodzi natomiast wtedy, gdy sprawca nie jest znany osobiście osobie zatrzymującej go, a ponadto nie ma przy sobie żadnych dokumentów, których treść pozwoliłaby w sposób niebudzący wątpliwości na ustalenie jego tożsamości. W przypadku gdy dojdzie do odpadnięcia któregokolwiek z tych warunków, niezbędne jest niezwłoczne uwolnienie osoby ujętej (R.A. Stefański, Środki zapobiegawcze..., s. 243; zob. także K. Eichstaedt, Czynności sądu..., s. 299–300)”¹²¹.

W konsekwencji, osoby które zostaną przyłapane na nielegalnym przekroczeniu granicy, a także osoby, które pomagają im w tym procederze, organizując nielegalny przemysł itp., mogą zostać ujęte przez mieszkańców strefy nadgranicznej pod warunkiem, że zostaną przyłapane na gorącym uczynku popełnienia przestępstwa lub w pościgu podjętym bezpośrednio po popełnieniu przestępstwa, jeżeli w pobliżu brak jest właściwych służb, a osoby te nie mają przy sobie dokumentów i nie są znane mieszkańcom oraz zostaną niezwłocznie przekazane w ręce Policji. W żadnym wypadku nie wolno stosować przemocy względem osoby lub osób ujętych. Można jednak obezwładnić te osoby tak, by nie mogły zbiec przed przybyciem odpowiednich służb, a także można bronić się w przypadku, gdy osoby te zaczną atakować osobę/osoby dokonujące ich ujęcia (zatrzymania).

Osoby, które zostaną przyłapane na nielegalnym przekroczeniu granicy, a także osoby, które pomagają im w tym procederze mogą zostać ujęte przez mieszkańców strefy nadgranicznej pod warunkiem, że:

- zostaną przyłapane na gorącym uczynku popełnienia przestępstwa lub w pościgu podjętym bezpośrednio po popełnieniu przestępstwa,
- jeżeli w pobliżu brak jest właściwych służb,
- a osoby te nie mają przy sobie dokumentów
- i nie są znane mieszkańcom oraz
- zostaną niezwłocznie przekazane w ręce Policji.

¹²¹ K. Eichstaedt, komentarz do art. 243 [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz, Tom I, Art. 1–424*, red. D. Świecki, Warszawa 2024.

Należy bowiem przyjąć, że *ratio legis* tego przepisu jest „zagwarantowanie obywatelowi możliwości reakcji na naruszenie porządku prawnego oraz zapewnienie prawidłowej realizacji procesu; w razie nieujęcia i ucieczki sprawcy z miejsca przestępstwa oraz nieustalenia jego tożsamości może dojść do jego niewykrycia lub może to być utrudnione (J. Kosonoga, *Ujęcie...*, s. 91). W literaturze jest uznawane za mające charakter subsydiarny wobec zatrzymania właściwego, gdyż jest dokonywane niejako w zastępstwie Policji lub innego uprawnionego organu (J. Kosonoga, *Ujęcie...*, s. 91; K. Eichstaedt [w:] *Kodeks...*, t. 1, red. D. Świecki, 2013, s. 732; L.K. Paprzycki [w:] *Kodeks...*, t. 1, red. L.K. Paprzycki, 2013, s. 768)”¹²².

Jeżeli zatem na miejscu zdarzenia znajdują się funkcjonariusze Policji, Straży Granicznej lub inne służby, to obywatele powinni powstrzymać się od podejmowania działań, chyba że z okoliczności wynika, że funkcjonariusze nie będą w stanie zatrzymać wszystkich sprawców (w przypadku masowych grup) lub też znajdują się w pobliżu, ale nie mają wiedzy o popełnieniu przestępstwa. W każdym przypadku należy przekazać osobę/osoby ujęte jak najszybciej to możliwe w ręce funkcjonariuszy.

Źródło: P. Śnieć, *Zatrzymano nielegalnych migrantów*, Komenda Główna Straży Granicznej, 11 sierpnia 2023 r., <https://www.strazgraniczna.pl/pl/aktualnosci/12156,Zatrzymano-nielegalnych-migrantow.html>, dostęp: 30 września 2024 r.

¹²² *Kodeks postępowania karnego. Tom II. Komentarz do art. 167–29....*

8. Obrona konieczna

Zgodnie z art. 25 § 1 k.k. nie popełnia przestępstwa, kto w obronie koniecznej odpiera bezpośredni, bezprawny zamach na jakiegokolwiek dobro chronione prawem. Obrona konieczna jest tzw. kontratypem, co oznacza, że osoba odpierająca zamach, mimo że stosuje przemoc, podejmując czynności obronne, nie popełnia zarazem przestępstwa, gdyż działania tej osoby nie są bezprawne.

„Nie popełnia przestępstwa, kto w obronie koniecznej odpiera bezpośredni, bezprawny zamach na jakiegokolwiek dobro chronione prawem” – art. 25 § 1 k.k.

Zgodnie z utrwaloną linią orzecniczą Sądu Najwyższego została ukształtowana zasada, w myśl której „prawo nie powinno ustępować przed bezprawiem”¹²³.

Z istoty i celu obrony koniecznej wynika bowiem, że ma ona charakter samoistny (a nie tylko pomocniczy). W konsekwencji, osoba atakowana nie może bać się bronić, odpierając bezpośredni, bezprawny zamach na jakiegokolwiek dobro chronione prawem: życie, zdrowie, mienie, bezpieczeństwo, porządek publiczny czy granicę państwa.

Osoba atakowana nie może bać się bronić, odpierając bezpośredni, bezprawny zamach na jakiegokolwiek dobro chronione prawem: życie, zdrowie, mienie, bezpieczeństwo, porządek publiczny czy granicę państwa.

¹²³ Wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 27 lipca 1973 r., sygn. IV KR 153/73, OSNKW 1974 nr 1 poz. 5; z dnia 19 marca 1982 r., sygn. III KR 31/82, OSNPG 1982, nr 11, poz. 142.; z dnia 27 kwietnia 2017 r., sygn. IV KK 116/17, LEX nr 2284193.

Jak wskazuje się w orzecznictwie „[o]soba napadnięta ma prawo odpierać zamach wszelkimi dostępnymi środkami, które są konieczne do zmuszenia napastnika do odstąpienia od kontynuowania zamachu. Wystarczającym warunkiem uznania, że oskarżony działał w obronie koniecznej, jest ustalenie, że świadomy istnienia bezpośredniego i bezprawnego zamachu na jakiekolwiek dobro chronione prawem, zamach ten odpierał, stosując sposób obrony współmierny do niebezpieczeństwa. Nie ma przy tym potrzeby wykazywania, że oskarżony faktycznie czuł strach przed napastnikiem (por. post. SN z dnia 27 kwietnia 2017 r., IV KK 116/17, Legalis nr 1598981; por. także: wyrok SA w Krakowie z dnia 20 lutego 2012 r., II AKa 259/11, Legalis nr 527944)”¹²⁴.

Według aktualnego orzecznictwa „[o]soba napadnięta ma prawo odpierać zamach wszelkimi dostępnymi środkami, które są konieczne do zmuszenia napastnika do odstąpienia od kontynuowania zamachu”.

Co szczególnie istotne, „odpieranie zamachu kosztem dobra napastnika jest usprawiedliwione samą bezprawnością i bezpośredniością zamachu, a nie brakiem innego racjonalnego sposobu uniknięcia zamachu. Konsekwencją samoistności obrony koniecznej jest również to, iż w jej ramach można poświęcić dobro napastnika o wyższej wartości, niż dobro bronione przed zamachem. Nie może być wyłączone posłużenie się w obronie koniecznej nawet bronią palną czy też nożem, jeśli napastnik przystępuje do stosowania bezprawnej przemocy wobec innej osoby. Napadnięty ma prawo do obrony skutecznej i dlatego napastnika obciąża ryzyko szkodliwych dla niego następstw. (por. wyrok SA w Katowicach z dnia 20 czerwca 2007 r., Legalis nr 88416)”¹²⁵. Oznacza to, że broniący się nie musi wybierać innego sposobu obrony, np. ucieczki, ale ma prawo stosować takie narzędzia i metody, które pozwolą mu skutecznie odeprzeć zamach. Prawo bowiem nie może ustępować przed bezprawiem, a zatem to sprawca powinien obawiać się odpowiedzialności karnej, nie zaś broniący się.

¹²⁴ Wyrok Sądu Okręgowego w Łodzi z dnia 19 stycznia 2022 r., sygn. IV K 136/21, Portal Orzeczeń Sądów Powszechnych, [https://orzeczenia.ms.gov.pl/content/\\$N/152510000002006_IV_K_000136_2021_Uz_2022-01-19_001](https://orzeczenia.ms.gov.pl/content/$N/152510000002006_IV_K_000136_2021_Uz_2022-01-19_001), dostęp: 30 września 2024 r.

¹²⁵ Ibidem.

Zgodnie z zasadą „prawo nie może ustępować przed bezprawiem” wskazać należy, że:

- „odpieranie zamachu kosztem dobra napastnika jest usprawiedliwione samą bezprawnością i bezpośredniością zamachu, a nie brakiem innego racjonalnego sposobu uniknięcia zamachu [...]
- można poświęcić dobro napastnika o wyższej wartości, niż dobro broniące przed zamachem.
- Nie może być wyłączone posłużenie się w obronie koniecznej nawet bronią palną czy też nożem [...].
- Napadnięty ma prawo do obrony skutecznej”.

Warto podkreślić, że w orzecznictwie wyraźnie akcentuje się samoistny charakter obrony, aby nie wymuszać na osobie broniącej się dokładnego analizowania sytuacji, w której się znalazła, zwłaszcza gdy sytuacja ta jest bardzo dynamiczna, a o życiu broniącego się decydują sekundy. Osoba broniąca się w szczególności uprawniona jest do użycia broni w celu obrony własnej lub innych osób. Jak zaznacza się w orzecznictwie „stwierdzenie, że oskarżony «mógł po prostu wstać i wyjść, mógł także odpierać atak bez broni», jest zaprzeczeniem szerokiego orzecznictwa SN i sądów apelacyjnych w zakresie obrony koniecznej. Atakowany nie ma czasu na analizę, jaką ma podjąć obronę i czy posłużyć się jakimś przedmiotem. Nie ma też takiego obowiązku (por. wyrok SA w Szczecinie z dnia 7 marca 2013 r., II AKa 27/13, Legalis nr 741134) [...] Działający w obronie koniecznej może użyć takich środków, jakie uważa w konkretnych okolicznościach za niezbędne dla odparcia zamachu. Mogą być nimi nawet niebezpieczne narzędzia. (por. wyrok SN z dnia 09 kwietnia 2002 r., IV KKN 289/99, Legalis nr 66925) [...] Jest zarazem oczywiste, że aby odeprzeć zamach, natężenie obrony musi przekraczać natężenie zamachu. Obrona, by była konieczna, powinna ponadto zachować określoną proporcję – czyli współmierność – między niebezpieczeństwem zamachu a zastosowanym sposobem obrony. Tak więc można użyć każdego środka służącego do odparcia zamachu, byle tylko był on współmierny do niebezpieczeństwa zamachu (por. wyrok SA we Wrocławiu z dnia 28 listopada 2013 r., II AKa 251/13, Legalis nr 999564)”¹²⁶.

¹²⁶ Ibidem.

„Działający w obronie koniecznej może użyć takich środków, jakie uważa w konkretnych okolicznościach za niezbędne dla odparcia zamachu. [...] Tak więc można użyć każdego środka służącego do odparcia zamachu, byle tylko był on współmierny do niebezpieczeństwa zamachu”.

„Dla stwierdzenia działania w obronie koniecznej nie jest wymagane przemyślane działanie nakierowane na odparcie zamachu, a wystarczy działanie instynktowne, bez przemyślenia, nagła reakcja obronna w sytuacji zagrożenia, gdy sprawca obrony uświadamia sobie zamach i z własnej woli podejmuje obronę (por. post. SN z dnia 07 października 2014 r., V KK 116/14, Legalis nr 1079963). Nie można bowiem, analizując *ex post* stopień niebezpieczeństwa zamachu i współmierność zastosowanego sposobu obrony, wymagać od osoby zaatakowanej, by w pełni miarodajnie oceniała sytuację oraz by w sposób precyzyjny, pozbawiony emocji, dozowała stosowane czynności obronne. Fakt, że działanie zaatakowanej osoby miało charakter nagłej, odruchowej, czy też spowodowanej zdenerwowaniem, reakcji obronnej, nie wyklucza możliwości uznania, iż było to działanie w warunkach obrony koniecznej. Dla stwierdzenia działania w obronie koniecznej nie jest wymagane działanie przemyślane, nakierowane na odparcie zamachu, a wystarczy działanie instynktowne, bez przemyślenia, nagła reakcja obronna w sytuacji zagrożenia, gdy broniący się uświadamia sobie zamach i z własnej woli podejmuje obronę (por. wyrok SA w Warszawie z dnia 2 marca 2015 r. II AKa 14/15, Legalis nr 1219162)”¹²⁷.

„Dla stwierdzenia działania w obronie koniecznej nie jest wymagane działanie przemyślane, nakierowane na odparcie zamachu, a wystarczy działanie instynktowne, bez przemyślenia, nagła reakcja obronna w sytuacji zagrożenia, gdy broniący się uświadamia sobie zamach i z własnej woli podejmuje obronę”.

Jak zaznaczył Sąd Najwyższy „[o]brona konieczna obejmuje nie tylko odpieranie zamachu w fazie jego realizacji, ale nawet w stadium obiektywnie zaistniałego bezpośredniego zagrożenia zamachem, jak również w wypadku jego nieuchronności, o ile nie zostanie podjęta natychmiastowa akcja obronna. Zamach wtedy

¹²⁷ Ibidem.

jest już bezpośredni, kiedy z zachowania napastnika jednoznacznie można wnioskować, iż przystępuje on do ataku na określone dobro zindywidualizowane oraz że istnieje wysoki stopień prawdopodobieństwa natychmiastowego ataku na dobro”¹²⁸. W konsekwencji, jeśli funkcjonariusze Straży Granicznej, Policji oraz żołnierze, odpierając bezprawny, bezpośredni zamach na granicę państwa, czyli dobro chronione prawem, prowadzony w szczególności w sposób bezpośrednio zagrażający ich życiu czy zdrowiu, uznają za konieczne użycie broni, to nie mogą ponosić z tego tytułu odpowiedzialności karnej. Do uprawnionych funkcjonariuszy należy bowiem decyzja w tym zakresie.

Jeśli funkcjonariusze Straży Granicznej, Policji oraz żołnierze, odpierając bezprawny, bezpośredni zamach na granicę państwa, czyli dobro chronione prawem, uznają za konieczne użycie broni, to nie mogą ponosić z tego tytułu odpowiedzialności karnej.

Za Sądem Apelacyjnym we Wrocławiu wskazać należy, że „[o]brona konieczna jest prawem podmiotowym człowieka pozwalającym mu bronić dóbr własnych lub cudzych. Napadniętemu przysługuje wszak prawo do korzystania ze wszystkich środków obrony, które umożliwiają mu uzyskanie przewagi nad napastnikiem, gdyż tylko wtedy może dojść do odparcia zamachu. Im większa przewaga napastnika, tym drastyczniejsze środki wolno stosować napadniętemu. Oznacza to, że obrona musi swą intensywnością zawsze przewyższać intensywność zamachu”¹²⁹.

Należy jednak pamiętać, że obrona konieczna powinna być współmierna do zamachu i trwać tak długo, jak trwa zamach. Zarówno w orzecznictwie, jak i w doktrynie podkreśla się, że „[d]la zaistnienia obrony koniecznej koniecznym jest, aby sprawca działał z zamiarem obrony bezpośrednio zaatakowanego dobra prawnego. Wszelkie działania przedsięwzięte w celu odwzajemnienia krzywd doznanych uprzednio [...] nie mają charakteru obronnego. Niezbędnym, podmiotowym elementem obrony koniecznej jest działanie z woli obrony, a nie z woli odwetu. Niezbędnym elementem podmiotowym obrony koniecznej jest, aby akcja broniącego się wynikała ze świadomości, że odpiera on zamach i podyktowana była wolą obrony. Ten podmiotowy element działania w obronie koniecznej ułatwia

¹²⁸ Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 26 października 2023 r., sygn. I KK 79/23, LEX nr 3719243.

¹²⁹ Wyrok Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z dnia 16 listopada 2022 r., sygn. II AKa 135/22, LEX nr 3485901.

rozgraniczenie rzeczywistych działań obronnych od społecznie negatywnych aktów zemsty, samosądu lub chuligaństwa (wyrok SN z 19.02.1997 r., IV KKN 292/96, Prok. i Pr.–wkł. 1997/7–8, poz. 1; por. też wyrok SN z 30.12.1972 r., Rw 1312/72, OSNKW 1973/5, poz. 69; por. też wyrok SA w Katowicach z 18.03.2004 r., II AKa 531/03, KZS 2004/9, poz. 46; wyrok SA w Warszawie z 2.03.2015 r., II AKa 14/15, LEX nr 1665870; wyrok SA w Warszawie z 22.06.2022 r., II AKa 515/21, LEX nr 3400150)¹³⁰.

Obrona konieczna powinna być współmierna do zamachu i trwać tak długo, jak trwa zamach oraz wynikać z woli obrony, a nie odwetu.

Współmierność obrony do niebezpieczeństwa zamachu jest kwestią ocenną i w tym zakresie można odnaleźć stanowiska wskazujące bardziej na jej subsidiaryny charakter. Przykładowo Sąd Apelacyjny w Warszawie uznał, że „[o]skarżony posłużył się nożem, odpierając atak. Nie sposób uznać, aby środek którego użył oskarżony był nieadekwatny do obrony przed atakiem pokrzywdzonego. Chodzi jednak o sposób, w jaki środek ten, tj. nóż został przez oskarżonego użyty. Oskarżony nie próbował odstraszyć pokrzywdzonego, czy też zaatakować inną część jego ciała, np. rękę w której trzymał on kij. Zadał pokrzywdzonemu cios nożem bezpośrednio w twarz. W żadnym też razie nie było podstaw do uznania, że był to cios przypadkowy, np. w wyniku podjętej obrony i wymachiwania nożem na oślep. W okolicznościach przedmiotowego zdarzenia, mając przy tym na uwadze wcześniejsze zachowania zarówno oskarżonego, jak też pokrzywdzonego, oskarżony przekroczył granice obrony koniecznej poprzez zastosowanie sposobu niewspółmiernego do niebezpieczeństwa zamachu. Przy czym zachowanie to w żadnym razie nie było podyktowane działaniem pod wpływem strachu lub wzburzenia usprawiedliwionych okolicznościami zamachu”¹³¹.

W konsekwencji, aby nie narażać się na zarzut przekroczenia granic obrony koniecznej należy stosować środki i metody przemyślane w sytuacji, gdy okoliczności pozwalają na dokładną analizę zagrożenia. Środki te powinny być współmierne do zagrożenia. Obrona powinna trwać tak długo, jak trwa atak, zaś broniący się

¹³⁰ M. Mozgawa, komentarz do art. 25 [w:] *Kodeks karny. Komentarz aktualizowany*, red. M. Mozgawa, LEX/el. 2024.

¹³¹ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 8 lipca 2022 r., sygn. II AKa 275/21, LEX nr 3437243.

nie powinien kierować się chęcią odwetu, czy zemsty. W szczególności działania broniącego się nie powinny polegać na chęci wyrządzenia jak największych dolegliwości (krzywd) sprawcy, ale celem samym w sobie powinna być właśnie obrona (siebie, innej osoby, mienia, granicy państwowej itp.). Nie należy też prowokować sprawcy. Sprawcę należy oddać w ręce Policji jak najszybciej to możliwe.

W sytuacji, gdy nie można jednak należycie ocenić ryzyka i koniecznym jest podjęcie nagłych, spontanicznych i radykalnych działań – nie można od broniącego się wymagać, aby postąpił inaczej, bronił się mniej intensywnie, posługiwał się mniej dolegliwym narzędziem itp. **Prawo bowiem nie może ustępować przed bezprawiem, a broniący się nie może bać się bronić.** Państwo nie może roztaczać szerszej ochrony nad sprawcami przestępstw niż nad tymi, którzy podejmują walkę z przestępcami.

Państwo nie może roztaczać szerszej ochrony nad sprawcami przestępstw niż nad tymi, którzy podejmują walkę z przestępcami.

9. Aktywiści na granicy

W pierwszej kolejności wskazać należy, że przynależność do organizacji (w tym organizacji, której nazwa wskazuje na to, że zajmuje się obroną praw człowieka) nie gwarantuje żadnego immunitetu, chyba że wynika to bezpośrednio z umowy międzynarodowej statuującej daną organizację (np. immunitet przedstawicieli i funkcjonariuszy ONZ), której członkiem jest Rzeczpospolita Polska. Kwestie immunitetu regulują ustawy oraz umowy międzynarodowe, zaś w świetle obowiązującego prawa status członków organizacji *non-profit* nie jest w żaden sposób uprzywilejowany.

Przynależność do organizacji *non-profit* zajmującej się obroną praw człowieka nie gwarantuje żadnego immunitetu (chyba że wynika to bezpośrednio z umowy międzynarodowej statuującej daną organizację, której członkiem jest Rzeczpospolita Polska).

W szczególności aktywiści podejmujący działania polegające na wspieraniu nielegalnej migracji, dostarczaniu migrantom telefonów i narzędzi, udzielaniu nielegalnym migrantom porad, niszczeniu zapory i innych urządzeń infrastruktury technicznej, utrudniający obronę granicy powołanym służbom, czy znieważający funkcjonariuszy – mogą zostać pociągnięci do odpowiedzialności karnej na zasadach ogólnych. Dla bytu wyżej wymienionych przestępstw bez znaczenia jest fakt przynależności do określonej organizacji, nawet jeśli została utworzona dla realizacji szczytnych celów. Żadna organizacja nie może podejmować działań wbrew przepisom prawa.

Aktywiści podejmujący różnorodne działania polegające na wspieraniu nielegalnej migracji, utrudniający obronę granicy powołanym służbom, czy znieważający funkcjonariuszy – mogą zostać pociągnięci do odpowiedzialności karnej na zasadach ogólnych.

Zgodnie z Konstytucją RP każdy ma obowiązek przestrzegania prawa Rzeczypospolitej Polskiej¹³², a obowiązkiem obywatela polskiego jest wierność Rzeczypospolitej Polskiej oraz troska o dobro wspólne¹³³.

Podkreślić należy, że aktywiści podejmujący działania sprzeczne z prawem usłyszeli już zarzuty. Jak donosi oko.press „15 maja Grupa Granica poinformowała, że pięciorgu aktywistom, którzy nieśli pomoc na granicy polsko-białoruskiej, Prokuratura Rejonowa w Hajnówce postawiła zarzut ułatwienia niezgodnego z prawem pobytu na terenie RP. Grozi za to do 5 lat więzienia”¹³⁴. Aktywiści usłyszeli również zarzuty za organizowanie nielegalnego przekroczenia granicy¹³⁵.

Aktywiści podejmujący działania sprzeczne z prawem zostali postawieni przed sądami oraz usłyszeli już zarzuty.

Oczywistym jest, że niesienie pomocy humanitarnej jest legalne. Za pomoc humanitarną nie mogą jednak zostać uznane działania aktywistów polegające na niszczeniu zapory, organizowaniu nielegalnego przekroczenia granicy, pomoc w nielegalnym przekraczaniu granicy – w tym poprzez udzielanie rad za pomocą komunikatorów internetowych, udostępnianie cudzoziemcom narzędzi służących do forsowania granicy, utrudnianiu funkcjonariuszom obronę granicy, znieważaniu funkcjonariuszy publicznych itp. Należy raz jeszcze podkreślić, że w obliczu wojny hybrydowej i prowokacji ze strony służb białoruskich i rosyjskich sytuacja na granicy jest bardzo poważna i nie wolno podejmować żadnych działań destabilizujących obronę granicy. Jak była już mowa o tym wyżej, nielegalna migracja jest przestępstwem wymierzonym w bezpieczeństwo państwa (oraz Unii Europejskiej) i porządek publiczny.

W obliczu wojny hybrydowej i prowokacji ze strony służb białoruskich i rosyjskich sytuacja na granicy jest bardzo poważna i nie wolno podejmować żadnych działań destabilizujących obronę granicy.

¹³² Zob. art. 83 Konstytucji RP.

¹³³ Zob. art. 82 Konstytucji RP.

¹³⁴ Zob. M. Chrzczonowicz, *Grupa Granica: Aktywiści z granicy polsko-białoruskiej oskarżeni. Grozi im do 5 lat więzienia*, <https://oko.press/grupa-granica-aktywisci-z-granicy-polsko-bialoruskiej-oskarzeni-grozi-im-do-5-lat-wiezienia>, dostęp: 30 września 2024 r.

¹³⁵ K. Zdanowicz, *Aktywiści zatrzymani na polsko-białoruskiej granicy*, <https://www.podlaski.strazgraniczna.pl/pod/aktualnosci/45034,Aktywisci-zatrzymani-na-polsko-bialoruskiej-granicy.html>, dostęp: 30 września 2024 r.

Prawa i wolności obywatelskie mieszkańców pogranicza (w szczególności prawo do prywatności oraz życia wolnego od obaw) nie mogą doznawać uszczerbku na skutek działań podejmowanych przez aktywistów ułatwiających w jakikolwiek sposób nielegalną migrację. Działania takie nie korzystają z domniemania legalności, zaś aktywiści, zasłaniając się działaniem w obronie praw człowieka, nie są bezkarni, podejmując działania sprzeczne z prawem.

Aktywiści zasłaniający się działaniem w obronie praw człowieka nie są bezkarni, podejmując działania sprzeczne z prawem.

10. Zakaz nagrywania obiektów obronnych

W obliczu wojny na Ukrainie oraz prowokacji na granicy polsko-białoruskiej należy pamiętać, że obowiązuje zakaz, bez zezwolenia, fotografowania, filmowania lub utrwalania w inny sposób obrazu lub wizerunku:

- 1) obiektów szczególnie ważnych dla bezpieczeństwa lub obronności państwa, obiektów resortu obrony narodowej nieuznanych za obiekty szczególnie ważne dla bezpieczeństwa lub obronności państwa, obiektów infrastruktury krytycznej, jeżeli zostały oznaczone znakiem graficznym wyrażającym ten zakaz (znakiem zakazu fotografowania);
- 2) osób lub ruchomości znajdujących się w tych obiektach¹³⁶.

Obowiązuje zakaz, bez zezwolenia, fotografowania, filmowania lub utrwalania w inny sposób obrazu lub wizerunku obiektów szczególnie ważnych dla bezpieczeństwa lub obronności państwa, obiektów resortu obrony narodowej, obiektów infrastruktury krytycznej oznaczonych znakiem zakazu fotografowania, a także osób lub ruchomości, które znajdują się w tych obiektach.

Rodzajami obiektów, które Rada Ministrów uznaje za szczególnie ważne dla bezpieczeństwa lub obronności państwa, są:

- 1) obiekty, w których produkuje się, remontuje i magazynuje uzbrojenie, sprzęt wojskowy oraz środki bojowe, a także obiekty, w których są prowadzone prace naukowo-badawcze lub konstruktorskie w zakresie produkcji na potrzeby bezpieczeństwa lub obronności państwa;

¹³⁶ Zob. art. 616a ust. 1 pkt. 1 i 2 ustawy o obronie Ojczyzny.

- 2) magazyny, w których są przechowywane rezerwy strategiczne; magazyny ropy naftowej i paliw o pojemności powyżej 100 tys. m³, w których są przechowywane zapasy interwencyjne; magazyny, w których są przechowywane zapasy obowiązkowe gazu ziemnego; kluczowe elementy infrastruktury przesyłowej ropy naftowej, paliw i gazu ziemnego oraz instalacje skroplonego gazu ziemnego, a także dyspozycje mocy, stacje elektroenergetyczne o strategicznym znaczeniu dla krajowego systemu elektroenergetycznego;
- 3) obiekty stanowiące siedzibę urzędu obsługującego Ministra Obrony Narodowej oraz obiekty jednostek organizacyjnych podległych Ministrowi Obrony Narodowej lub przez niego nadzorowanych;
- 4) mosty, wiadukty i tunele, które znajdują się w ciągu dróg o znaczeniu obronnym;
- 5) mosty, wiadukty i tunele, które znajdują się w ciągu linii kolejowych o znaczeniu obronnym;
- 6) centrum zarządzania ruchem lotniczym oraz obiekty niezbędne do realizacji zadań w zakresie zapewniania służb żeglugi powietrznej, a także lotniska wyznaczone do startów i lądowań statków powietrznych w ruchu międzynarodowym, zgodnie z art. 73 ust 1 ustawy z dnia 3 lipca 2002 r. – Prawo lotnicze;
- 7) porty morskie o znaczeniu obronnym;
- 8) śródlądowe przeprawy wodne o znaczeniu obronnym;
- 9) obiekty infrastruktury łączności, w tym obiekty operatorów pocztowych i przedsiębiorców telekomunikacyjnych, przeznaczone do realizacji zadań na rzecz bezpieczeństwa lub obronności państwa;
- 10) centralny ośrodek dokumentacji geodezyjnej i kartograficznej;
- 11) zapory wodne i inne urządzenia hydrotechniczne, których awaria może spowodować затopienie terenów o powierzchni powyżej 500 km² albo obszaru o mniejszej powierzchni, na którym znajdują się obiekty uznane za szczególnie ważne dla bezpieczeństwa lub obronności państwa;
- 12) obiekty jednostek organizacyjnych Agencji Wywiadu;
- 13) obiekty Narodowego Banku Polskiego oraz Banku Gospodarstwa Krajowego;
- 14) obiekty Polskiej Wytwórni Papierów Wartościowych S.A. oraz Mennicy Polskiej S.A.;
- 15) obiekty, w których wytwarza się, przetwarza, stosuje lub przechowuje materiały jądrowe oraz średnioaktywne lub wysokoaktywne odpady lub źródła promieniotwórcze;

- 16) obiekty organów i jednostek organizacyjnych podległych ministrowi właściwemu do spraw wewnętrznych lub przez niego nadzorowanych;
- 17) obiekty jednostek organizacyjnych Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego;
- 18) obiekty jednostek organizacyjnych Centralnego Biura Antykorupcyjnego;
- 19) obiekty jednostek organizacyjnych podległych Ministrowi Sprawiedliwości lub przez niego nadzorowanych;
- 20) obiekty mające bezpośredni związek z wydobywaniem: gazu ziemnego, ropy naftowej, węgla brunatnego i kamiennego, rud metali z wyjątkiem darniowych rud żelaza, rud pierwiastków rzadkich oraz pierwiastków promieniotwórczych, piasków formierskich i szklarskich oraz ziemi krzemionkowej;
- 21) obiekty, w których wytwarza się, przetwarza, stosuje lub przechowuje materiały stwarzające szczególne zagrożenie wybuchowe lub pożarowe;
- 22) obiekty, w których prowadzi się działalność z wykorzystaniem toksycznych związków chemicznych i ich prekursorów, a także środków biologicznych, mikrobiologicznych, mikroorganizmów, toksyn i innych substancji wywołujących choroby u ludzi lub zwierząt – zlokalizowane w miejscowościach powyżej 20 tys. mieszkańców;
- 23) elektrownie i elektrociepłownie zawodowe, z wyjątkiem elektrowni jądrowych, których produkcja energii jest przekazywana do wspólnej sieci elektroenergetycznej lub stacje elektroenergetyczne należące do operatorów systemów dystrybucyjnych;
- 24) inne obiekty będące we właściwości organów administracji rządowej, organów jednostek samorządu terytorialnego, instytucji państwowych oraz przedsiębiorców lub innych jednostek organizacyjnych, których zniszczenie lub uszkodzenie może stanowić zagrożenie w znacznych rozmiarach dla życia i zdrowia ludzi, dziedzictwa narodowego, środowiska albo spowodować poważne straty materialne lub zakłócić funkcjonowanie państwa¹³⁷.

¹³⁷ Zob. § 2 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 21 kwietnia 2022 r. w sprawie obiektów szczególnie ważnych dla bezpieczeństwa lub obronności państwa oraz ich szczególnej ochrony (Dz. U. poz. 880).

11. Nowe przepisy

Co się zmieniło?

Przepisy, które weszły w życie w dniu 31 sierpnia 2024 r.¹³⁸ w związku z nowelizacją ustaw dotyczących obrony granicy przez żołnierzy i funkcjonariuszy Straży Granicznej oraz Policji, zasadniczo nie wprowadzają większych zmian. Z całą pewnością przed wejściem w życie wspomnianego pakietu „nowych przepisów” istniały podstawy prawne (opisane w niniejszym poradniku) do użycia lub wykorzystania broni w obronie polskiej granicy przez żołnierzy i funkcjonariuszy. Ponadto przed wejściem w życie nowelizacji istniały podstawy prawne chroniące żołnierzy i funkcjonariuszy, którzy, broniąc granicy, oddawali strzały, nie wpuszczali osób nieuprawnionych na teren objęty zakazem w strefie nadgranicznej, czy zawracali cudzoziemców do granicy państwa. Przepisy w tym zakresie nie zostały uchylone lub zmienione na niekorzyść obrońców granicy.

Zmiany objęte nowelizacją dotyczą m.in.: rozszerzenia katalogu środków przymusu bezpośredniego (dodano m.in. siatkę obezwładniającą), wprowadzenia niezależnych zasad użycia środków przymusu bezpośredniego, broni oraz uzbrojenia wojskowego przez żołnierzy w związku z wykonywaniem zadań lub czynności służbowych w czasie pokoju, przyznania obrońcy z urzędu żołnierzom i funkcjonariuszom, przeciwko którym wszczęto postępowania karne w związku z obroną granicy, wprowadzenia samodzielnej podstawy wykorzystania Policji do pomocy Straży Granicznej, ograniczenia możliwości zatrzymania żołnierzy.

Jak czytamy w uzasadnieniu do w/w ustawy „[p]roponowana nowelizacja oznacza, że żołnierze będą prowadzić operację w ramach własnych uprawnień Sił Zbrojnych i nie będzie konieczności nadawania im uprawnień przewidzianych dla funkcjonariuszy Straży Granicznej. W związku z tym, takie samodzielne użycie Sił Zbrojnych w tym try-

¹³⁸ Ustawa z dnia 26 lipca 2024 r. o zmianie niektórych ustaw w celu usprawnienia działań Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej, Policji oraz Straży Granicznej na wypadek zagrożenia bezpieczeństwa państwa (Dz. U. z 2024 r. poz. 1248).

bie będzie wymagało szczegółowego określenia zasad użycia środków przymusu bezpośredniego, broni i innego uzbrojenia dla działających w takiej operacji żołnierzy”¹³⁹.

W konsekwencji żołnierzom, którym do tej pory przysługiwały uprawnienia funkcjonariuszy Straży Granicznej w zakresie możliwości użycia lub wykorzystania broni na granicy nadano odrębne uprawnienia do użycia broni w czasie pokoju, zaś szczegółowe kwestie z tym związane reguluje obecnie dodany art. 11a ustawy o obronie Ojczyzny.

Należy jednak wyraźnie zaznaczyć, że żołnierze byli uprawnieni do użycia lub wykorzystania broni na granicy przed wejściem w życie nowych przepisów, albowiem korzystali z uprawnień przysługujących funkcjonariuszom Straży Granicznej na zasadach określonych w ustawie o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej, zaś nowe przepisy dają jedynie odrębną, samodzielną podstawę użycia lub wykorzystania broni palnej i innego uzbrojenia przez żołnierzy w czasie pokoju.

Do najważniejszych zmian, które mogą pozostawać w obszarze zainteresowań obrońców granicy, należy dodanie do ustawy o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej przepisu art. 10a w brzmieniu:

1. „Nie popełnia przestępstwa funkcjonariusz Policji, funkcjonariusz Straży Granicznej lub żołnierz Żandarmerii Wojskowej, który z **naruszeniem zasad** użycia lub wykorzystania środków przymusu bezpośredniego lub broni palnej w przypadku bezpośredniego i bezprawnego zamachu na nienaruszalność granicy państwowej używa tych środków lub broni palnej lub je wykorzystuje w związku z wykonywaniem czynności lub zadań służbowych:
 - 1) odpierając bezpośredni i bezprawny zamach na życie, zdrowie lub wolność tego funkcjonariusza Policji, funkcjonariusza Straży Granicznej, żołnierza Żandarmerii Wojskowej lub innej osoby lub
 - 2) przeciwdziałając czynnościom zmierzającym bezpośrednio do zamachu na życie, zdrowie lub wolność tego funkcjonariusza Policji, funkcjonariusza Straży Granicznej, żołnierza Żandarmerii Wojskowej lub innej osoby, lub

¹³⁹ Druk nr 471 Rządowy projekt ustawy o zmianie niektórych ustaw w celu usprawnienia działań Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej, Policji oraz Straży Granicznej na wypadek zagrożenia bezpieczeństwa państwa.

- 3) przeciwstawiając się osobie niepodporządkowującej się wezwaniu do natychmiastowego porzucenia broni, materiału wybuchowego lub innego niebezpiecznego przedmiotu, którego użycie może zagrozić życiu, zdrowiu lub wolności tego funkcjonariusza Policji, funkcjonariusza Straży Granicznej, żołnierza Żandarmerii Wojskowej lub innej osoby, lub która usiłuje bezprawnie odebrać broń temu funkcjonariuszowi Policji, funkcjonariuszowi Straży Granicznej, żołnierzowi Żandarmerii Wojskowej lub innej osobie uprawnionej do jej posiadania
 - jeżeli okoliczności wymagają natychmiastowego działania.
2. Nie popełnia przestępstwa funkcjonariusz Policji, funkcjonariusz Straży Granicznej lub żołnierz Żandarmerii Wojskowej, który z **naruszeniem zasad** użycia lub wykorzystania środków przymusu bezpośredniego w przypadku bezpośredniego i bezprawnego zamachu na nienaruszalność granicy państwowej, w sytuacji konieczności:
 - 1) odparcia bezpośredniego i bezprawnego zamachu na życie, zdrowie lub wolność funkcjonariusza Policji, funkcjonariusza Straży Granicznej, żołnierza Żandarmerii Wojskowej lub innej osoby lub
 - 2) przeciwdziałania czynnościom zmierzającym bezpośrednio do zamachu na życie, zdrowie lub wolność funkcjonariusza Policji, funkcjonariusza Straży Granicznej, żołnierza Żandarmerii Wojskowej lub innej osoby, lub
 - 3) przeciwstawienia się osobie niepodporządkowującej się wezwaniu do natychmiastowego porzucenia broni, materiału wybuchowego lub innego niebezpiecznego przedmiotu, którego użycie może zagrozić życiu, zdrowiu lub wolności funkcjonariusza Policji, funkcjonariusza Straży Granicznej, żołnierza Żandarmerii Wojskowej lub innej osoby, lub która usiłuje bezprawnie odebrać broń funkcjonariuszowi Policji, funkcjonariuszowi Straży Granicznej, żołnierzowi Żandarmerii Wojskowej lub innej osobie uprawnionej do jej posiadania
 - jeżeli okoliczności wymagają natychmiastowego działania, wydaje rozkaz użycia lub wykorzystania środków przymusu bezpośredniego”.

Podobne brzmienie otrzymał **art. 694a** dodany do ustawy o obronie Ojczyzny dotyczący żołnierzy. *Ratio legis* obu przepisów sprowadza się do tego, by dać poczucie bezpieczeństwa prawnego obrońcom granicy, aby nie ryzykowali własnego życia, obawiając się użycia lub wykorzystania broni w związku z ewentualnymi represjami karnymi. **Przepisy te nie powinny być traktowane jako zachęta do podejmowania działań niezgodnych z prawem, ale jako gwarancja, że jakiegokolwiek wątpliwości będą rozstrzygane na korzyść obrońców granicy.**

Ponadto dotychczasowa przesłanka użycia broni palnej przez żołnierzy, funkcjonariuszy Straży Granicznej i Policji określona w art. 45 pkt 1 lit. d) zawarta w ustawie o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej w brzmieniu: „nienaruszalność granicy państwowej przez osobę, która wymusza przekroczenie granicy państwowej przy użyciu pojazdu, broni palnej lub innego niebezpiecznego przedmiotu” otrzymała szersze brzmienie tj. „nienaruszalność granicy państwowej przez osobę, która wymusza przekroczenie granicy państwowej przy użyciu pojazdu, broni palnej lub innego niebezpiecznego przedmiotu albo działa w inny sposób bezpośrednio zagrażający życiu, zdrowiu lub wolności uprawnionego lub innej osoby lub wspólnie z inną osobą, która posługuje się taką bronią, przedmiotem lub sposobem”.

W ustawie o Straży Granicznej dodano przepis art. 11e stanowiący bezpośrednią podstawę możliwości użycia Policji do pomocy Straży Granicznej.

Nadto został wprowadzony przepis art. 128a w brzmieniu: „[p]rzełożony, o którym mowa w art. 36 ust. 1, biorąc pod uwagę okoliczności popełnienia zarzucanego funkcjonariuszowi przestępstwa, w szczególności będącego następstwem użycia lub wykorzystania środków przymusu bezpośredniego lub broni palnej w związku z wykonywaniem czynności lub zadań służbowych może podjąć decyzję o zachowaniu funkcjonariuszowi, na okres zawieszenia w czynnościach służbowych, prawa do pełnego uposażenia, poczynwszy od dnia zawieszenia funkcjonariusza w czynnościach służbowych”.

Podobne brzmienie otrzymał **art. 125a** ustawy o Policji i **art. 456a** ustawy o obrocie Ojczyzny.

W kodeksie postępowania karnego wprowadzono przepisy umożliwiające zgłoszenie żądania przez żołnierza, funkcjonariusza Straży Granicznej lub Policji wyznaczenia obrońcy z urzędu. Uprawnieni nie muszą przy tym wykazywać, że nie są w stanie ponieść kosztów obrony bez uszczerbku dla niezbędnego utrzymania siebie i rodziny (*vide*: art. 78a k.p.k.).

W ustawie o Żandarmerii Wojskowej¹⁴⁰ został dodany art. 23 w brzmieniu:

1. „Żołnierze Żandarmerii Wojskowej w toku wykonywania czynności służbowych mają obowiązek respektowania godności ludzkiej, przestrzegania i ochrony praw człowieka, poszanowania godności i honoru żołnierza

¹⁴⁰ Ustawa z dnia 24 sierpnia 2001 r. o Żandarmerii Wojskowej i wojskowych organach porządkowych (Dz. U. z 2023 r. poz. 1266 i 1860 oraz z 2024 r. poz. 1222).

i służby wojskowej, w tym munduru żołnierza Wojska Polskiego, a także wykonywania tych czynności w sposób możliwie najmniej naruszający dobra osobiste osoby, wobec której są podejmowane.

2. Zatrzymanie żołnierza w czasie wykonywania przez niego czynności lub zadań służbowych może być stosowane jako środek ostateczny, o ile nie zachodzi konieczność zatrzymania żołnierza na gorącym uczynku”.

Podsumowując, przed wejściem w życie wyżej wymienionych przepisów istniały podstawy prawne użycia lub wykorzystania broni przez żołnierzy, funkcjonariuszy Straży Granicznej i Policji na granicy polsko-białoruskiej. Nowe przepisy wprowadzone są w duchu zwiększenia poczucia ochrony prawnej obrońców granicy i powinny wskazywać kierunek wykładni prawa dokonywanej przez sądy oraz organy ścigania.

Jednakże zakorzeniona w systemie prawa karnego zasada *in dubio pro reo* nakazuje rozstrzygać wszelkie wątpliwości na korzyść broniącego się żołnierza, funkcjonariusza Straży Granicznej i Policji, a w szczególności dotyczy to postępowań wszczętych przeciwko obrońcom granicy przed wejściem w życie wspomnianej ustawy.

ZAKOŃCZENIE

Bezpieczeństwo prawne strażników granicznych, żołnierzy i policjantów pełniących służbę na granicy polsko-białoruskiej powinno być czymś oczywistym. Ludzie ci narażają życie i zdrowie dla dobra ogółu obywateli Rzeczypospolitej. Dużą cenę płacą również ich rodziny. Tymczasem napięcie, w jakim funkcjonariusze wykonują swoją pracę na granicy, jest potęgowane obawą, czy kolejny donos aktywistów organizacji trudniących się pomocnictwem nielegalnym imigrantom nie sprowadzi im na kark prokuratora. Aby obecna koalicja rządząca podjęła w tej kwestii jakiekolwiek działania, musiał zginąć żołnierz polski.

Niniejszy poradnik rysujący na płaszczyźnie prawnej przestępczy proceder, z jakim mamy do czynienia na granicy polsko-białoruskiej, oraz prawnie określone środki jego zwalczania, powstał, aby zwiększyć poczucie pewności prawnej obrońców granicy. W szczególności przedstawione w sposób przejrzysty zasady użycia broni palnej oraz warunki działania w obronie koniecznej, poparte szeroko orzecznictwem, zdają się wychodzić najbardziej naprzeciw potrzebom polskim obrońcom granicy.

Jak już wskazano we wstępie, niniejszy poradnik stanowi preludium wsparcia prawnego, jakie oferuje Instytut Ordo Iuris polskim funkcjonariuszom pełniącym służbę na granicy państwowej. Broniąc duchowego dziedzictwa Narodu, którego szczególnym przejawem jest respekt dla polskiego munduru, Instytut tworzy program pomocy prawnej stanowiący wyraz wdzięczności dla osób, które dla Rzeczypospolitej narażają swoje życie i zdrowie.

Broniąc duchowego dziedzictwa Narodu, którego szczególnym przejawem jest respekt dla polskiego munduru, Instytut tworzy program pomocy prawnej stanowiący wyraz wdzięczności dla osób, które dla Rzeczypospolitej narażają swoje życie i zdrowie.

WSPARCIE DARZYŃCÓW

Instytut Ordo Iuris jest fundacją i zakres naszej aktywności jest ściśle uzależniony od funduszy, które pozyskamy na działalność statutową. Ceniąc sobie niezależność, nie korzystamy ze środków publicznych i grantów, których pozyskanie mogłoby ją ograniczać. Naszą działalność prowadzimy tylko dzięki hojności naszych Darczyńców, zwłaszcza tych, którzy wspierają nas co miesiąc w ramach Kręgu Przyjaciół (więcej na: www.przyjaciele.ordoiuris.pl).

RAZEM MOŻEMY REALNIE WPŁYWAĆ NA RZECZYWISTOŚĆ!

DAROWIZNĘ MOŻNA PRZEKAZAĆ NA KONTO:

32 1160 2202 0000 0002 4778 1296

Fundacja Instytut na rzecz Kultury Prawnej Ordo Iuris
ul. Zielna 39, 00-108 Warszawa

oraz za pomocą przelewów internetowych
Tpay i PayPal (szczegóły na stronie www.ordoiuris.pl)

wspieram.ordoiuris.pl

Nadciągająca armia. To masowa, prowokowana migracja kierowana ku Polsce. Ta organizowana przez Rosję i Białoruś, a także ta przygotowywana przez przymusowe relokacje w ramach unijnego paktu migracyjnego. Naprzeciw tej armii stają m.in. strażnicy graniczni, żołnierze, policjanci gotowi bronić Polaków aż po daninę krwi. To im dedykujemy ten praktyczny poradnik, któremu towarzyszy obietnica, że w chwili próby nie zabraknie u ich boku naszych prawników pełnych oddania obronie tych, którzy dla nas ryzykują swe życie.

adw. Jerzy Kwaśniewski

Prezes Instytutu na rzecz Kultury Prawnej Ordo Iuris

W okresie zmagania się przez naszą Ojczyznę z hybrydowym atakiem ze wschodu cały Naród ponosi dodatkowe koszty, ale też wezwany jest do odpowiedzialności za nienaruszalność granic i bezpieczeństwo współobywateli. Niniejszy poradnik to lektura obowiązkowa dla każdego, kto czuje się szczególnie wezwany do obrony wschodniej granicy Rzeczypospolitej Polskiej.

dr Łukasz Bernaciński

Członek Zarządu

Instytutu na rzecz Kultury Prawnej Ordo Iuris

Bezpieczeństwo prawne strażników granicznych, żołnierzy i policjantów pełniących służbę na granicach naszego państwa powinno być czymś oczywistym. Ludzie ci narażają życie i zdrowie dla dobra ogółu obywateli. Niniejsza publikacja w sposób przystępny przedstawia zawiłości prawne związane z sytuacją na granicy polsko-białoruskiej, które mogą być istotne głównie z perspektywy szeregowego funkcjonariusza. Wskazano w niej między innymi zasady użycia broni palnej oraz warunki działania w obronie koniecznej.

WESPRZYJ ORDO IURIS

WWW.ORDOIURIS.PL

